

T.C.

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

SOSYOLOJİ BİLİM DALI

**DEVLET KORUMASINDAN SONRA
MEMUR OLARAK İSTİHDAM EDİLEN GENÇ KADINLAR:
AFYONKARAHİSAR VE ANKARA ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Tuğçe Demet UĞUR

Danışman

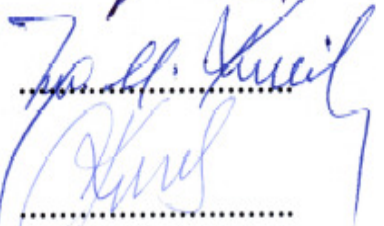

Prof. Dr. Pınar ENNELİ GÜÇLÜER

BOLU 2020

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Tuğçe Demet UĞUR'a ait "DEVLET KORUMASINDAN SONRA MEMUR OLAN GENÇ KADINLAR: AFYONKARAHİSAR VE ANKARA ÖRNEĞİ" adlı çalışma, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle/ oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

10.01.2020

Unvan, Adı, Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) : Prof Dr. Pınar ENNELİ GÜÇLÜER
Üye : Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN
Üye : Doç Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “**Devlet Korumasından Sonra Memur Olarak İstihdam Edilen Genç Kadınlar: Ankara ve Afyonkarahisar Örneği**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Tuğçe Demet UğUR

10.01.2020

ÖN SÖZ

Tezin tüm aşamalarında değerli bilgilerini paylaşmasıyla yol gösteren ve destek veren danışman hocam Prof. Dr. Pınar ENNELİ GÜÇLÜER'e içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez jürimde yer almayı kabul eden Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN ve Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN'a bu nezaketlerinden dolayı teşekkür ederim.

Tez yazım sürecinde bana desteğini esirgemeyen, her daim anlayış gösteren ve motive eden çok kıymetli aileme ve değerli eşim İbrahim UĞUR'a, bu süreçte yanımda olan ve bilgilerini paylaşan değerli arkadaşım Arda GÖBEL'e ve diğer arkadaşlarıma, katılımcılara ulaşmamda yardımcı olan Afyonkarahisar Kız Yetiştirme Yurdu eski müdürü Dursun ARSLAN'a ve tüm samimiyetleriyle benimle mülakat yapan katılımcılara sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tuğçe Demet UĞUR

10.01.2020

ÖZET

DEVLET KORUMASINDAN SONRA MEMUR OLARAK İSTİHDAM EDİLEN GENÇ KADINLAR: AFYONKARAHİSAR VE ANKARA ÖRNEĞİ

Tuğçe Demet UĞUR

Yüksek Lisans Tezi

Sosyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Pınar ENNELİ GÜÇLÜER

Ocak 2020, 158+xiii Sayfa

Yetişkinlik, bir bireyin kendi hayatını kurabilmesi ve kendi ayakları üzerinde durabilmesiyle yetişkinliğe geçiş sürecini tamamladığı noktadır.

1960'lı yıllara göre günümüzde daha uzun bir sürece tekabül eden yetişkinliğe geçiş süreci, aile faktörünün maddi ve manevi desteğini gerektirir hale gelmiştir. Maddi durumu elverişli aileler, çocukları kendi ayakları üzerinde durabilene kadar beraber yaşamakta, hatta finansal destek vermeye devam etmekte ve onları duygusal açıdan motive ve rehberlik etmeye devam etmektedirler. Dolayısıyla, ailenin her açıdan desteğini alanlar bu süreci daha kolay ve daha başarılı atlattıklarıdır. Fakat ailesi olmayan gençler hem maddi hem de manevi yoksunluk içinde kalarak bu süreci zorluklar ve mücadeleler içerisinde geçirmektedirler.

Dünya genelinde devlet korumasının kalktığı yaşı 18-21 yaş arasında değiştiği düşünülürse bu yaştan itibaren devlet korumasından ayrılan ve kendisine destek olabilecek ailesi, akrabası ya da yakını olmayan gençler tamamen bir başlarına kalmaktadırlar. Bu bir başına yetişkinliğe geçiş süreçlerinde barınma sorunu, işsizlik, ruh sağlığında bozukluklar gibi olumsuz durumları ortaya çıkarmaktadır.

Devlet korumasından ayrılan genç kadınlar ise tüm bu olumsuzlukların yanı sıra erken ve yanlış evlilikler, ön yargıyla bakılma, tacize uğrama gibi sorunlarla da mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Ancak devlet korumasından ayrılan kadınlara yönelik araştırmaların sayısı sınırlıdır ve bu kadınların yaşadıkları sorunlara yönelik pek fazla bilgi sunmamaktadır. Bu nedenle, devlet korumasından ayrılmış genç kadınlara yönelik bir çalışmaya gerek duyulmuştur.

Bu çalışmada, devlet korumasından ayrılmış genç kadınların memur olmadan önce yaşadıkları sorunlar ile memur olduktan sonra bu sorunların ne yönde değiştiğini, iş hayatlarına uyumlarını, sosyalleşme gibi becerilerini anlamaya çalışılmıştır. Buna ek olarak, bu çalışmada, bu genç kadınların deneyimledikleri sorunlara yönelik ürettikleri çözüm önerileri de yer almaktadır. Ayrıca bir küçük ve bir büyük ilde gerçekleştirilen çalışma yaşanan deneyimlerin çeşitliliğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma bir nitel çalışma olup, kartopu örnekleme ile Afyonkarahisar ve Ankara illerinde devlet korumasından ayrılıp memur olan yirmi beş genç kadınla gerçekleştirilmiştir. Nitel çalışmalarda elde edilen bulgular araştırmanın doğal ortamına göre değerlendirilir. O nedenle bulguların farklı ortamlara genellenmesi pek mümkün olmaz. Bu çalışmanın da nitel bir araştırma olmasından dolayı elde edilen bulgular ve sonuçlar kendi doğal ortamıyla sınırlıdır ve genellenebilir nitelikte değildir.

Bu çalışmaya göre, devlet korumasından ayrılan genç kadınlar, koruma kararları kalktıktan sonra, yanlış ve erken evlilikler yapma, düşük eğitim seviyesine sahip olma, iş ortamında ve iş arkadaşlarıyla problem yaşama, hayati sorumlulukları öğrenememe, güvensizlik, sosyal yaşamlarının olmaması, dışlanma, ön yargıyla ya da kötü gözle bakılma gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Anahtar kelimeler: Yetişkinliğe Geçiş, Koruma Altında Olan Genç, Devlet Korumasından Ayrılan Genç Kadınlar, Türkiye

ABSTRACT

YOUNG WOMEN EMPLOYED AS A CIVIL SERVANT AFTER LEAVING STATE CARE: CASES of AFYONKARAHISAR AND ANKARA

Tuğçe Demet UĞUR

Master Thesis

Department of Sociology

Advisor: Prof. Dr. Pınar ENNELİ GÜÇLÜER

January 2020, 158+xiii Pages

Adulthood is the final stage at the transition process to adulthood that individual established their own lives and stand on their own feet.

The transition to adulthood, which corresponds to a longer process than the 1960s, now requires material and moral support of families. Affordable families live together until their children can stand on their own feet, even continue to provide financial support, and continue to emotionally motivate and guide them. Therefore, those receiving their family support in all aspects are able to come through this process more easily and successfully. However, young people who do not have a resourceful family are experiencing both material and moral deprivation and are experiencing difficulties and struggles.

Considering that state protection age has changed between the ages of 18 and 21 around the world, from this age onwards, the young people who leave state care and who cannot get support their family or relatives are completely alone. This loneliness brings some negative situations such as housing problems, unemployment, mental health disorders during the transition to adulthood.

In addition to all these negativities, young women leaving the state care have to struggle with problems such as early and wrong marriages, prejudice and harassment. However, the number of studies on women leaving state care is limited and does not provide much information on the problems women experience. Therefore, there was a need for a study of young women leaving state care.

Thereby, in this study, it is tried to understand the problems that young women leaving state care before they became civil servants and how these problems changed after becoming a civil servant and their skills such as adaptation to working life and socialization. In addition, this study includes solutions to the problems these young women have experienced. Moreover, the study conducted in one small and one large province reveals the diversity of experiences.

It was a qualitative study carried out with twenty-five civil servant young women who leave state care in Afyonkarahisar and Ankara provinces with snowball sampling. In qualitative researches, the obtained findings are evaluated by their own natural environment. Therefore, generalization of the findings is not possible. Since this study is also qualitative research, the obtained findings and results are limited to the natural environment and they are not generalizable.

According to this study, after protection order has been removed, young women who leave the state care face the problems such as wrong and early marriages, lack of educational qualification, conflict with work and colleagues, not learning vital responsibilities, insecurity, lack of social life, exclusion, prejudice or given others' an evil eye.

Key words: Transition to Adulthood, Young Who Under The Protection, Young Women Leaving State Care, Turkey

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI	ii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
GRAFİKLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
1. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE DEVLET KORUMASINDAN AYRILAN GENÇLERİN YETİŞKİNLİĞE GEÇİŞİ	5
1.1. Dünyada Devlet Korumasından Ayrılanların Yetişkinliğe Geçışı.....	5
1.1.1. Yetişkinliğe Geçiş Süreci.....	5
1.1.2. Devlet Korumasından Ayrılanların Yetişkinliğe Geçışı.....	12
1.1.3. Devlet Korumasından Ayrılan Kadınların Yetişkinliğe Geçışı	23
1.2. Türkiye’de Devlet Korumasından Ayrılan Gençlerin Yetişkinliğe Geçışı.....	25
1.2.1. Türkiye’de Devlet Korumasının Maiyeti ve Koruma Altındaki Çocuk ve Gençlere Yönelik Araştırmalar	26
1.2.2. Türkiye’de Devlet Korumasından Ayrılan Gençlere Sunulan Hizmetler ve Bu Gençlere Yönelik Araştırmalar	46
1.2.3. Türkiye’de Devlet Korumasından Ayrılan Kadınlara Yönelik Çalışmalar	58

II. BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ, AMACI, ÖNEMİ VE YÖNTEMİ.....	62
2.1. Araştırmanın Problemi	62
2.2. Araştırmanın Amacı	62
2.3. Araştırmanın Önemi	64
2.4. Araştırmanın Yöntemi.....	64
2.5. Araştırmanın Örnekleme.....	66
2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	67
2.7. Araştırmada Karşılaşılan Güçlükler	68

III. BÖLÜM

3. AFYONKARAHİSAR VE ANKARA İLLERİNDE YAPILAN SAHA ÇALIŞMASINDAN ELDE EDİLEN VERİLER VE VERİLERİN ANALİZİ	70
3.1. Sosyo-Demografik Bilgiler	70
3.2. Devlet Korumasına Alınma Deneyiminin Olumlu Yön ve Katkıları.....	74
3.3. Devlet Korumasına Alınma Deneyiminin Olumsuz Yönleri ve Etkileri	89
3.4. Katılımcıların Önerileri	110

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	119
4.1. Sonuç.....	119
4.2. Öneriler	127

KAYNAKLAR	132
------------------------	------------

EKLER

Ek 1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	145
Ek 2: Katılımcılar Hakkında Bilgiler	147

ÖZ GEÇMİŞ	157
------------------------	------------

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1: Son Üç Yıl İçin Çocuk Yuvası ve Bakılan Çocuk Sayısı.....	35
Tablo 1.2: Son Üç Yıl İçin Çocuk Yuvası ve Yetiştirme Yurdu ve Bakılan Çocuk Sayısı.	35
Tablo 1.3: Son Üç Yıl İçin Çocuk Evleri ve Bakılan Çocuk Sayısı.	36
Tablo 1.4: Son Üç Yıl İçin Çocuk Destek Merkezi ve Bakılan Çocuk Sayısı.....	37
Tablo 1.5: Son Üç Yıl İçin Çocuk Evleri Sitesi ve Bakılan Çocuk Sayısı.	38
Tablo 3.1: Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Bilgiler.	71
Tablo 3.2: Devlet Korumasına Alınma Deneyiminin Olumlu Yönleri.....	74
Tablo 3.3: Bulunduğu Konumu Değerlendirme.	80
Tablo 3.4: Geleceğe Yönelik Beklentiler.....	84
Tablo 3.5: Devlet Korumasına Alınma Deneyiminin Olumsuz Yönleri ve Etkileri.....	89
Tablo 3.6: Devlet Korumasına Alınmış Olma Deneyimini Gizleme.....	98
Tablo 3.7: Devlet Korumasında Olan Çocuklara Yönelik Öneriler.	110
Tablo 3.8: Çocuk Koruma Sistemine Yönelik Öneriler.....	112

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 4.1: Eğitim Durumu Dağılımı	72
Grafik 4.2: Ekonomik Durum Yeterliliği	78

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.	: Aktaran
ÇHGM	: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
f	: Fıkra
KAY	: Koruyucu Aile Yönetmeliğı
KPSS	: Kamu Personeli Seçme Sınavı
m.	: Madde
SED	: Sosyal ve Ekonomik Destek
SHK	: Sosyal Hizmet Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

GİRİŞ

Bu araştırmanın konusu, devlet korumasında yetişmiş ve devletin kendi gibi gençlere yönelik oluşturduğu istihdam olanağından yararlanmış genç kadınların hayat deneyimlerini ele almaktadır.

Araştırmanın örnekleminde devlet korumasından ayrılmış ve memur olarak atanan genç kadınlara odaklanmadaki amaç, memur olmadan önce devlet korumasından ayrıldıklarında yaşadığı deneyimler ve mücadelelerle birlikte devlet memuru olduktan sonraki hayatlarında yaşadıkları deneyimlerin ve mücadelelerin değişimlerini anlamaya çalışmaktır. Ayrıca çalışma Afyonkarahisar ve Ankara illerine farklı illerden, devlet koruma hizmetlerinden yararlanmış ve memur olarak bu illere atanmış genç kadınları da kapsamaktadır. Katılımcılar arası bu farklılığın araştırmaya çeşitlilik katması araştırmanın amacı bakımından önem taşımaktadır.

Bir diğer önemli nokta ise, yetişkinliğe geçiş sürecinde, ailenin maddi ve manevi desteğinden yoksun kalan gençlerin zorluklarla tek başlarına mücadele etmek zorunda olmalarıdır. Gençlerin kendi hayatlarını kurabilecekleri duruma gelmelerinin zaman alması ve bu süreçte ailelerinden maddi ve manevi destek görememeleri yetişkinliğe geçiş sürecini uzatmıştır (Quinn 2007; Osgood, Foster ve Courtney 2010; Settersen Jr.ve Ray 2010).

Günümüzde gençler lise ve daha alt düzey bir eğitim seviyesiyle iş bulamamakta, bulsa dahi çok düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum, bir birey on sekiz yaşına geldiğinde kendi kararlarına alabilecek ve kendi hayatını idame ettirebilecek seviyeye tam anlamıyla ulaşamadığını göstermektedir. Eğitimine devam etmeyen ve koruma kararı yaşı gereği kalkan gençler de düşük eğitim seviyesi sahip olma ve buna bağlı olarak işsiz kalma ya da kötü şartlarda çalışma gibi

sorunların yanı sıra istenmeyen davranışlar sergileme, ruhsal problemler yaşama gibi risklerle de karşı karşıya kalmaktadırlar (Baker 2017; Cameron 2016). Ayrıca, onlara bu süreçte maddi ve manevi desteği sürdürmeye devam edecek ailelerinin olmaması da hayat mücadelelerini zorlaştırmaktadır.

Eğer on sekiz yaşında bir kız çocuğu bu durumda kalırsa çok daha büyük riskler altında olmaktadır. Bu nedenle, bu araştırmanın en temel konusunu devlet korumasından ayrılmış genç kadınlardan edinilen sorun ve çözüm önerileri oluşturmaktadır.

Devlet korumasından ayrılmış genç kadınların koruma kararları kalktıktan sonraki hayatlarında hangi mücadeleleri verdiklerine dair özel bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Oysa devlet memurluğuna atanmanın zaman alması, ailesi tarafından geri kabul edilmemesi ya da ailesinin olmaması, barınacak kimselerinin bulunmaması özellikle devlet korumasından ayrılmış bir genç kadının hayata tutunma mücadelesini zorlaştırmaktadır. Devlet korumasına yeterince hazırlanmamış olmak, yeterli danışmanlık ve rehberlik hizmeti almamış olmak bu genç kadınların dışarıdaki hayata uyum süreçlerini uzatmaktadır (Baker 2017). Bu araştırma, bu genç kadınların yaşadıkları sorunları ve onların gözünden çözüm önerilerini ele almasıyla gerek bu sorunların dile getirilmesi gerekse ilgili literatüre yapacağı katkı yönünden önem taşımaktadır.

Bunun yanında, devlet korumasına alınan çocukların, ebeveynlerinden birini ya da her ikisini de kaybetmiş olması, parçalanmış aileden gelmesi, ailesi tarafından terk edilmiş olması, suça sürüklenmiş olmaları gibi nedenlerle devlet tarafından korunmaya alınmış olmaları, bu çocukların psikolojik ve sosyal gelişimlerini olumsuz etkileyecek bir zeminin hazırlanmasına sebep olmaktadır (Şimşek vd. 2008). Tüm bu çocukluk travmalarına ve sorunlarına ek olarak özellikle kurum bakımında maruz kalabilecekleri ilgisizlik, sevgisizlik, şefkatsizlik ya da duygusal veya fiziksel şiddet bu olumsuz zeminin üzerine daha büyük olumsuzluklar eklemiş olacaktır. Bu tür durumlara maruz kalan çocuklar geleceğe karşı umutsuz, insanlara karşı güvensiz, davranışsal ve ruhsal bozuklukları olan, bağlanma sorunları yaşayan ya da sevgi açlıklarından dolayı her türlü

istismara açık konumda olan bireylere dönüşme riski altındadırlar (Şahin ve Sürücü 2011; Kutlu 2005; Aşık ve Eker 2007) .

Devlet korumasından ayrılan genç kadınların gidebilecekleri bir aileleri, barınacak yerleri ve hali hazırda çalıştıkları bir işleri olmamaları, onların yanlış evlilikler yapmalarına ya da kötü yollara başvurmalarına sebep olabilmektedir. Bunun önlenmesi amacıyla kız çocuklarına yönelik devlet politikaları geliştirilmiştir. 2828 sayılı Sosyal Hizmet Kanunu'na göre barınacak yeri olmayan ve korumaya ihtiyaçlık durumları devam eden genç kızlar kurum tarafından himaye edilmeye devam edilebilir ve kurum içinde belli bir ücret karşılığında çalıştırılabilirler. Ancak her kurumun ihtiyaçlık durumunda böyle bir faaliyetler gösterip göstermediğine dair bir bilgi edinememekteyiz. O nedenle bu çalışmada devlet korumasından ayrılan ve bu durumda kalan genç kadınların deneyimlerinin ele alınması önemli görülmüştür.

Tüm bu sebepler dolayısıyla, çalışmanın konusu ortaya çıkmış ve çalışmanın beş ana bölümde ele alınması planlanmıştır. Bu çalışmanın ilk bölümde, dünya genelinde yetişkinliğe geçiş süreci ve bu sürecin değişmesi, bu değişimin dezavantajlı gruplara etkisi, devlet korumasından ayrılanların yetişkinliğe geçişte yaşadığı problemler ve ülkelerin bu gençlere yönelik uyguladığı politikalar ele alınacaktır. Daha sonrasında ise devlet korumasından ayrılan genç kadınların yetişkinliğe geçişte karşılaştığı ya da karşılaşılabileceği sorunlar yapılan araştırmalar ışığında aktarılmaya çalışılacaktır.

Araştırmanın ikinci bölümde ise Türkiye'de devlet korumasının maiyeti, korunmaya ihtiyacı olan çocuk ve gençlere yönelik geliştirilen politikalar, sunulan hizmetler ve onlara yönelik yapılan araştırmalar verilecektir. Buna ek olarak, Türkiye'de devlet korumasından ayrılanlara yönelik sunulan hizmetler, bu gençlerin yaşayacağı/yaşadığı problemlere yönelik geliştirilen politikalar, sunulan hizmetler, devlet korumasından ayrıldıktan sonra yaşanan deneyimlere yönelik yapılan araştırmalar ve daha özelde devlet korumasından ayrılan genç kadınların durumu ele alınacaktır.

Araştırmanın üçüncü bölümünde araştırmanın yöntem ve amacı detaylı bir şekilde anlatılacaktır. Dördüncü bölümde ise araştırma verilerinin analizi verildikten sonra son bölüm olan beşinci bölümde sonuç ve öneriler yer alacaktır.

I. BÖLÜM

1. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE DEVLET KORUMASINDAN AYRILAN GENÇLERİN YETİŞKİNLİĞE GEÇİŞİ

1.1. Dünyada Devlet Korumasından Ayrılanların Yetişkinliğe Geçiş

1.1.1. Yetişkinliğe Geçiş Süreci

Gençlik ve yetişkinlik kavramları artık sadece biyolojik olarak yaş sınırlılıkları içinde tanımlanan bir kavram olmaktan çıkmış, daha çok sosyal ve kültürel öğeleri içinde barındıran bir kavram olarak ele alınmaya başlanmıştır (Petrogiannis 2011; Arnett 1999; Marini 1978). Bu özelliğinden dolayı genç/ergen ve yetişkin dediğimiz bireylerin kim olduklarına dair yapılan tanımlamalar toplumdan topluma ve hatta aynı toplum içerisindeki farklı kültürel ve etnik gruplara göre değişiklik göstermektedir (Arnett 1999). Dolayısıyla yetişkinliğe geçiş belirleyen kriterler de bu bağlamlar ışığında farklılık göstermektedirler. Yani yetişkinliğe geçiş dediğimiz süreç yetişkin olmanın ne olduğu konusunda toplumsal ve kültürel bir kanının varlığı işaret etmektedir (Arnett 1997; Ansell 2005). Bu nedenle de yetişkinliğin evrensel bir tanımı bulunmamaktadır.

Arnett (2001) mevcut çalışmaların antropolojik, sosyolojik ve psikolojik olarak üç ayrı disiplinle üç farklı şekilde ele alındığından kısaca bahsetmiştir. Arnett'e göre antropologlar aşırı geleneksel toplumlarda yetişkinliğe geçişte en önemli kriterin evlilik olduğunu belirtirler. Ancak evlilik içinde tamamlanması gereken, cinsiyete dayalı belli başlı kriterler bulunmaktadır. Erkekler için bu kriter ailesini koruyabilme, rahat ve güvenli fiziksel yaşam koşulları sağlayabilme, ekonomik olarak aileye bakacak

durumda olabilmek için kadınlar için bu kriterler ev işlerini yapabilmek ve çocuk bakabilmek olarak görülmüştür. Bu kriterleri sağlayan iki birey birbiriyle evlendikleri anda yetişkin olarak sayılmaya başlanmaktadır (s.133-134). Arnett, sosyologların da aynı şekilde yetişkinliğe geçişte evliliğin önemi vurguladığını fakat buna ek olarak eğitimi tamamlama, tam zamanlı bir iş sahibi olma ve ebeveyn olma şeklindeki rol geçişlerine de odaklandıklarını belirtmektedir. Bazı sosyologlar için bu rol geçişleri yetişkinliğe geçişte kriter olarak kullanılsa da bazı günümüz sosyologları ve psikologları artık rol geçişlerinden ziyade, bireyselciğin, yani sorumluluk alabilmenin, kendi inanç ve değerlerine kendi karar verebilmenin, ekonomik olarak bağımsız olmanın asıl kriterler olduğunu savunmuşlardır (s.134-135). Sosyal psikolog olan Coté (2002, 2005, 2008) ise Arnett'in üzerinde durduğu bu bireyselleşme tezini kabul etmekle birlikte, Arnett'in (1997, 1999, 2001) bahsettiği gibi yetişkinliğe geçişin tamamen bireyselleştiği görüşüne katılmamaktadır. Çünkü Coté (2002)'e göre eğer öyle olsaydı cinsiyet, sosyo-ekonomik altyapı, ailenin finansal desteği gibi yapısal faktörlerin yaşam seyrine ve çıktısına hiçbir etkisinin olmaması gerekmekeydi (s.131). Schulenberg, Sameroff ve Chicetti (2004) de aynı şekilde yetişkinliğe geçişin sosyo-kültürel bağlam içinde şekillendiği ve cinsiyet, sosyo-ekonomik altyapı, kültür ve tarihsel süreçlerin bu geçişin anlamını, içeriğini ve oluşumunu değiştirebileceğini belirtirler (s.801).

Yetişkinliğe geçiş ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği gibi aynı zamanda karmaşık bir sürece de işaret etmektedir. Ansell (2005) Hindistan, Endonezya ve Bangladeş gibi gelişmekte olan ülkelerde yetişkinliğe geçişini ergenlikten kısa bir süre sonra meydana gelen evlilikle ilişkilendirildiğini ancak batı ülkelerinde yapılan çalışmaların ise bu geçişini "işe başlama", "aile evinden ayrılma" ve "yeni bir aile kurma" şeklinde üç kategoride incelediğini belirtmektedir (s.79). Bu nedenle, bu geçişini anlamada ve kavramsallaştırmada sınıf, cinsiyet, etnisite, ulusal / kültürel bağlam, topluluk ve diğer şartların göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Meleis vd. 2010). Yetişkinliğe geçişini ele alan sosyal bilimciler de çoğunlukla yetişkinliğe geçişini okuldan iş hayatına geçiş, evlilik ve ebeveyn olma bağlamında incelemiştirler (Berlin, Furstenberg Jr. ve Water 2010; Coté ve Bynner 2008; Danzinger ve Ratner 2010; Juarez ve Gayet 2015; Rumbaut ve Komaie 2010; Settersen Jr. ve Ray 2010). Yapılan bu

çalışmalar açıkça gösteriyor ki yetişkinliğe geçişi belirleyen bu rol geçişleri neredeyse yetmiş yıl öncesine göre -özellikle Amerika ve Kanada gibi sanayi sonrası toplumlarda- daha uzun bir sürede gerçekleşmektedir. Berlin vd. (2010) yetişkinliğe geçiş süresinin uzamasını II. Dünya Savaşı sonrası ve günümüz şartlarını sosyal ve ekonomik açıdan karşılaştırarak açıklamaktadır. Onlara göre II. Dünya Savaşı'ndan sonra iş gücüne duyulan ihtiyaç dolayısıyla gençler çok daha çabuk iş bulabilmekte ve kendi hayatlarını daha kısa sürede kurabilmekteydiler. Fakat günümüze bakıldığında, özellikle 1960'lı yılların sonrasında, yüksek okul eğitimi alan kişi sayısında artış olmuştur. Bu nedenle de iyi maaş alabilecekleri bir işe yerleşmeleri lise diplomasıyla bile güç hale gelmiştir. Böylece gençler kendi hayatlarını kurmaya yetecek kadar para kazanabilecekleri bir iş bulabilmeleri için lise sonrası yüksek eğitimlerine devam etmek zorunda kalmışlardır. Bu da önceki yıllara göre yetişkinliğe geçiş sürecinin uzamasındaki ilk etmen olmuştur. Nitekim günümüzde, yüksek okul veya üniversite diplomasına sahip olmak bile gençlerin kendi hayatlarını kurmak için gerekli olan maddi güce ulaşmalarında yeterli olmamaktadır. Bu noktada da, gençler işe yerleşmiş dahi olsalar, aile evinden ayrılmaya yetecek kadar para kazanamadıklarından aileleriyle birlikte yaşamaya, hatta onların maddi desteğini almaya devam etmektedirler.

Yetişkinliğe geçiş üzerine yapılan çalışmaların ortak vurgusu daha önceki yıllarda bireyin yetişkin olma süreci ile günümüzde yaşanan sürecin birbirinden farklı olması noktasında birleşmektedir. Daha önceki yıllarda, bireyin kendi yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan güvenilir ve yeterli gelirli bir işe kavuşmasında lise diplomasının yeterli olması ve bu nedenle de bireyin ailesinden bağımsız bir eve yerleşmesi ve evlenip, çocuk sahibi olması daha kısa sürede gerçekleşmekteydi. Bu süreçler tamamlandığında ise birey yetişkin sayılmaktaydı (Coté 2002; Berlin vd. 2010; Danzinger ve Ratner 2010; Furstenberg Jr. 2010; Schwartz, Coté ve Arnett 2005). Fakat günümüzde bireyin kendi yaşamını idame ettirebileceği kadar para kazanabileceği bir iş bulması için lise diploması yetersiz olmuş ve lise sonrası eğitim zorunlu hale gelmiştir (Berlin vd. 2010: 5). Bundan dolayı gençler, yüksek öğrenimlerini tamamlayıp iyi bir işe yerleşene kadar aileye bağlı olmak durumunda kalmışlardır. Maddi durumu elverişli olan aileler de çocuklarının daha iyi bir geleceğe sahip olabilmesi için maddi desteklerini, çocukları kendi hayatlarını kurana kadar devam ettirmektedirler (Settersen

Jr. ve Ray 2010). Yetişkinliğe geçişi belirleyen bu rol geçişlerinin zamansal olarak uzaması bireyin yetişkinlik statüsüne ulaşması da uzatmaktadır. Bu noktada ailenin maddi desteği yetişkinliğe geçiş sürecinin hem sebeplerinden hem de bu sürecin rahat ve kolay atlatılabilmesi açısından çözüm yolu olarak görülebilir.

Furstenberg Jr. (2010) Amerikan toplumunda, hem kadın hem de erkekler için lise sonrası yüksek eğitim almanın lüks olmaktan çıkıp zorunlu hale geldiğini ve bu nedenle de bireylerin, özellikle kadınların, yeterli eğitim düzeyine ulaşarak kendilerini destekleyebilecek bir işe sahip olmayla ilgilendiğini belirtmektedir (s70). Bu da hem erkek hem de kadının eğitimi tamamlama, tam zamanlı bir işe girme, evlenme ve çocuk sahibi olma süresini uzatmaktadır. Her ne kadar rol geçişlerinde cinsiyet farklılıkları neredeyse tamamen azalmış olsa da sınıf farklılıkları iki kat daha fazla görünür hale gelmiştir (s.72). Bireyin yetişkin olma sürecinin hangi sınıftan, hangi etnik kökenden ve hangi cinsiyetten olduğu fark etmeksizin hepsi için uzadığını söylemek mümkündür. Ancak bu sürecin atlatılması konusunda sınıfsal ve etnik farklılıklar belirgin bir rol oynamaktadır. Daha alt sınıftan ve farklı etnik kökenden gelen gençlerin yetişkinliğe geçiş sürecinin kolay ve rahat atlatılabilmesi için ihtiyaç duydukları aile desteği neredeyse yok denecek kadar azdır. Etnik kökenlerinden dolayı dışlanan veya daha alt bir ekonomik sınıftan gelen gençler eğitimlerine devam edememekte ve kendi hayatlarını kurmalarına yetecek ücreti kazanabilecek bir iş bulamamaktadırlar (Madhavan 2006).

Amerika'da yapılan çalışmalar (Rumbaut ve Komaie 2010, Furstenberg Jr. 2010) etnik kökenlerinden dolayı sosyal ve ekonomik açıdan yoksunluk içinde büyüyen gençlerde rol geçişlerinin diğer gençlerde olduğu gibi önce eğitimi tamamlayıp iş bulma, evlenme ve çocuk sahibi olma şeklinde gerçekleşmediğini göstermektedir. Bu dezavantajlı gençler, lise eğitimini bile zor bitirirken tam zamanlı ve güvenilir işlerde çalışamamakta ve maddi yetersizlikten dolayı evlenememektedir. Bu nedenle de evlilik dışı çocuk sahibi olma durumuyla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Yetişkinliğe geçiş süreci ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre de farklılık göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde, gençler daha yüksek eğitim almaları doğrultusunda

yönlendirilirken gelişmekte olan ölkelerdeki aynı yaşta olan gençler ekonomik yetersizlik yüzünden okulu bırakıp iş hayatına katılmak zorunda kalmaktadırlar (Juarez ve Gayet 2014: 523). Madhavan (2006)'ın Güney Afrika'da yetişkinliğe geçişte ırk farklılıklarını incelediği çalışması az gelişmiş ölkelerde yoksulluk ve işsizlikle boğuşan yerli halkın çocukları, aileleri tarafından destek görememenin yanı sıra çok küçük yaşta kendi ailelerine finansal açıdan destek olmak zorunda kaldıklarını göstermektedir. Çalışıp para kazanmak zorunda olmaları, onların yeterli bir eğitim düzeyine ulaşmasına engel olmaktadır.

Bir diğer yandan, gelişmiş bir ölkede, göçmen olarak yerleşen ve maddi durumu iyi olmayan, iyi bir eğitim alamayan gençler de aileleri tarafından finansal olarak desteklenememektedir. Ayrıca eğitim hayatlarında ve iş hayatlarında da sürekli olarak sosyal dışlanma ve etiketlenmeye maruz kalmaları onların eğitimlerini yarıda bırakmalarına ve daha güvensiz işlerde çalışmalarına neden olmaktadır (Rumbaut ve Komaie 2010). Yetişkinliğe geçiş sürecinin nasıl atlatıldığı hem ölkelerin gelişmişlik düzeyine göre hem de belli bir ölkede içindeki bireylerin sosyo-ekonomik altyapısına ve etnik kökenine göre çok büyük farklılıklar gösterdiğini söylemek mümkündür. Yukarıda bahsi geçen çalışmalara göre bu farklılığın altında yatan en önemli sebebinin yetişkinliğe geçiş sürecinde ekonomik durumu elverişli ailelerin, çocuklarını çok daha uzun süre maddi ve manevi açıdan desteklemeye devam edebilmesinden kaynaklanmaktadır.

Dezavantajlı bireylerin bu süreci daha da zor geçirdikleri söylenebilir. Jones'un (2009) belirttiği gibi onlar bu geçiş sürecini, daha uzun süreli olarak, daha parçalanmış ve daha zorluklarla karşılaşarak geçirmektedir (Aktaran: Enneli ve Enneli 2017: 349). Devlet korumasındaki çocuk ve gençler taciz, ihmal, istismar kurbanı olabilmekle birlikte ebeveynlerini kaybetmiş ya da aileleri tarafından yeterli bakımı alamayacak olanlardan oluşmaktadır. Devlet korumasında büyümek hem ailevi problemlerle karşılamış bir geçmişe hem de okul hayatlarında devlet korumasında olmanın yaratabileceği sıkıntılara işaret etmektedir (Stein ve Wade 2000). Bu nedenle de devlet koruması altında çocuk ve gençler korunmaya alınma önceki yaşadığı sorunlar,

korunmadayken ve ayrıldıktan sonra karşılaşılabilecekleri riskler açısından diğer çocuk ve gençlere göre dezavantajlı konumdadırlar.

Devlet korumasında büyüyen gençlerin, ailesi tarafından ihmal ve istismar edilmeleri, suça sürüklenmeleri, psikolojik ve sosyal gelişimlerini olumsuz etkileyecek ortamlarda bulunmaları, çocukluk travmaları, ebeveynlerinden birinin ya da her ikisinin de kaybı, ekonomik yoksulluk, aile sıcaklığının ve bütünlüğünün sağlanamadığı koşullarda bulunmaları gibi olumsuz durumlardan dolayı dezavantajlı konumdadır. Bu gençlerin yaşadıkları ve içinde buldukları bu koşullar nedeniyle dezavantajlı bir konumda oldukları düşünülürse, çocukluklarından yetişkinliklerine kadar geçen süreç aile yanında büyüyen, psikolojik, sosyal ve ekonomik açıdan avantajlı olan gençlere göre daha farklı dinamiklerle ilerlemektedir (Mannay vd. 2016).

Günümüz gençleri için yetişkinliğe geçişte ailenin maddi ve manevi olarak sağladığı destek büyük bir önem taşımaktadır. Bir ailenin sosyo-ekonomik durumu, çocuklarına karşı yaklaşımı, iyi bir eğitim almasında ve iyi bir işe yerleşmesinde motivasyon sağlaması, maddi desteğini sürdürmesi ve çocukluğundan itibaren sağladığı duygusal destek gibi faktörler başarılı bir yetişkinliğe geçiş sürecinde önemli faktörlerdir. Ne var ki, özellikle devlet korumasında büyüyen dezavantajlı gruptaki gençler, yetişkinliğe geçiş sürecini bu imkânlardan yoksun olarak yaşamaktadır. Bu durum ise devlet korumasında büyüyen bazı gençler ailesiyle ya da arkadaşlarıyla olan iletişimi kaybetmiş durumda olabilmelerinden kaynaklanmaktadır (Baker 2017: 21-22). Bu nedenle de çoğunlukla yetişkinliğe geçişte başarısız olma ve kötü sonuçlarla karşılaşma açısından risk altındadırlar (Greenson 2013). Çünkü bu gençlerin çoğu zaten maddi durumu olmayan (Osgood vd. 2005: 9) veya çocuklarına bakacak niteliklere sahip olamayan tek ebeveynli ailelerden gelmektedir. Bu nedenle gerek aile ile olan ilişkinin zayıf olması ya da ailenin olmaması, gerekse yaşı gelip devlet korumasından ayrıldıklarında finansal destek sağlayıcının olmaması onları bu riskle karşı karşıya bırakmaktadır (Osgood, Foster ve Courtney 2010).

Yetişkinliğe geçişte bir rehber, yol göstericiye sahip olma çok önemlidir. Kurum bakımından ayrılan birçok genç, bu dönemde kendilerini yalnız ve sosyal olarak

dışlanmış hissedebilmektedirler (Baker 2017: 16). Schoeni ve Ross'dan aktaran Osgood vd. (2005) Amerika'da, durumu iyi olan ailelerin çeyreğinin, çocuklarına on sekiz yaşından otuz dört yaşına kadar desteklerini sürdürdüğünü belirtmektedir (s.7). Bu destekler yiyecek ve kalacak yer sağlama, maddi açıdan desteklemeye devam etme, duygusal desteğini devam ettirme ve motive etmeyi kapsamaktadır. Bunun yanı sıra, çocuklarına kariyer planlama, para yönetimi, ev sahibi olma gibi hususlarda da yol gösterici olmaktadır (s.6-7). Ailesi yanında büyüyen gençler için bu konularda rehber olan unsur ailesi olurken, Courtney ve Heuring (2005)'e göre devlet korumasında büyüyen gençler için bu rehber vardiyalı olarak çalışan gençlerden oluşmaktadır. Tecrübesi fazla olmayan ve çok uzun süre çalışmayan bu gençler, devlet korumasındaki gençlerle uzun süreli bir ilişki kuramamaktadırlar (s.31). Ayrıca bu desteğin yetişkinliğe geçiş periyodu içindeyken, yani erken bir dönemde sonlanması onların bu süreçte yaşadıkları en büyük bir diğer dezavantaj olmaktadır (Osgood, vd. 2010: 7). Çünkü devlet korumasından ayrılan gençler ayrılmadan önce yeterli donanıma sahip olamamakta ve dolayısıyla bazıları yetişkin hayatının getirdiği sorumluluklarla baş etmekte zorlanabilmektedirler (Baker 2017: 4).

Başarılı bir yetişkinliğe geçişin evreleri olan yeterli eğitim düzeyine sahip olup iş gücüne katılma durumu buldukları ülkenin gelişmişlik düzeyinden ziyade gençlerin içinde buldukları fiziksel ve sosyal koşullarla alakalıdır. Gelişmiş ülkelerde olsalar bile olumsuz okul deneyimi, ebeveyn kaybı, aile problemleri gibi dezavantaj oluşturacak bir konumda ya da durumda olmaları, yine iyi ve yeterli eğitim almalarını engellemektedir (Baker 2017: 32). Bu nedenle de dezavantajlı gruptaki gençler iş hayatına atılma konusunda zorluk yaşayabilmektedirler. İş gücüne katıldıklarında ise birçoğu dakiklik, güvenilirlik ve iş ortamında pozitif ilişkiler kurup bu ilişkiyi sürdürebilme gibi gereklilikleri başarıyla yerine getirememe riski altındadırlar. Bu dezavantajlı gençlerin, daha düşük eğitim kalitesine, daha genç yaşta ebeveyn olma, daha çok işsiz kalma, daha istenmeyen davranışlar sergileme ve daha çok ruh sağlığı problemleri gibi risklerle karşı karşıya olduklarını belirtmektedir (s.11). Dolayısıyla izleyen bölümde bu dezavantajlı durumun bu gençler özelinde yetişkinliğe geçişte ne tür sonuçları olacağı tartışılacaktır.

1.1.2. Devlet Korumasından Ayrılanların Yetişkinliğe Geçişi

Quinn vd. (2017) Birleşmiş Milletler “Çocuk Bakımına İlişkin Alternatif Bakım Kılavuzlarının”, bakımdan ayrılanlar için yeni bir uluslararası haklara dayalı politika çerçevesinde kullanılmasını önerdikleri çalışmada, uluslararası bağlamda, bakım sonrası gençlerin ne tür zorluklarla karşılaştığı ve buna yönelik politikaların ne olduğunu incelemiştir. Bu çalışmada genel olarak görülen o ki kurum bakımından ayrılan gençlerin yetişkinliğe geçiş dönemlerinde kendilerine destek olacak bir ailenin olmaması en büyük problemlerden biridir. Gelir düzeyi yüksek birçok ülkelerde, gençler yirmili yaşlarının ortasına veya sonuna gelene kadar kendi ayakları üzerinde durabilmeleri genellikle beklenmemektedir. Hatta bu yaşlara ulaştıklarında bile bir zorluk içine girerlerse ailelerinin yanına dönebileceklerini bilmektedirler. Ancak aynı durum kurum bakımından ayrılan gençler için geçerli olmamaktadır ve bu nedenle kurum bakımından ayrılan gençleri çeşitli zorluklar beklemektedir (Quinn vd. 2017: 151).

Kurum bakımından yararlanmış olup, yükseköğrenimine devam etmeyen gençlerde ise bu geçiş hem iş bulma konusunda hem de buldukları işlerin koşulları konusunda onları daha büyük zorluklara itmektedir. Cameron (2016) Avusturya, Macaristan, Hırvatistan, Almanya ve Norveç ülkelerinde yaptığı araştırma da tam bu durumu kanıtlar niteliktedir. Bu çalışmada, bu beş ülkedeki çocukların korunma alanlarından erken ayrılmak durumunda kaldıkları, yeterli seviyede eğitime ulaşamadıkları, hatta bazı koruma ve yardım sistemlerinin bu çocukları düşük ücretlerle çalışmalarına destek sağladığı görülmüştür. Benzer şekilde, ailesi kaybetmiş ya da risk altındaki çocukları korumaya yönelik oluşturulmuş evrensel bir federasyon olan SOS Children Villages International’ın aktardığı bilgilere göre Mısır’da kurum bakımında olan 1.7 milyon çocuk bulunmaktadır. Bu gençlerin birçoğu ekonomik şartlardan dolayı çalışmak durumunda kalmaktadırlar. Ancak çalıştıkları işler çoğunlukla uzun vardiyalı ve güvenli olmayan ortamlarda gerçekleşmektedir. Verilen örnekte, çocukların pamuk tarlalarında 40 santigrat derecenin altında 11 saat çalıştığı belirtilmektedir (<https://www.sos-childrensvillages.org/where-we-help/africa/egypt>, 20 Mart 2019’da erişildi). Bu bilgiler, devlet korumasından ayrılan gençlerin eğitim ve işsizlik

sorunlarının en üst noktada yaşandığı bölgelerin az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler olduğunu göstermektedir. İşsizliğin, yoksulluğun, huzur ortamının bulunmadığı ülkelerdeki gençlerin durumları hem devlet korumasına alınmış olmalarından hem de buldukları ülkelerin gelişmişlik düzeyi açısından iki kat daha fazla dezavantajlı konumda olmaktadır. Ancak yine de hangi ülkede olursa olsun, devlet korumasından ayrılan gençlerin yeterli eğitim düzeyine sahip olmadan, kendi hayatlarını yaşayabilecekleri donanıma ulaşmadan ayrılmaları barınma ve iş sorunlarını beraberinde getirdiği gibi daha sonrasında suça bulaşma, evsiz kalma ya da madde kullanımı gibi daha kötü durumlara da sürükleyebilir. Bu tür durum ve koşullar, korumadan ayrılmış olan gençler için yetişkinliğe geçişlerindeki en kritik zorluklardır.

Yetişkinliğe geçiş evresinde, koruma altındaki çocukların gelecek beklentileri de önemli bir yer tutmaktadır. Sulimani-Aidan (2016) devletin korumasında büyüyen gençlerin gelecek beklentileri ile ilgili çok az çalışma olduğunu belirterek, pozitif beklenti için iki olası kaynaktan söz etmektedir. Bunlar çevresel kaynak olarak sosyal destek ve kişisel kaynak olarak optimizmdir. Sosyal destek, eğitici ve bakıcının çocuktan olumlu beklentiler içinde olmasını kapsamaktadır. Bu kişilerin çocuğa yönelik olumlu beklentilerinin, çocuğun kendisi için de olumlu beklentiler içerisinde olmasını olumlu yönde etkilemektedir. Kişisel kaynak olan geleceğe yönelik çocuğun kendi iyimser bakışı da aynı şekilde yetişkinliğe geçiş sürecinde zorluklarla mücadele etmesini kolaylaştırmaktadır. Cashmore ve Paxman (2007) devlet korumasından 4-5 yıl önce ayrılmış bireylerle yaptığı araştırmada aile, arkadaş ya da yakın çevrenin desteğini alan çocukların hayata bakışı daha optimist olmakla birlikte, devlet korumasından ayrıldıktan birkaç yıl sonra diğerlerine göre daha iyi sonuçlar gözlendiğini ortaya koymuşlardır (s.91-92). Webb vd. (2016) çocukların henüz devlet korumasından ayrılmadan önce buldukları gönüllü katılımların, hem kişiler arası kurulan iletişimlerle sosyalleşme sağlaması hem de kendine olan inancı açısından olumlu etkilerinin olduğunu bulmuşlardır. Bu çocuklar, devlet korumasından ayrıldıklarında gelecek konusunda kendilerine daha güvenli olmakla birlikte iş ve sosyal hayatlarında daha az zorluk çekmektedirler.

Devlet korumasından ayrılan gençlere yönelik çalışmalar mevcut olsa da genç kadınlara özel çok çalışma bulunmamaktadır. Devlet korumasından ayrılan genç kadınların yeterli eğitim alamadıklarında ve bundan dolayı iş bulamadıklarında ne olduğuna dair sınırlı bilgiye ulaşılabılır. Stein ve Wade (2000) devlet korumasından ayrılanların sorunları ve çözümlerine yönelik yaptığı çalışmasında verilerin yetersiz olduğunu çünkü yasal olarak ayrılan gençlerin sayısının içinde kurumda kalmaya devam etmekte zorunlu olup ama ayrılmış olanların sayısı bulunmadığını belirtmektedirler. Buna ek olarak verilerle ilgili bir diğer sıkıntının da kurum bakımından ayrılmış olanların cinsiyet ya da etnik kökenlerinin bilgisinin olmamasıdır (s.1). Ayrıca erken evlilik, genç annelik, cinsel yolla bulaşan hastalıkları kapma gibi riskler taşıyan bu grubun başına ne geldiğine dair çok az çalışma bulunmaktadır (Osgood, Foster ve Courtney 2010).

Eğitim düzeyi yetersiz olan devlet korumasından ayrılmış genç erkekler ağır işlerde çalışma fırsatı bulabilirken kadınların bu durumda hangi çözüm yollarına başvurduğunu da bilememekteyiz. Hali hazırda var olan ve yukarıda bahsi geçen devlet korumasından ayrılmış bireylerle yapılan çalışmalar açıkça gösteriyor ki aile ilişkilerinin zayıflığının ve bu gençlerin geçmişte yaşadıkları travmaların oluşturduğu mental ve davranışsal bozukluklar, bu sorunlarla birlikte yaşadıkları dışlanma sorununun yeterli eğitimi alma konusunda sıkıntı yaşamalarına sebep olması onları dezavantajlı konuma sokmaktadır. Yüksek eğitimlerini tamamlayamayan bu gençler iş bulma konusunda hem eğitim yetersizliğinden hem de devlet korumasından ayrılmış olmanın yarattığı ön yargıdan dolayı dışlanır konumdadırlar. Bunun yanı sıra iş bulanların ise sosyal ilişkiler kurmada sıkıntı yaşadıklarından dolayı buldukları işlerde tutunamama gibi problemlerle karşılaşmaktadırlar.

Bunun yanında paralarını nasıl kullanmaları gerektiği konusunda da çok az yetiye sahip olabilmektedirler (Osgood vd. 2005: 9). Meltzer vd. (2008) 1970'lerde kurum bakımında olup 30 yıllık çıktılarını inceledikleri çalışmalarında kurum bakımında olmayan gençlerin 2001 yılında %86'sının iş hayatında olduğu ancak kurum bakımından ayrılmış olanlar için ise bu oranın %56 olduğu ortaya çıkmıştır (s.4). Stein ve Wade (2000) devlet korumasında olan gençlerin kendi diğer yaşlılarına göre işsiz

kalma risklerinin çok daha fazla olduğunu belirtmektedirler. *Moving On* araştırmasında ise devlet korumasından ayrılan katılımcıların %50'si işsizken diğer katılımcıların %19'unun işsiz olduğu ortaya çıkmıştır (s. 6).

Stein ve Verweijen-Slammescu (2012) Arnavutluk, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya ve Polonya'da devlet korumasından ayrılan gençlere yönelik yaptıkları çalışmada Arnavutluk'un ülkeler arasında en çabuk koruma kararını kaldıran ülke olduğu görülmüştür. Finlandiya, Çek Cumhuriyeti ve Polonya'da devlet korumasının kalktığı ya on sekiz iken Arnavutlukta bu yaş on beş olarak belirtilmiştir. Eğer eğitimlerine devam ediyorsa bu yaş sadece on yediye kadar uzamaktadır. Diğer üç ülkede ise yirmi yaşına kadar koruma kararı devam edebilmektedir. Arnavutluk'ta koruma sonrası manevi destek hangi koruma hizmetinden yararlandığına göre farklılık göstermektedir. Aile temelli bakımdan yararlananlar onlara bakan aile ve akrabalarından, kurum bakımından yararlananlar ise bakıcılarından, sosyal çalışmacılarından ve kurumdaki arkadaşlarından destek gördüğü belirtilmiştir. Çek Cumhuriyeti'nde ise gençler en çok aynı kurumda büyüdükleri arkadaşlarından destek gördüklerini, en az da kurumda bakıcı ve sosyal çalışmacı olan kişilerden destek gördüklerini ifade etmişlerdir. Finlandiya'da ise gençler en çok destek veren kişilerin kurum çalışanları olduğunu ve Polonya'dakiler en çok destek gördükleri kişileri arkadaşları ve kurumda onlara bakan çalışanlar olduğunu belirtmişlerdir. Her dört ülkenin de korumadan ayrılan gençlerin eğitim ve iş durumlarına bakıldığında azımsanamayacak oranda işsiz genç bulunmaktadır. Çalışanlar ise vasıf gerektirmeyen işlerde, sosyal hizmet kurumlarında ya da yarı zamanlı işlerde çalışmaktadırlar. Bu tür sorunlar ve riskler dolayısıyla, devletler bu dezavantajlı gençlerin sosyal ve ekonomik hayata daha kolay atılabilmesi ve topluma, iş hayatlarına uyum sağlayabilmesi için politikalar üretmişler.

Ülkeler, devlet politikaları gereği korunmaya muhtaç bireyleri belli bir yaşa kadar himayeleri altında tutmaktadırlar. Baker'ın 2017'de Birleşik Krallıkta yapılan seksen araştırmayı gözden geçirmiş ve korumadan ayrılanların yaşının 16-18 yaş aralığında olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmaya katılan gençlerden bazıları ayrılma zamanının çok çabuk geldiğini belirtmişlerdir (s.10). Bu yaş sınırı dünya genelinde on

sekizle yirmi bir yaş arasında değişmektedir (Stein ve Munro 2008). Osgood ve diğerlerine göre (2010) devletin sağladığı politikalar basit ve miladı dolmuş politikalar. Oysa günümüzde yetişkinliğe geçiş, bir rehber eşliğinde adım adım ilerleyen bir süreç olduğunu belirtmektedirler. Dolayısıyla, artık yetişkinlik yaşı reşit olma yaşıyla aynı tutulmadığı için devlet korumasından ayrılan gençler de bir süre maddi ve manevi olarak desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Baker (2017)'ın yaptığı çalışmada devlet korumasından ayrıldıktan sonra kilit bir kişinin desteği yetişkinliğe geçiş sürecini daha kolaylaştırdığı görülmüştür.

Aile yanında büyüyen gençler kendi hayatlarını kurana kadar aile tarafından desteklenirken, devletin korumasında büyüyen gençler de devletin koruması ve gözetmesine bir süre daha ihtiyaç duyabilmektedirler. Çünkü on sekiz-yirmi bir yaş aralığındaki gençler henüz kendi hayatlarını kurabilecek donanımına sahip olamayabilmektedirler. Bu nedenle de devlet korumasından ayrılmak zorunda kaldıklarında maddi ve manevi destek göremeyip hem ekonomik hem de sosyal anlamda problemlerle karşılaşmaları kaçınılmaz bir hale gelmektedir. Bu duruma çözüm üretmek amacıyla devlet korumasındaki gençlere yönelik farklı politikalar üretilmiştir.

Aile yanında büyüyen yaşlıları gibi, devlet korumasında olan gençlerin de aile desteği gibi bir desteğe ihtiyaçları vardır. Ancak çok azı akrabaları tarafından destek görmektedir ve ayrıca devletlerin politikaları da yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle devlet korumasında kalma yaşı dolan gençler büyük risk altındadırlar (Courtney ve Heuring 2010: 27). Amerika Birleşik Devletleri'nde, yaşları dolan gençler için devlet desteğini daha fazla sürdürmemektedir ve bu gençler başka bir sistem olan mesleki rehabilitasyon sistemine geçiş yapmaktadırlar (Osgood vd. 2010).

Courtney (2008) Amerika Birleşik Devletleri'nde devlet korumasından ayrılma yaşının en üst sınırının yirmi bir olduğunu ancak gençlerin genellikle on sekiz yaşına geldiklerinde ayrıldığını belirtmektedir. Devlet korumasından ayrılan gençler için Koruyucu Bakım Bağımsız Hareketi programı başlık IV'e göre rahat bir yetişkinliğe geçiş süreci sağlamak için belli bir bütçe ayrılmaktadır. Bu bütçe on sekiz-yirmi bir yaş arası devlet korumasından ayrılmış gençler için yıllık 140 milyon dolar olarak

belirlenmiştir. Bu bütçenin %30'u korumadan ayrılmış ve kalacak yeri olmayan gençler için oda ve pansiyon sağlamada kullanılmaktadır. Ayrıca yirmi üç yaşına kadar, okul eğitimi masrafları için yılda altmış milyon dolar ve mesleki eğitimleri için beş bin dolara kadar bütçe ayrılmaktadır.

Cashmore ve Mendes (2008) Avustralya'daki devlet korumasından ayrılan gençlere yönelik yaptıkları araştırmada korumadan ayrılan her bir gence bir seferliğine bin Avustralya Doları verildiğini belirtmişlerdir. Ancak araştırmaya göre, devlet korumasından ayrılmış olan gençlerin 3'te 2'si işsizlik ve sağlık sorunlarıyla uğraşmakta ve sadece 5'te 1'inin lise düzeyinde eğitime sahip olduğunu ya da lise eğitimine devam etmektedir. Aile desteğinden yoksun ya da ailesi ile pozitif ilişkileri bulunmayan gençlerin bir rehberden yoksun olması dolayısıyla devlet korumasından ayrıldıklarında büyük problemler yaşamaktadırlar. Bu problemler genel olarak barınma, işsizlik, yoksulluk ve yeterli eğitimi alamamayı kapsamaktadır. Cashmore ve Mendes'e göre bu problemlerin önüne geçilmesi için devlet koruması kalktıktan sonra uygulanan politikaların düzenlenmesi değil, henüz korumadan ayrılmadan önce gençlerin bağımsız yaşama hazırlanma politikalarının iyileştirilmesidir.

Flynn ve Vincent (2008) Kanada'da yaptıkları çalışmada, devlet korumasının kalktığı yaşı on sekiz ya da on dokuz olduğunu ancak özel durumlarda bu yaşın yirmi bir'e kadar uzatılabildiğini belirtmişlerdir. Kanada'da devlet korumasından ayrılan gençlerin hem avantajlı hem de dezavantajlı olduğunu çünkü diğer ülkelere kıyasla Kanada'nın refah düzeyinin ve eğitim performansının daha yüksek olması ve esnek iş gücü piyasasına sahip olması yetişkinliğe geçişi kolaylaştırdığını ve bu yönden gençlerin avantajlı olduklarını belirtmişlerdir. Ancak devlet korumasında olanlar başarılı ve yeterli bir eğitim alamama konusunda risk altında olduklarından dolayı dezavantajlı konuma düşmektedirler. Bu gençler kalitesiz iş ortamlarında düşük ücretlerle çalışma açısından risk altındadırlar. Yetki alanına bağlı olarak, maksimum yirmi üç yaşına kadar, devlet korumasından ayrılmış olan gençlere barınma, vergi desteği, temel yaşam için ödenek, sağlık hizmetleri, mesleki eğitim ve iş bulma konusunda destek sağlanmaktadır.

Dumaret (2008) Fransa’da yaptığı araştırmada devlet korumasından ayrılma yaşının on sekiz olduğunu ancak yirmi bir yaşına kadar bu gençlerin eğitimi ve iş bulmaları için gerekli olan eğitim hibesi, sőrücü belgesi, ulaşım ödeneği, kişisel kredi hesabı gibi belgeleri alabilmesi için yardımlarda bulunulmaktadır. Ayrıca yine yirmi üç yaşında kadar yerel otoriteler ve hayır kurumları korumadan ayrılmış olan bu gençler için yardım fonu ayırarak, bağımsız yaşama ayak uydurabilmelerine yardım etmektedirler.

Köngeter, Schröer ve Zeller (2008) Almanya’da devlet korumasından ayrılmış gençlere yönelik iki olası yardım formunun olduğunu, bunların ilkinin “genç refah sistemi” adı altında konaklama ya da konaklama olmadan sosyal çalışmacılar tarafından desteğin devam ettiği bir yardım formu olduğunu belirtirler. Diğerinin ise iş arayanlar için temel güvence ve iş piyasasına katılabilmesi için gerekli olan sosyal hizmetin verildiği yardım formudur. Bu yardımların yaş aralığı on sekiz-yirmi bir olarak belirlense de istisnai durumlarda bu yaş yirmi yediye kadar uzatılabilmektedir. Bu gençler eğer iş bulmada zorlanırlarsa ve bulamazsa onlara iş bulmaları konusunda ve iş bulana kadar yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan temel ihtiyaçları açısından destek almaktadırlar. Bunun yanı sıra da henüz iş hayatına atılmamış olan gençler vergilerden de muaf tutulmaktadır.

Gilliqan (2008) İrlanda’da devlet korumasının bittiği yaşının on sekiz olduğunu belirtmektedir. Devlet korumasından ayrılan gençler yirmi bir yaşlarına kadar ya da eğitimlerini tamamlayana kadar sağlık hizmetinden ücretsiz olarak yararlanabilmektedirler. On sekiz yaş üstü olup işsiz olanlar için 2007 yılı rakamlarına göre haftalık 185,80 Euro harçlık verilmektedir. Yirmi dört yaşının üzerinde olup ailesiyle birlikte yaşayanlar için ise gelir testi değerlendirmeleri sonucunda ailevi yardım verilmektedir. Devlet korumasından ayrılmış olup yirmi üç yaş üstü tüm gençler, “ikinci şans” programı çerçevesinde iki yıllık ya da dört yıllık üniversitelerden vergi ödemedi eğitimlerini alabilmektedirler. Maddi durumu olmayanlar için de sağlık hizmeti ücretsiz olarak sağlanmaktadır.

Knorth, Knot-Dickscheit ve Strijker (2008) devlet korumasından ayrılan gençler için Hollanda'da iki farklı programdan bahsetmektedirler. Bu programlar, devlet korumasından ayrılmış olan gençlerin evsiz kalma, toplumun kıyısına itilme gibi risklerin azaltılmasını amaçlamaktadır. İlk program kişisel yeterlilik ve sosyal ağ oluşturma şeklinde pratik ve materyal yardım meselelerini içermektedir. Yapılan çalışma, bu yardım sonucunda yaklaşık altı ay sonra bu gençlerin dördünden üçünün bu yeterlilikleri kazandığını göstermektedir. Diğer program ise eğitim ihtiyacı, iş tecrübesi edinme ve barınma olanakları ile ilgilidir. Bu program sayesinde devlet korumasından ayrılan gençler borç indirimi, sosyal ilişkiler kurabilme, sosyal beceriler kazanabilme, boş zaman aktiviteleri ve hobi edinebilmelerini sağlamaktadır. Yapılan çalışma gençlerin birçoğunun bu program sayesinde bu yetileri kazandığını göstermektedir. Bu sayede devlet korumasından ayrılmış olan gençler hem kurumdan bağımsız bir yaşama hem de topluma uyum sağlama konusunda bir şekilde mücadele edebilir hale gelmektedirler.

Rusya'da devlet korumasından ayrılmanın yaşı çocukların reşit olmasıyla sınırlandırılmıştır. Devlet koruması altında olan çocukların yaşı gelip de kurum bakımından ayrılmasıyla onlara kalacakları bir yer sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra 2014 yılı verilerine göre aylık olarak 25.000 ruble verilmektedir. Bu gençlere her ne kadar barınma ve ekonomik yardım verilse de gençler tek başlarına yaşayacakları bu hayata yeterince hazırlanmamış bir şekilde ayrılmaktadırlar. Ayrıca kurum bakımından ayrılanların madde kullanımı ya da intihar gibi olaylara karışma oranı da yüksektir (https://www.rbth.com/society/2014/06/01/life_after_the_orphanage_37077.html, 21 Mart 2019'da erişildi)

Storo (2008) Norveç'te devlet korumasından ayrılma yaşının kesin bir yaş belirtmediğini ve gençlerin on sekiz, on dokuz ve yirmi yaşlarında devlet korumasından ayrıldıklarını belirtmektedir. Storo'nun yaptığı çalışmaya göre devlet korumasından ayrılmış olan gençler için devlet, iş bulma konusunda yardım sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra bu gençlere destek amacıyla kurulmuş olan kuruluşlar da yaşamsal ihtiyaçları için destek vermektedirler.

Jorge F. del Valle (2008) İspanya’da devlet korumasından ayrılan gençlerin ihtiyaçlarını kapsayan bir uygulamanın İspanya Çocuk Koruma Sistemi’nde öncelik olarak bulunmadığını belirtmektedir. Kanun ana düzenlemesinde devlet korumasından ayrılanlara yönelik açık bir bilgilendirme bulunmamakla birlikte sadece ihtiyaç durumunda destek sisteminin devam edeceğinin bahsedildiğini belirtmiştir.

Hojer (2008) İsveç’te gençlerin devlet korumasından on beş-yirmi bir yaş arasında ayrıldığını belirtmiştir. Buna ek olarak, eğer çocuk ailesindeki problemler dolayısıyla devletin koruması altına alındıysa on sekiz yaşına kadar, madde kullanımı ya da suç işleme gibi kendi problemleri dolayısıyla alındıysa yirmi bir yaşına kadar devletin koruması altında kalmaktadırlar. Hojer’e göre devlet korumasından ayrılan gençlere yönelik nasıl bir destek verilmesi gerektiği konusunda spesifik bir öneri bulunmamaktadır. Sadece Sosyal Refah Komitesi’ne göre genç birey lise eğitimini bitirene kadar 3 yıl boyunca finansal olarak desteklenmektedir ancak bu uygulama kanunlarla yapılan bir düzenleme değildir. Bu nedenle Hojer, devlet korumasından ayrılmış olan gençlere yönelik özel bir destekleme programının olmadığını belirtmiştir.

Gabriel ve Stohler (2008) İsviçre’de devlet korumasının hangi yaşta kalktığı konusunda kesin bir bilgi olmadığından ve federal seviyede devlet korumasından ayrılanlara yönelik bir yasal çerçeve olmamasından bahsetmektedir. Ancak kriminal durumlarda veya terapi gerektiren durumlarda koruma yaşı yirmi beş yaşına kadar devam etmektedir. Bunun yanında, kendi yaşamını tek başına devam ettiremeyecek olan gençler için iş bulabilmeleri konusunda destek verilmektedir. Gabriel ve Stohler’in sağladığı bilgilere göre eğitim süreci devam edenler haricinde devlet korumasından ayrılan gençlere yönelik özel bir program bulunmamaktadır.

Wade (2008)’e göre Birleşik Krallıkta devlet korumasından ayrılma yaşı daha geç dönemlere çekilmiş, gençlerin kurumdan bağımsız bir yaşama geçişi için uygulanan hazırlıklar genişletilmiş ve devlet korumasından sonra devam edecek olan finansal destek programları yeniden düzenlenmiştir. Devlet koruması altında olan gençler yirmi bir yaşlarına kadar kişisel rehberlik ve gelecek planlama konusunda destek almaktadırlar. Wade’in çalışması devlet korumasın on iki-on beş ay sonra gençler iyi bir

işe, kalacak bir yere, güçlü yaşam becerilerine gördükleri destek sayesinde ulaşabildiklerini göstermektedir. Ancak on sekiz yaşından önce devlet korumasından ayrılmış olanların işsizlik konusunda risk altında olduğunu da belirtmektedirler.

Klasik devlet koruması uygulamalarına alternatifler sadece gelişmiş ülkelerde tartışılmıyor, kısıtlı bütçe ve ekonomileriyle gelişmekte olan ülkelerde bu modele alternatifler arıyorlar. İbrahim (2008) Ürdün’de on beş-yirmi dört yaş arası genç işsizliğin çok yüksek olduğunu vurgular. Genç işsizliği ve genç yoksulluğu diğer gelişmiş olan ülkelere kıyasla oldukça yüksektir. Devlet korumasından ayrılmış olan gençler için ise sadece kalacak yer yardımı yapılmaktadır.

Herczog (2008) Macaristan’da devlet korumasından ayrılma yaşını on sekiz olarak belirtmiştir. Herczog’a sağladığı bilgiye göre devlet korumasına alınan çocukların yaşları dolup ayrılana kadar, her ay kendi adlarına açılmış olan kişisel hesaplarına belli bir miktar para yatırılmaktadır ve on sekiz yaşına gelip devlet korumasından ayrıldıklarında bu para onlara verilmektedir. Bunun yanı sıra devlet korumasından ayrılmış gençlere aynı ve nakdi yardım kanuni kurallar çerçevesinde sağlanmaktadır. Ancak Herczog’a göre bu gençler kuruma bağlı bir şekilde yetişmekte ve bağımsız bir hayata iyi hazırlanılmaktadırlar. Bu nedenle de devlet tarafından korunma hakları kalkıp da kurumdan ayrıldıklarında bağımsız bir hayata adapte olmada zorluk yaşamaktadırlar.

Agnhel, Ruskin ve Dima (2008) Romanya’da devlet korumasından ayrılma yaşının eğitime devam edildiği sürece yirmi altı yaşına kadar uzatıldığını belirtmişlerdir. Yapılan bu çalışmada, Sosyal Dışlanmadan Korunma ve Yok Etme Kanunu kapsamında, devlet korumasından ayrılmış olan on altı-otuz beş yaş arası gence sağlık bakımları, önemli finansal desteklerden yararlanma, ev alma ya da kiralamaları için üç yıl boyunca destek verilmektedir. Bunun yanı sıra, en az iki yıl için çalışanlara yönelik güvenilirlik çatısı altında çalışabilmeleri için iş sözleşmesi yapılmaktadır. Buna ek olarak, Ulusal İş Kurumu devlet korumasından ayrılmış gençlere iş bulmalarında yardımcı olmaktadır. Her ne kadar devlet korumasından ayrılanlara yönelik üç yıl boyunca gözetilme, barınma seçenekleri ve iş bulma desteği sağlansa da bu gençlerin

yarısından azı yüksek okul diplomasına ve yeterli teknik becerilere sahiptir. Bu nedenle bu gençlerin birçoğu iş bulmakta sorun yaşamakta ve sadece yarısı kalacak bir yere sahip olmaktadır ki bu kaldıkları yerlerde çoğunlukla geçici olmaktadır.

Devlet Korumasından ayrılma yaşı dünya genelinde on sekiz-yirmi bir yaş aralığında değişmektedir. Kimi genç daha on sekiz yaşına basmadan devlet korumasından ayrılabilir. Ancak erken yaşta ayrılan gençler eğitimlerini tamamlama konusunda problemlerle karşılaşmaktadırlar. Bu gençler yeterli eğitim düzeyine ulaşamadıkları durumda ise iş bulamamakta ve dolayısıyla işsizlik, yoksulluk ve evsizlik gibi sorunlarla mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar. Devlet korumasından ayrılanlara yönelik yapılan tüm bu çalışmaların ortak vurgusu, devlet korumasından ayrıldıktan sonra uygulanan destek ve yardımlardan daha çok devlet korumasındaki gençlerin bağımsız bir hayata yeterince iyi hazırlanamaması üzerine yoğunlaşmıştır. Baker'ın da derlediği çalışmalarda katılımcıların da devlet korumasındayken verilen hizmetin pratik becerileri geliştirdiğini ancak yetişkinliğe geçişte duygusal bir hazırlama olmadığını belirtmişlerdir (s.8). Devlet koruması altındaki gençler devlet tarafından ihtiyaçları karşılandığı için yaşı dolup da korumadan ayrıldıklarında tek başlarına hayatlarını idame ettirmeleri konusunda sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu nedenle bu çalışmalar devlet politikalarının ve uygulamalarının gençlerin devlet korumasından ayrılmadan önce bağımsız bir hayata hazırlanmasına yönelik olmadığını savunurlar. Günümüzde yetişkinliğe geçiş süresi uzamıştır. Gençler otuzlu yaşlarına kadar aileleri tarafından hem finansal açıdan hem de duygusal açıdan uzun bir süre desteklenmektedir. Aileler, çocukları için yol gösterici, motive edici ve çocuklarının gelecek planlamasında yardımcı olarak bir rehber rolü üstlenmektedirler. Aynı süreçten geçecek olan devlet korumasındaki gençler ise bu sosyal destekten yoksun kalabilmektedirler. Bu nedenle devlet korumasından ayrılmış gençlere yeterli bir rehberlik hizmeti vermesi gerektiğinin üzerinde durmaktadırlar. Gençlerin devlet korumasından ayrılmadan önce iyi bir eğitim almalarının sağlanması, bağımsız bir hayatın gerektirdikleri, iyi bir iş sahibi olabilmesi için gerekli olan sertifikalar, belgeler konusunda bilgilendirilmeleri gerektiğini vurgularlar.

Yukarıda da belirtildiği gibi devlet korumasında olmak duygusal, sosyal ve ekonomik destekten yoksun kalma, yeterli eğitim düzeyine ulaşamama, dışlanma, işsizlik, evsizlik, yoksulluk gibi problemler genelde gençler için özelde ise kadınlar için dezavantajlılık yaratmaktadır. Dolayısıyla izleyen bölümde devlet korumasındaki kadınların yetişkinliğe geçiş sürecinde yaşadıklarına değinilecektir.

1.1.3. Devlet Korumasından Ayrılan Kadınların Yetişkinliğe Geçişi

Devlet korumasından ayrılan gençlere yönelik çalışmalar cinsiyet faktörünü ele almadan genel bir değerlendirme çerçevesinde ele alınmıştır. Yapılan çalışmalar daha çok devlet korumasında olmayıp ailesiyle birlikte yaşayan gençlerle, devlet korumasında olan gençlerin eğitim ve mesleki durumları açısından kıyaslamasını içermektedir. Bunun yanında, Foster ve Gifford (2004) genç suçlular, devlet koruması altında olanlar ve özel eğitime muhtaç gençlere yönelik çalışmaların bazı sınırlılıklar içinde yapıldığını ve uygulanan hizmetlerin etkilerinin belirsiz olduğunu söylemişlerdir. Bu belirsizliklerin en önemlisi yukarıda da belirtildiği üzere kadınların taşıdığı özel risklere girilmemiş olmasıdır.

Dünya genelinde devlet korumasında ayrılanlara yönelik çok fazla çalışma yoktur ancak Amerika'da devlet koruması altından ayrılmış bireylere yönelik çalışmalar, devlet korumasından ayrılmış genç kadınların durumları hakkında sınırlı da olsa bazı bilgiler sağlamaktadır. Osgood, Foster ve Courtney (2010)'nin Hassas Gruplar ve Yetişkinliğe Geçiş adlı çalışmalarında, devlet korumasından ayrılmış yirmi bir yaşındaki genç kadınların 3'te 1'nin tek başlarına çocuklarını büyüttüğü, daha önce aynı deneyimi yaşamış kadınların çocuklarının sağlık yönünden ya da davranışsal yönlerden problemler yaşadığını belirtir (s. 217). Ayrıca devlet korumasında olan gençler gibi dezavantajlı grupların erken hamilelik ve cinsel hastalık kapma gibi çok riskli durumların kurbanları olabildiklerini de vurgularlar. Ancak bu çalışmada devlet korumasından ayrılmış olan kadınların eğitim durumları, istihdam durumları ya da medeni halleri hakkında bir veri bulunmamaktadır. Stein ve Wade (2000) Moving On çalışmasındaki devlet korumasından ayrılan kadın katılımcıların yarısının erken ebeveyn olma sorunuyla mücadele ettiklerini ve 3'te 2'sinin on yedi yaşından daha

erken bir yaşta hamile kaldıklarını aktarmışlardır. Erken annelik yaşayan bu kadın katılımcılar ilk bebeklerini on altı-on dokuz yaşları arasında dünyaya getirmişlerdir. Oysaki anne olma yaşı ülke bazında ortalama 26,5 olarak hesaplanmıştır (s.7-8). Stein ve Wade bu çalışmalarında her ne kadar anne olmanın bebeğin bakımı konusunda aileden destek almalarıyla aile ve akraba ilişkilerini geliştirdiğini belirtse de ailesi olmayan ya da ailesi sahip çıkmayan genç annelerin durumuna değinmemiştir.

Foster ve Gifford (2004) Amerika Birleşik Devletleri'nde devlet korumasından ayrılan gençlerin çok azının lise eğitime devam ettiğini ve lise düzeyi bir eğitim seviyesine sahip olmayan gençlerin yaklaşık %51'nin işsizlikle mücadele ettiğini belirtir. Ancak bu %51'lik dilimin kaç kadın kaç erkek olduğu belirtilmemiştir. Oysa gerek devlet korumasında yaşanan deneyimler gerekse koruma kararı kalktıktan sonraki hayatın getirdiği zorluklarla başa çıkma deneyimleri kadın ve erkek için aynı olmamaktadır. Bir diğer yönden, bu çalışmada ne erkek ne kadın yüksek okul bitirme oranlarının ya bulunmaması, çalışanların hangi şartlarda ve koşullarda çalıştığının bilinmemesi, evlilik yaşları, çocuk sahibi olma yaşları, boşanma oranları gibi birçok temel veri eksik kalmıştır.

Viner ve Taylor'ın 2005'te yaptıkları araştırmadan aktaran vd. (2008) devlet korumasından ayrılmış kadınların okuldan dışlanmasının erkeklere oranla üç kat daha fazla olduğunu göstermiştir. Ayrıca sosyal dışlanma çalışmalarından da örnek veren Meltzer vd. devlet korumasından ayrılmış olanlara evsiz ya da suçlu gözüyle bakıldıklarını, devlet korumasından ayrılan erkeklerin %33'ünün, kadınların ise %29'unun hapiste olduklarını ortaya koymuşlardır (s. 5).

Yapılan çalışmalar daha çok yetişkinliğe geçişte aile desteğinde yoksun kalma, eğitim düzeyinde düşüklük, eğitime devam etmeme, iş bulamama, evsiz kalma ve yoksullukla mücadele etme gibi unsurların üzerine durarak uygulanan devlet programlarının etkilerinin incelenmesini içermektedir. Ancak devlet korumasından ayrılan genç kadınların durumunu inceleyen spesifik bir araştırma bulunmamaktadır. Günümüzde eğitilmiş kadınların önceki yıllara göre iş piyasasına girme oranları artsa da hala tam olarak bir eşitlik sağlandığı söylenemez. Hal böyleyken, devlet korumasında

büyümüş, yeterli eğitim düzeyine ulaşamamış, ailenin duygusal desteğini alamamış, ailesiyle güçlü ilişkiler kuramamış bu genç kadınların, devlet korumasından ayrıldıktan sonra nasıl iş bulabildikleri, devlet koruması olmadan bağımsız bir hayatın getirdiği işsizlik, yoksulluk, evsizlik gibi zorluklarla tek başlarına nasıl başa çıkabildikleri konusunda bir bilgiye ulaşamamaktayız. Kadın ya da erkek fark etmeksizin devlet korumasında olmanın hem korumaya alınmadan önce yaşadıkları problemler hem de korumadayken yaşadıkları sıkıntılar gelecekteki hayatlarının şekillenmesinde sıkıntılar yaratabilmektedir. Özellikle kadınlar yukarıda bahsedilen riskler dolayısıyla daha çok dezavantajlı konumda olabilmektedirler. Bu da devlet korumasından ayrılmış kadınların yaşadığı sıkıntılar ve çözüm yollarının belirlenmesinde özel bir araştırmanın yapılmasını gerektirmektedir.

1.2. Türkiye’de Devlet Korumasından Ayrılan Gençlerin Yetişkinliğe Geçişi

Bu bölümde öncelikle Devlet korumasından ayrılan gençlerin hangi nedenlerle ve hangi durumların oluşmasıyla devletin korumasına alındığı ve reşit olana kadar ya da devletin koruma kararı kalkana kadarki olan süreçte neler yaşadığı hususu ele alınacaktır. Çünkü yukarıdaki bölümde de belirtildiği üzere, bu gençlerin çocukluklarında ve daha öncesinde karşılaştıkları durumlar gelecekteki yaşamlarını, hayata ve insanlara karşı bakış açılarını etkileyebilmektedir. Bu etki onların devlet koruması kararı kalktıktan sonra hayata nasıl tutunabildiklerini ve karşılaştığı ya da karşılaşılabileceği zorluklara karşı ne tür önlemler aldıklarını veya nasıl mücadele ettiklerini yansıtmaktadır.

Bir önceki başlıklarda ele alınan yetişkinliğe geçiş literatüründe olduğu gibi gençler reşit olma yaşına gelse, hatta yüksek okul ve üniversiteyi bitirmiş olup bir işe yerleşeler de aileleri tarafından maddi ve manevi olarak desteklenmeye devam etmektedirler. Ebeveynlerinden birini ya da her ikisini de kaybetmiş, ailesi tarafından ihmal ve istismara uğramış ya da ailesinin ekonomik durumunun yetersiz olduğu gençler ise devletin koruması kalkınca diğer gençlere göre dezavantajlı konuma

düşmektedirler. İşte bu noktada da devletin koruma kararı kalktığı zaman devam ettirdiği uygulama çok önemli bir konuma sahip olmaktadır.

Devletin koruma kararından sonra uyguladığı hizmetlere gelmeden önce hangi çocukların devletin korumasına alındığına, hangi durum ve şartlar altında bunun gerçekleştiğine, hangi yollar izlenerek bu kararın alındığına bakmak ve bu gençlerin neden dezavantajlı olma riski taşıdığını görmek gerekmektedir. Ayrıca çocukların ruhsal, ahlaki ve bedensel açıdan sağlıklı bireyler olarak yetişmesi hususundaki devletin uyguladığı önleyici ve onarıcı politikalar da mühim bir noktaya sahiptir. Dolayısıyla bir sonraki başlıklarda devletin korumasına ihtiyacı olan çocukların kim olduğu ve bu çocuklara yönelik sağlanan hizmet ve uygulanan politikalar, daha sonrasında ise bu gençlere yönelik koruma kalktıktan sonra yapılan uygulamalar ele alınacaktır.

1.2.1. Türkiye’de Devlet Korumasının Maiyeti ve Koruma Altındaki Çocuk ve Gençlere Yönelik Araştırmalar

Anne-babalar ya da çocuğun bakımından sorumlu olan kişiler sorumluluklarını bilerek ya da bilmeyerek yerine getirmeyebilmektedirler. Böylesi bir durumda her ne şekilde olursa olsun ihmal veya istismar edilen çocuklar sağlıklı ve güvenli bir yaşam sürememe konusunda risk altına girmektedirler. Yasalarla ve kanunlarla korunan çocuk hakları ihmal ve istismar durumlarının ortaya çıkması noktasında gerekli önleyici ve koruyucu tedbirleri almaktadırlar. Hangi durumdaki çocuklar için bu kararların alındığı yasalar ve kanunlarda detaylı olarak belirtilmiştir.

23 Mayıs 1983 tarihli resmi gazete yayımlanan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 3. Maddesi b bendine göre “Korunmaya ihtiyacı olan çocuk”; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

1. Ana veya babasız, ana ve babasız,
2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen,

4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak tanımlanmıştır.

15 Temmuz 2005 tarihli resmi gazete yayımlanan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre ise "Korunmaya ihtiyacı olan çocuk"; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuk olarak tanımlanmaktadır (m. 3/1). Aynı kanunun suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu "suça sürüklenen çocuk" olarak tanımlamaktadır (m 3/2).

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'ne göre bu sözleşmeye taraf devletler "Çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırıya, şiddet veya suiistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar" ibaresi yer almaktadır (m. 19/1).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 1. Maddesi ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre 18 yaşını doldurmamış herkes çocuk sayılmaktadır. Bu yaşa kadar her çocuğun sorumluluğu öncelikle anne-babasına aittir ve anne-babalar sorumluluklarını yerine getirmelidir. Ancak bilerek ya da bilmeyerek yukarıda bahsi geçen durum ve şartlar oluştuğunda çocukların devlet tarafından korunması gerekmektedir. Türk Medeni Kanunu'nun 41. maddesine göre "her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir". Yani her anne-baba çocuklarının ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı bireyler olarak yetişmesinden sorumludur. Devlet kanunları da çocuğun aile içinde yetişip, büyümesinden ve aile birliğinin korunmasından yanadır. Bunun yanı sıra çocuğa dair yapılan sözleşme ve kanunlar çocuğun en yararına olacak şekliyle

uygulamalar geliştirmiş ve öncelik anne-babalarıyla birlikte sağlıklı bir gelişim yaşamalarına öncelik tanımıştır. Ancak anne-babalar bu sorumluluğu yerine getiremezlerse devlet çocuğun daha çok yararına olacağını düşündüğü için koruması altına almaktadır.

Bir çocuğun devlet korumasına ihtiyacının olup olmadığı ise sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarınca çocuğun korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olup olmadığı incelenip, tespit edilmektedir. Bir çocuğun sosyal hizmet kuruluşunda bakıma alınması kararı 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre yetkili ve görevli mahkemelerce alınmaktadır (2828 Sosyal Hizmetler Kanunu m.22). 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 9. Maddesine göre "Kurum, yaptığı inceleme sonucunda, tedbir kararı alınmasının gerekmediği sonucuna varırsa bu yöndeki görüşünü ve sağlayacağı hizmetleri hâkime bildirir. Çocuğun, ailesine teslim edilip edilmeyeceğine veya uygun görülen başkaca bir tedbire hâkim tarafından karar verilir". Sosyal Hizmet yetkililerinin raporlarını yetkili ve görevli mahkemelere sunarak tedbir ve koruma kararı aldirabileceği gibi çocuğun bakımından sorumlu kişiler, sağlık ve eğitim kuruluşları, kolluk görevlileri, idari ve adli merciler, sivil toplum kuruluşları da çocuğun korunma çocuğun korunması amacıyla sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarına başvurabilmektedir (Çocuk Koruma Kanunu m.6). Ülkemizde sosyal hizmet kurum ve kuruluşları Türkiye Cumhuriyeti Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne (ÇHGM) bağlı olarak hizmet vermektedirler. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için hangi bakım ve yardım hizmetlerinden yararlanacağı yetkili ve görevli mahkemenin hâkimi tarafından verilmekte ve hâkim gerek gördüğü durumlarda sunulan tedbir ve bakım kararını uzatabilmekte, kaldırabilmekte ve değiştirebilmektedir.

1.2.1.1 . Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Sunulan Hizmetler

Ülkemizde korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetler bir önceki paragrafta bahsedildiği gibi Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM) tarafından sağlanmaktadır. Verilecek hizmetler belirlenirken kanun ve yasalarca önerilen çocuğun aile yanında bakılması görüşü esas alınmaktadır. Ancak aile yanında çocuğun sağlıklı bir gelişim göstermesi ve güvenliği

söz konusu olmazsa kurum bakımı hizmetlerine alınabilmektedirler. Çocuğun aile yanında bakılması ve ailesi ile birlikte olması Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 41. Maddesinde "Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir" ifadesiyle açıkça belirtilmektedir. Yine 41. maddede ve 61.maddede Devlet'in her türlü istismar ve şiddete karşı çocuklara koruyucu tedbirler almasıyla ve bu amaçlar doğrultusunda gerekli teşkilat ve tesis kurma veya kurdurmasıyla yükümlü olduğunu belirtmektedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 20. Maddesi 1.fikrasına göre Taraf Devletlerin geçici veya sürekli olarak aile ortamından yoksun kalan veya aile ortamında kalması çocuğun yararına olmayan durumlarda koruma ve yardım sağlamakla sorumludur.

Koruma modellerinden herhangi birinden faydalanan çocukların koruma süreleri kalıcı veya geçici olarak iki şekilde gerçekleşmektedir. Geçici olarak korumaya alınan çocuklar aile ortamları onların yararına olacak şekilde alınan tedbirlerin olumlu gerçekleşmesi sonucunda mahkeme kararıyla çocuklar aile yanına tekrar gönderilmektedirler (Aile Yanına Dönüş). 2005 ve 2017 yılları arasında mahkemece alınan kararlarla aile yanına gönderilen çocuk sayısı 11.485'tir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik koruyucu ve destekleyici tedbirler açıklanmıştır. Bu tedbirler çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak olan tedbirlerdir. Bunlar;

a) *Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,*

b) *Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,*

c) *Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,*

d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya,(m.5)

yönelik tedbirlerdir. Danışmanlık ve barınma tedbiri Milli Eğitim Bakanlığı ve Sosyal Hizmetler Kurumu tarafından, sağlık tedbiri Sağlık Bakanlığı tarafından, bakım tedbiri Sosyal Hizmetler Kurumu tarafından yerine getirilmektedir (Çocuk Koruma Kanunu m.45).

A) Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti

Eğer bir çocuk ailesinin sosyo-ekonomik durumunun yetersizliğinden dolayı yoksulluk içinde olup, temel ihtiyaçlarını karşılamaz ve hayatını sürdürmekte güçlük çekerse 3 Mart 2015 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik’e göre bu çocuklarının ailelerine sosyal ve ekonomik hizmet verilmektedir. Bu yönetmeliğe göre sosyal ve ekonomik hizmet on sekiz yaşını doldurmamış ve bakım tedbir kararı alınmış çocuklara verilmektedir. Bu hizmet *geçici ekonomik hizmet* ve *sürelilik ekonomik hizmet* olarak iki farklı şekilde verilmektedir. Geçici ekonomik hizmet Yönetmelikte “Yardıma muhtaç olduğu tespit edilen ailelerin çocukları ile gençlere, sosyal ve ekonomik bir sorunun giderilmesi amacıyla yılda bir, zaruri hallerde en çok iki defaya mahsus olmak üzere ekonomik destek tutarının en fazla üç katına kadar yapılacak yardımlar” olarak tanımlanmıştır (m. 4/f). Geçici ekonomik destek için ödenek tutar sosyal inceleme raporlarında verilen öneri ile oluşturulmaktadır (m. 14). Sürelilik ekonomik hizmet ise; “Yardıma muhtaç olduğu tespit edilen ailelerin çocukları ile gençlere, sosyal ve ekonomik bir sorunun giderilmesi amacıyla, Bakanlığın bütçe imkânları ölçüsünde, belirlenen süre ve oranlar dâhilinde gençler ve çocuklar için aylık ödemeler şeklinde yapılacak yardım” olarak tanımlanmıştır (m. 4/p).

Sürelilik ekonomik destek iâşe, ibate, eğitim, giyecek, harçlık, servis desteğini kapsamaktadır. Okul öncesi çocuklar ya da okula gitmeyen çocuklar için yardım tutarı

sosyal ve ekonomik destek (SED) tutarının %50'si tutarında yani 620,34 Türk Lirası (TL), ilköğretime gidenler için %75 oranında yani 930,50 TL, Ortaöğretime (lise) devam edenler için %80 oranında yani 992,54, ortaöğretim seviyesinde olup devam etmeyen çocuk için %50 oranında yani 620,34 TL, yükseköğretime devam edenler için %95 oranında yani 1.116,60 TL ekonomik yardım sağlanmaktadır. Eğer bir hanede birden fazla çocuk için ekonomik desteğe ihtiyaç varsa iki tanesi için yardımın tamamı, üçüncü çocuk için öğrenim durumuna göre belirlenmiş yardımın %40'ı, dördüncü çocuk için ise öğrenim durumuna göre belirlenmiş yardımın %30'u verilmektedir (m. 13). Bu hizmetteki asıl amaç, hakkında bakım tedbiri alınmış bir çocuğun sosyo-ekonomik yetersizlikten dolayı kurum ve kuruluş bakımına alınmasından ziyade ailesiyle birlikte olmasına olanak ve yardım sağlamaktır.

ÇHGM'nin istatistik bilgilerine göre 2016 koruma altına alınmadan aile yanında destek verilen çocuk sayısı 84.872 iken 2017 yılında bu rakam 104.729'a yükselmiştir. 2018 yılında ise bu destekten yararlanan çocuk sayısı 119.537'e yükselerek son iki yılda yaklaşık %40 oranında artış göstermiştir.

B) Koruyucu Aile Hizmeti

Aile yanında olması sağlanamayan çocukların aile ortamından uzaklaşmaması için uygulanan bir diğer hizmet Koruyucu Aile hizmetidir. Çocuğun korunmasına dair kanunlar ve yasalarca mahkeme tarafından hakkında korunma kararı, acil korunma kararı veya bakım tedbiri verilen çocuğa gerekli eğitimlerini tamamlamış profesyonel kişi ya da ailelerin verdiği bakım türüdür. Koruyucu aile gönüllü, para karşılığında ve çok çocuğa bakım sağlayan şekilde çeşitlilik göstermesinin yanı sıra akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli, geçici koruyucu aile modeli, süreli koruyucu aile modeli ve uzmanlaşmış koruyucu aile modeli olarak çeşitliliği arttırılmıştır. Yazıcı (2014) "Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar" adlı çalışmasında koruyucu aile modellerindeki bu çeşitlendirmeye uluslararası standartlara uymanın hedeflendiğini belirtmektedir (s. 254).

Yeni eklenen koruyucu aile modellerine bakacak olursak, eğer bir çocuğun hakkında yukarıdaki korunma çeşitlerinden birine yönelik karar verilmişse ve çocuğa uygun hizmet modeli henüz sağlanamamışsa çocuk *Geçici Koruyucu Aileye* verilir. Gereken eğitimlerini (Temel Ana, Baba Eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimi) tamamlamış olan Geçici Koruyucu aile birkaç gün veya bir ay arasında değişen süreyle çocuğa bakım sağlar.

Öz ailesi yanına kısa sürede döndürülme imkânı bulunmayan ya da kalıcı olarak aile yanına yerleştirilemeyen çocuklar *Sürekli Koruyucu Aile* tarafından bakılır. Özel zorluk ve ihtiyaçları olan çocukların¹ bakımlarını üstlenen koruyucu aile modeli ise gereken eğitimleri tamamlamış ve uzmanlaşmış olan kişi ve aileleri ifade eden *Uzmanlaşmış Koruyucu Ailelerdir*. Koruyucu Aile olabilmenin tespiti, incelenmesi, görev ve yükümlülükleri, çocuğun koruyucu aileden alınma durumları, koruyucu ailenin verdiği bakımın izlenmesi gibi önemli hususların detayları 14 Aralık 2012 tarihli 28497 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliğinde (KAY) detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Bu detayların kapsamı koruyucu aile olmanın kolay olmadığını, ailenin belli koşulları sağlaması gerektiğini ve belli eğitimlerden geçmeleri gerektiğini göstermektedir. Ancak gereken koşulları sağlayan ve bu eğitimlerin tamamlanması halinde aileler koruyucu aile olabilmektedir. Ailenin öncelikli olarak sağlaması gereken koşullar Türk vatandaşı olması ve Türkiye’de sürekli ikamet etmesi, 25-65 yaş aralığında bulunması, en az ilkokul düzeyinde eğitim almış olması, düzenli gelire sahip olmasıdır (KAY m.8). Ayrıca koruyucu aile olacak kişilerle bakıma alınacak çocuğun yaş farkları en az 18 olması gerekmektedir. Bu koşulları sağlayan ve başvurusu kabul edilen aileler sosyal incelemeyi geçmektedirler. Bu incelemede başvuran kişilerin “kişilik özellikleri, evlilik ve sosyal ilişkileri, tek başına yaşayıp yaşamadığı, yaşantısının genel kabul görmüş toplum kural ve değerlerine uygun olup olmadığı, çocuk yetiştirme konusundaki yeterliliği, yaşları, diğer aile üyelerinin bu konudaki düşünceleri, iş ve ekonomik koşulları gibi çocuk ile koruyucu aile ilişkileri açısından

¹14.12.2012 tarihli 28497 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği’ne göre “Suça sürüklenen veya suçun mağduru olup davranış bozuklukları sergileyen ve özel ilgi, destek ve bakım gerektiren ve mahkeme kararı ile koruma ve bakım altına alınan çocuk” olarak tanımlanmaktadır.

önem taşıyan temel mesleki değerlendirme hususları” dikkate alınır (KAY m.9). Tüm bu koşullar ve eğitimlerle çocukların bilinçli ve eğitilmiş ailelerin yanında büyümesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

Çocuklarla ilgilenen personellerin geçici olması ya da sürekli değişmesi çocukların psiko-sosyal gelişimlerini olumsuz etkilemektedir (Courtney ve Huring 2005: 31). Ayrıca koruyucu aile hizmetinin çocuğa aile ortamının sağlanması ve sabit bir bakım verenin bulunması çocukların sağlıklı ve güvene dayalı ilişkiler kurmasını sağlamasıyla çocuğun daha sağlıklı bir gelişim göstermesi açısından olumlu bir yöne sahiptir (Yazıcı 2014: 264). Ancak koruyucu aile hizmetinin de içinde barındırdığı çocuğun aile ile uyum sağlayamaması gibi bir takım riskler olabilir. Bu riskler koruyucu ailenin seçimi ve çocuğun aile ile uyumu iyi değerlendirilmesiyle önenebilir.

ÇHGM'nin istatistik verilerine göre 2016 yılında Koruyucu Aile sayısı 4.115 ve Koruyucu Ailede bakılan çocuk sayısı 5.004 iken 2017 yılında bu rakamlar sırasıyla 4.654 ve 5.642'dir. 2016 yılına oranla 2018 yılındaki Koruyucu Aile sayısı %28,5 artış göstererek 5.289'e ve Koruyucu Ailede bakılan çocuk sayısı yaklaşık %29 artış göstererek 6.468'e yükselmiştir. Bu artış devletin korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için aile yanında ya da aile ortamında büyümesi için geliştirilen politikanın olumlu bir geri dönüşü olarak görülebilir.

C) Evlat Edinme Hizmeti

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik aile ortamının sağlandığı bir diğer hizmet ise Evlat Edinmedir. Evlat Edinme Hizmeti Türk Medeni Kanununun 305'den 320'ye kadar olan maddeleri, Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Çocukların Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük ve bu mevzuat ve işleyişe yönelik olarak hazırlanan genelge ve dağıtımli yazılar kapsamında yürütülmektedir (cocukhizmetleri.aile.gov.tr/evlat-edinme, 10 Nisan 2019'da erişildi). Evlat edinilecek çocuğun en az bir yıl süre ile aile tarafından bakılmış

olması, çocuğunun ailesinin izni olması ve evlat edinilmenin çocuğun yararına olması gibi hususların üzerinde önemle durulmaktadır.

Evlat edinilecek çocuk, evlat verilmesi planlanan aile ile bir yıl süren bir deneme sürecinden geçmektedir. Bu bir yıllık bakımları süresince üçer aylık periyotlarla izlenmekte ve bu süreç içerisinde çocuğun tavır ve düşünceleri değerlendirilmektedir. Evlat edinilecek çocuğun varsa kardeşlerinden ayrılmaması için birlikte evlat edindirilmesine, bunun mümkün olmaması durumunda birbirlerine yakın yerleşim yerlerinde bulunan ve birbirleriyle görüştürebilecek kişi veya eşlerin yanına yerleştirilmelerine özen gösterilmektedir.

2016 yılında evlat edindirilen çocuk sayısı çocuk 15.007 iken 2017 yılında bu rakam 16.171'dir. 2018 yılında ise evlat edindirilen çocuk sayısı 16.809 olarak belirtilmiştir. Son iki yılda evlat edindirilen çocuk sayısı neredeyse %12 oranında artışla iki bin kişi artmıştır. Bu sonuç bizlere hem evlat edinen ailelerinde artışı hem de çocuğun aile ortamında büyümesine yönelik geliştirilen ve teşvik edilen politikaların olumlu sonuçlar verdiğini göstermektedir.

D) Kurum Bakımı

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik sunulan hizmetlerin bir diğer çeşidi ise kurum bakımındır. Kurum bakımı aile ortamından farklı olarak hakkında korunma ya da tedbir kararı alınmış 0-18 yaş çocukların korunması, izlenmesi, iş sahibi yapılması amacıyla sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarında bakıldığı hizmettir. Bu amaç doğrultusunda korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik verilen hizmetler; Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Çocuk Yuvası ve Yetiştirme Yurtları, Kreş ve Gündüz Bakım Evleri, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri, Çocuk Destek Merkezleri, Çocuk Evleri, Çocuk Evleri Sitesi (Sevgi Evleri) ve Ev Tipi Sosyal Hizmet Birimleridir.

ÇHGM'nin verilerine göre 2018 Aralık ayı itibariyle 14.214 çocuk kurum bakımından yararlanmaktadır. Bu rakam 2017 yılı için 14.189, 2016 yılı için 13.319'dur. 2017 yılının Eylül ayı itibari ile "koğuş tipi" olarak adlandırılan Çocuk Yuvası ve Yetiştirme Yurtları "ev tipine" dönüştürülmüştür. Bu yeni sistemde çocuklar

5-6 veya 7 kişi olma üzere bakıcı anneler tarafından ve çocuk evi sorumlusunun gözetiminde bakılmaktadır. Daha önceden de olduğu gibi çocukların doğal ortamlarının değişmemesinin adına kendi il veya ilçesindeki en yakın kuruluşa alınmasındaki hassasiyet yeni tip bakım modeli için de geçerlidir. Özellikle, kardeşlerin yaşlarından dolayı farklı modellerde bakılmaması, ayrılmaması için ev tipi modeller uygun görülmüştür (<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/haberler/kogus-tipi-yetistirme-yurtlari-tarih-oluyor>, 29 Mart 2018’de erişildi). Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik bu modeller 2828 sayılı Sosyal Hizmet Kanunu’nda şu şekilde tanımlanmıştır;

Çocuk Yuvaları: 0-12 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (m. 3/f1).

Tablo 1.1: Son üç yıl için çocuk yuvası ve bakılan çocuk sayısı

Yıl	2016	2017	2018
Çocuk Yuvası Sayısı	6	- ²	-
Bakılan Çocuk Sayısı	323	-	-

Kaynak: ÇHGM 2019.

Yetiştirme Yurtları: 13-18 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (m.3/f2).

Tablo 1.1: Son üç yıl için çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu ve bakılan çocuk sayısı.

Yıl	2016	2017	2018
Çocuk Yuvası ve Yetiştirme Yurdu Sayısı	4	- ³	-
Bakılan Çocuk Sayısı	254	-	-

Kaynak: ÇHGM 2019.

Toplam 18 “koşuş tipi” olarak adlandırılan bakım modelleri “Çocuk Evleri” adı altında birleştirilmiştir. Kurum bakımından yararlanan 973 çocuk ise yeni hizmet

² 2017 yılı itibariyle Çocuk Yuvaları modeli yerine Çocuk Evleri Modeli benimsenmiştir.

³ 2017 yılı itibariyle Çocuk Yuvası ve Yetiştirme Yurtları modeli yerine Çocuk Evleri Modeli benimsenmiştir.

modelinde bakılmaya devam etmiştir(<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/haberler/kogus-tipi-yetistirme-yurtlari-tarih-oluyor>, 5 Mart 2017’de erişildi).Zaten yapılan araştırmalar da çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları gibi toplum bakım sağlayan kuruluşların çocukların sağlıklı gelişimi açısından sağlıklı olmadığını savunmaktadırlar. Bu araştırmalardan Yolcuoğlu (2009) Türkiye’deki çocuk koruma sisteminin genel değerlendirmesini yaptığı çalışmada yatılı kurum bakım türünün çocuklarla birebir yeterli ilişki kurulamaması, çocuklara tek tek ilgi, sevi ve şefkatin verilememesi ve uyaran eksikliği neticesinde çocukların içine kapanması, sosyalleşme ve davranışsal problemler yaşama gibi sorunları meydana getirdiğini belirtir (s. 50). Yapılan diğer çalışmalar başlığın ilerleyen bölümlerinde ele alınacaktır.

Çocuk Evleri: 0-18 yaşlar arasındaki korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı ev birimleridir (m.3/f11).

Tablo 1.3: Son üç yıl için çocuk evleri ve bakılan çocuk sayısı.

Yıl	2016	2017	2018
Çocuk Evleri Sayısı	1.092	1.195	1.192
Bakılan Çocuk Sayısı	5.626	6.341	6.199

Kaynak: ÇHGM 2019.

Çocuk Evlerinde bakılan çocuk sayısı Çocuk Yuvası ve Yetiştirme Yurtları’nda bakılan çocukların da bu model altında bakılmasıyla artış göstermiştir. Yazıcı (2012) sosyal hizmet bakım modellerinden biri olan çocuk evlerini daha yeni uygulamaya girdiği dönemlerde incelmış ve bu modelden yararlanan çocukların okulda daha başarılı olduğunu ve sosyalleşme becerilerinde gözle görülür bir artış olduğunu belirtmiştir. Dikkat edilmesi gereken noktaların altını çizen Yazıcı, çocuk evlerine yerleştirilecek çocukların seçimi ve kendilerine en uygun grupların oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca bakım elemanlarının iyi seçilmesinin ve evlerin sıkı denetlenmesinin de altını çizmektedir (s.520).

Yaşar ve Dağdelen (2013) çocuk evlerine geçişin sosyo-kültürel ve psikolojik gelişim açısından yetiştirme yurdu modeline göre olumlu etkisinin olup olmadığını araştırmışlardır. Verilen cevaplara göre çocuk evlerinde kalan çocuk ve gençlerin yurttaki kalanlara göre mutlu oldukları, daha az kaygı duydukları ve daha az uykusuzluk

problemi yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra, evde kalan çocuk ve gençler sorunlarla baş etme konusunda kendilerini daha güçlü hissettiklerini belirtmişlerdir. Okul başarısında ise her iki modelde de bir farklılık görülmemiş, her iki modelden de yararlananların büyük bir çoğunluğu okulu sevmediğini belirtmiştir. Araştırmada ortaya çıkan bir diğer önemli nokta ise çocuk evlerinde kalanların kardeşleriyle birlikte aynı evde yaşamaları aralarında olumlu ilişkilerin olmasına katkı sağladığıdır. Öne çıkan bir diğer farklılık ise yetiştirme yurdunda kalanların çocuk evinde kalanlara göre daha fazla alkol, sigara gibi madde kullanımının yaygın olmasıdır. Diğer yandan her iki modelden de yararlanan çocuk ve gençlerin belirgin bir şekilde gelecek kaygısı yaşamaktadırlar. Özellikle erkeklerde gelecek hakkındaki belirsizliğin bir korku unsuruna dönüştüğü gözlemlenmiştir.

Çocuk Destek Merkezleri: Suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlerin, bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içinde aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü; çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (m.3/f6).

Tablo 1.4: Son üç yıl için çocuk destek merkezi ve bakılan çocuk sayısı.

Yıl	2016	2017	2018
Çocuk Destek Merkezi Sayısı	68	65	63
Bakılan Çocuk Sayısı	1.463	1.640	1.632

Kaynak: ÇHGM 2019.

Çocuk Destek Merkezlerinde bakılan çocuk sayısı 2016 ve 2017 yılları arasında neredeyse 200 kişi artmasına rağmen kurum sayısında azalma olmuştur.

Çocuk Evleri Sitesi: Korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluştur (m.3/f12).

Tablo 1.5: Son üç yıl için çocuk evleri sitesi ve bakılan çocuk sayısı.

Yıl	2016	2017	2018
Çocuk Evleri Sitesi Sayısı	92	108	111
Bakılan Çocuk Sayısı	5.257	6.208	6.383

Kaynak: ÇHGM 2019.

Son üç yıl içinde hem bakılan çocuk sayısında hem de kurum sayısında artış olmuştur.

Kreş ve Gündüz Bakımevleri: 0-6 yaş grubundaki çocukların bakımlarını gerçekleştirmek, bedensel ve ruhsal sağlıklarını korumak ve geliştirmek ve bu çocuklara temel değer ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla kurulan ve yatılı olmayan sosyal hizmet kuruluşlarıdır (m.3/f3). ÇHGM'nin verilerine göre 2018 yılında Kreş ve Gündüz Bakım Evlerinde bakılan çocuk sayısı 2.762'dir. Bu rakam 2016 yılında 2.237 ve 2017 yılında 2.400'dür. Son iki yılda Kreş ve Gündüz Bakım evlerinde bakılan çocuk sayısı yaklaşık %23 oranında artış göstermiştir.

Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri: Bedensel, zihinsel ve ruhsal engellilikleri nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olan kişilerin, fonksiyon kayıplarını gidermek ve toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmasını sağlayan beceriler kazandırmak veya bu becerileri kazanamayanlara devamlı bakmak üzere kurulan sosyal hizmet kuruluşlarıdır (m.3/f5). Bakım ve rehabilitasyon merkezleri korunmaya ihtiyacı olan çocuklara hizmet verdiği gibi ihtiyaç sahibi yaşlı ve engelli bireyler için de hizmet vermektedir. Bu nedenle kaç çocuğun bu bakım modelinden yararlandığı bilgisine ulaşamamaktayız.

Ev Tipi Sosyal Hizmet Birimleri: Çocuk, kadın, engelli ve yaşlılar ile bakım veya barınma ihtiyacı olan kişilere hizmet verilen mesken niteliğindeki yatılı sosyal hizmet birimleridir (m.3/f13). Kaç çocuğun bu bakım modelinden yararlandığı bilgisine ulaşamamaktayız.

Yukarıda bahsi geçen bu sosyal hizmet modelleri hakkında koruma ve tedbir kararı çıkarılmış çocuklar için kalıcı veya geçici olarak verilen hizmetlerdir. Bunlara ek olarak, sokakta yaşayan, çalıştırılan çocuk ve gençleri korumaya ve ihtiyaçlarını

gidermeye yönelik Çocuk ve Gençlik Merkezleri bulunmaktadır. 30 Eylül 2001 tarihli 24539 sayılı Çocuk ve Gençlik Merkezi Yönetmeliğine göre bu merkezler bahsi geçen çocuk ve gençleri “bedensel, ruhsal ve duygusal gelişimleri açısından tehlike yaratabilecek risklerden korumak, temel gereksinimlerini gidermelerine yardımcı olmak, gerektiğinde geçici olarak barınmaları için gerekli hizmetleri sunmak veya sunulmasını sağlamak, belirli bir süreç sonunda kendi kendilerine yeterli hale gelmelerini sağlayıcı her türlü sosyal hizmet müdahaleleri ile rehabilite edici mesleki çalışmaları gerçekleştirmek” amacını taşımaktadır (m.2). Bu merkezler 7-18 yaş arasındaki çocuklara hizmet vermenin yanı sıra 18 yaşını doldurmuş gençlere de ihtiyaç duyulması halinde kısa süreliğine yardım sağlamaktadır.

Devletin çocuğa koruma hizmeti vermesi genel olarak çocuk reşit olana kadar devam etmektedir. Ancak bu karar, korunma kararına neden olan şartların ortadan kalkması halinde kurum yetkililerinin önerisi üzerine mahkemece çocuk reşit olmadan önce kaldırılabilmesi gibi reşit olduktan sonra da çocuğun rızası alınmak şartıyla devamı hususunda karar verilebilir (SHK, m.24). 18 yaşını doldurduktan sonra korunma kararının belirli şartlara bağlı olarak uzayabilmektedir. SHK’ye göre bu şartlar şöyle sıralanmaktadır;

a) 18 yaşını tamamlamış olan korunmaya ihtiyacı olan çocuklardan;

1. Ortaöğrenime devam edenlerin 20 yaşına kadar,

2. Yükseköğrenime devam edenlerin 25 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir.

b) Öğrenime devam etmeyen 18 yaşını doldurmuş çocukların bir iş veya meslek sahibi edilerek kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin sağlanması amacıyla 20 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir.

Bunlardan korunma kararı kalkmış; ancak tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda bulunan kız çocukları, Kurumca himaye olunur. Bu çocukların emek karşılığı iâşe, ibate ve harçlıkları Kurumca karşılanmak kaydıyla Kurum hizmetlerinde çalışmaları da sağlanabilir.

c) Bedensel, zihinsel ve ruhsal engellilikleri nedeniyle sürekli bakıma ihtiyacı olan ve çalışmaktan aciz olan Çocukların korunma kararı uzatılır.

Korunma kararı kalkan çocukların Kurumla ilişkilerinin devamı sağlanır. Bu çocuklara gerektiğinde imkânlar ölçüsünde Kurumca yardımcı olunur (m. 24).

Normal şartlar altında korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakım süresi 18 yaş ile sınırlıdır. Ancak yukarıda belirtilen gencin eğitiminin devam etmesi, eğitiminin devam etmeyip iş ve meslek sahibi olamaması, eğitiminin devam etmeyip kendi ayakları üzerinde duramaması veya sürekli bakıma ihtiyaç duyması durumunda reşit olsalar dahi kurum bakımından korunmaya ve desteklenmeye devam etmektedirler.

Ülkemizde devlet koruması kapsamında kurum bakımında büyüyen çocuk ve gençlere yönelik birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların çoğunluğu kurum bakımında büyüyen çocuk ve gençlerin karşılaşılabileceği ya da karşılaştığı sorun ve riskleri ele almaktadır. Diğer çalışmalar ise sosyal hizmet modellerinin olumlu ve olumsuz yönlerini ve çocuk ve gençler üzerindeki etkilerinin araştırmışlardır. Yapılan bu çalışmaların bazıları ise devlet korumasında büyüyen çocuk veya gençlerin aile yanında büyüyenlerle karşılaştırılmasını da kapsamaktadır. Bu araştırmalar kapsamlı olarak bir sonraki başlıkta ele alınacaktır.

1.2.1.2 . Devlet Korumasındaki Çocuk ve Gençlere Yönelik Araştırmalar

Kesen vd. (2012) 1996-2004 yılları arasında hizmet veren 109 yetiştirme yurdundan aldıkları verilerle çocukların devlet korumasına alınma nedenlerini incelemiştir. Ebeveynlerinden birinin ya da her ikisinin vefat etmesi nedeniyle kuruma yerleştirilen çocuk sayısı diğer nedenlerle kuruma yerleştirilen çocuk sayısından büyük bir farkla fazladır. İkinci sırada ise boşanma nedeni gelmektedir. Her iki durumda da kuruma yerleştirilen erkek çocuk sayısı kız çocuk sayısının neredeyse iki katıdır. Yapılan bu çalışmada 1996'dan 2004 yılına kadar devlet korumasına alınıp kuruma yerleştirilen çocuk sayısında sürekli bir artış gözlemlenmiştir.

Akçay Elçin (2013)'nin çalışmasında en çok öne çıkan koruma altına alınma nedeninin ekonomik nedenlerden olduğu görülmektedir. Bunu takiben anne vefatıyla babanın bakamaması ve anne-babanın boşanması gelmektedir. Öcal ve Kemerkaya'nın

(2011) çalışmasında ise korumaya alınma nedenlerin en çok öne çıkan ebeveynlerinden birinin ya da her ikisinin de vefat etmiş olmasıdır. Bunu takiben aile içinde yaşanan sıkıntılar, ekonomik yetersizlik ve boşanma gelmektedir. Öntaş (1998)'in çalışmasında ise katılımcıların büyük bir kısmı (%58,2) korumaya alınma nedenlerini ebeveynlerinden birinin vefat etmesi olarak belirtmiştir. Bu çalışmada bir diğer öne çıkan neden ise anne-babanın ayrı olmasıdır. Yurteri Tiryaki ve Baran (2015)'in çalışmasında ise katılımcıların yarısı terk edilme nedeniyle korumaya alındıklarını belirtmiştir. Ebeveynin ölümü ve ekonomik sıkıntılar diğer öne çıkan nedenler arasındadır. Varol (2017)'un çalışmasında katılımcıların tümüne yakını ebeveynlerinden birinin veya her ikisinin de vefat etmesi sonucu korumaya alındığını belirtmiştir. Bu çalışma ebeveynlerinden birinin ölmesi sonucu yaşanan ekonomik yoksulluk ya da babanın çocuklara bakamaması onların kurumda koruma altına alındıklarını göstermektedir. Yüceer (2012)'in çalışmasında da katılımcıların yarısından fazlasının koruma altına alınma nedeni ebeveynlerinden bir ya da her ikisinin de vefat etmesi olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedeni takiben bir diğer öne çıkan neden ise aile içindeki şiddetli geçimsizlik olduğu görülmektedir.

Yapılan bu çalışmalara baktığımızda kurum bakımına alınma sebeplerin en çok önce çıkanın anne babadan birinin ya da her ikisinin vefat ettiğiidir. Diğer bir öne çıkan neden ise anne babanın ayrı olması, aile içinde yaşanan geçimsizlik ve sıkıntılardır. Aile içinde ebeveynlerden birinin ölümü hem maddi hem manevi açıdan yoksulluk oluşturabilmektedir. Anne ve babalar eşlerini kaybettiklerinde çocuklarına bakabilecek maddi ve manevi ortamı sağlamada güçlük çekebilmektedirler. Aile bütünlüğünün bozulması, aile bütünlüğünün ve birliğinin geçimsizlik ve şiddet nedenleriyle korunamaması çocukların devlet korumasına alınmasına neden olmuştur. Bir diğer neden ise ailenin ekonomik durumunun yetersizliği olduğu görülmektedir.

Çoşkunsever (2016) Şanlıurfa ve Bursa'daki yetiştirme yurtlarında kalan 26 kız öğrenciyle, onların yaşadıkları sorunlar üzerine yaptığı çalışmasında her iki kurumda kalan katılımcılar için en büyük sorunun ailevi sorunlar olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Bu çalışmada ailevi sorunlar aile kavgalarını, aileden birinin ölümünü, annenin evi terk etmesini, aileden ayrılmayı, aile içi şiddeti ve baba ile görüşmeme gibi

unsurları içermektedir. Bir diğere öne çıkan sorun ise sosyal ilişkiler olarak ortaya çıkmıştır.

Karadağ Çaman ve Özcebe (2011) 13-16 yaş arası yetiştirme yurdunda kalan gençlerin ruhsal belirtilerinin ve fiziksel etkinlik ile ilişkisinin değerlendirilmesini yapmışlardır. Kız çocukları, işe ya da okula gitmeyenler, sigara kullananlar, en az bir kere uyuşturucu kullanmış olanlar, okulundan memnun olmayanlar, herhangi bir nedene bağlı olarak düzenli ilaç kullananlar ruhsal bozukluklar yaşama konusunda yüksek risk grupları olarak çıkmıştır. Bunun yanında sportif aktivitelerle uğraşanların daha az ruhsal bozukluklar yaşadığı görülmüştür. Ayrıca ruh sağlığının olumlu gelişmesinde çocuk/gençin sorunlarını paylaşabileceği birinin olmasına göre değişiklik gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Ulusal örnekleme karşılaştırmalı araştırma yapan Şimşek ve diğerleri (2008) kurum bakımında olan çocukların duygusal ve davranışsal bozukluklarının ortaya çıkmasındaki nedenler arasında, aile, akraba ve yakınlarla olan ilişkinin yetersizliği, kurum personellerinin nitelik olarak yetersizliği, veli toplantılarına görevli personelin katılmamasıyla çocuğun sahipsiz hissetmesi, çocuğun iki ya da daha fazla kurum değişikliği, çok küçük yaşlarda kurum bakımına alınmış olması, sosyal dışlanma, damgalanma ve bunların sonucunda oluşan kadercilik yaklaşımları olarak belirtilmiştir. Aynı zamanda, kadercilik bakış açısının yoğun olarak görüldüğü bu çocuklarda, kendi gücünü yok sayması ve problem çözmede yetersizlik, sosyal beceride zayıflıklar ortaya çıkarmaktadır.

Ocakçı ve Kürtüncü (2004) İstanbul il merkezindeki çocuk yuvalarında yaşayan 9-13 yaş arası çocukların depresyon düzeyleri ve benlik kavramlarını inceledikleri çalışmalarında yuva ya da yurttan kalan çocuklar ergenliklerinden daha erken bir dönemde depresyon belirtileri gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda yuva/yurttan kalmanın depresyon riski taşıması okul başarısızlığını da beraberinde getirme riskini de barındırdığını belirtirler. Okul başarısı ile olumlu benlik algısının gelişimi arasında da bir doğru orantı olduğu gözlemlenmiştir. Okulda başarılı olan çocukların olumlu benlik kavramı geliştirdiği görülmüştür.

Aşık ve Eker (2007) 12-19 yaş arası yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerle yaptıkları çalışmada ailesiyle problemleri olan, anne ve/veya babasını kaybetmiş olan, okula devam etmeyen ergenlerde madde kullanım oranı yüksek çıkmıştır. Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin en fazla yaşadıkları sorun ise gelecekle ilgili olduğu görülmüştür. Gelecekleri konusunda endişe duydukları tespit edilmiştir. Bunun yanında katılımcılardan erkek olanların karşı cinsle arkadaşlık kurma konusunda sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Sorunlarla baş etme yöntemlerine bakıldığında erkeklerin kız çocuklarına göre olumsuz duyguları dışa vurma ve manevi destek arama yöntemlerine başvurduğu görülmüştür.

Kutlu (2005) 13-18 yaş arası Malatya yetiştirme yurdunda yaşayan gençlerle yaptığı çalışmada yalnızlık düzeyinin belirlenmesinde cinsiyetin, sınıf düzeylerinin, anne ve babanın bir arada olup olmamasının, arkadaşlık ilişkilerinin, yurttaki personelin tutumunun, gelecek beklentilerinin, okul başarılarının ve sosyal ve kültürel aktivitelerinin etkili olduğu görülmüştür. Yalnızlık düzeyi kızlarda erkeklerden daha yüksek çıkmıştır. Kendilerine yardımcı olabilecek bir personelin varlığını hissetme ve personellerin iyimser ve ilgili olarak algılanması yalnızlık düzeyini düşüren etmen olarak çıkmıştır. Geleceği konusunda karamsar ve kendine güvenmeyen gençlerin yalnızlık düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Arkadaşlık ilişkilerinden memnun olanların, yetiştirme yurduna daha geç yaşta gelenlerin, okulda başarılı olanların sosyal ve kültürel etkinliklere katılanların, yurttaki kardeşi olanların ailesi ya da akrabası tarafından ziyaret edilenlerin yalnızlık düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Anne babası boşanmış ya da her ikisini de kaybetmiş olanların ise yalnızlık düzeyleri yüksek çıkmıştır.

Şahin ve Sürücü (2011) yetiştirme yurdunda yaşayan ile ailesiyle birlikte yaşayan ergenlerin bağlanma stilleri ve kimlik statüleri arasında karşılaştırma yaptığı çalışmalarında yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin başarılı kimlik geliştirmeleri ailesi yanında yaşayanlardan daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanında yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerde kararsız ve kargaşalı kimlik statü düzeyi diğerlerinden yüksek çıkmıştır. Yani yetiştirme yurdunda yaşayan gençler diğerlerine göre daha çok kimlik krizi yaşamakta ve kimlikleri konusunda kararsızlığa düşmektedir.

Güvenli bağlanma (kendini sevmeye değer bulma ve başkalarını kabul edici, sıcak ve duyarlı olarak değerlendirme ile ilgili inançları barındıran) düzeyi ise yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerde daha düşük olarak gözlemlenmiştir.

Öcal, Kemer kaya ve Arastaman (2013) yetiştirme yurdunda kalan ortaokul öğrencilerinin sosyal dışlanma algısını ölçtükleri araştırmalarında yetiştirme yurdunda yaşayan erkek çocukların kız çocuklarından daha fazla sosyal dışlanma hissi yaşadığı görülmüştür. Ancak sosyal dışlanma konusunda kardeş sayısı, yaş, ebeveynlerin hayatta olması ve yetiştirme yurdunda kalma süreleri arasında bir ilişki çıkmamıştır. Bu çalışmaya göre yetiştirme yurdundaki ergenler sistematik bir dışlanmaya maruz kalmaları da zaman zaman sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadırlar.

Öcal ve Kemer kaya (2014) yetiştirme yurdunda yaşayan ortaokul öğrencilerinin sosyalleşme becerilerini incelediği çalışmasında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek sosyalleşme becerisine sahip olduğu görülmüştür. Bu çalışmada yetiştirme yurdunda kalan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu olumlu karşılandıkları ve yetiştirme yurdunda kalmanın diğer çocuklarla olan iletişimlerinde olumsuzluk oluşturmadığını belirtmişlerdir.

Demirbilek (2000) yetiştirme yurdunda kalan 40 genç kızla yaptığı çalışmada katılımcıların 3'te ikisinin yurt hayatından memnun olduğu ortaya çıkmıştır. Büyük bir çoğunluğunun ise yurttaki arkadaşlık ilişkilerinden memnun olduğunu belirtmiştir. Nitekim en çok görüşülen kişi olarak arkadaşlarını göstermişlerdir. Katılımcıların önemli bir bölümü yüksek öğrenimine devam etme isteğinde olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların çoğunluğu yetiştirme yurduunun öğrenime devam edebilme açısından yararlı olduğunu düşünmektedir.

Bakırcı (2012) yetiştirme yurdunda kalan çocukların eğitim sorunlarını ele aldığı çalışmasında genel çocukların okullarından, arkadaşlarından, öğretmenlerinde ve idarecilerden memnun oldukları ortaya çıkmıştır. Ancak erkek öğrenciler kız öğrencilerine göre yurttaki idarecilerin baskıcı ve otoriter olduğunu vurgulamışlardır.

Bunun yanında yurt ortamında yeterli ders desteği sağlanmadığını, derse yönelik etüt uygulamalarının verimli geçmediğini belirtmişlerdir. Buna ek olarak yurt personeli, çocukların devlet memuru olarak işe yerleşme imkânlarının bulunmasının eğitimlerini olumsuz etkilediğini belirtirken çocukların birçoğu bu durumun eğitimlerini olumsuz etkilemediğini belirtmişlerdir.

Yalçın (2011)'in suça sürüklenmiş ve suç mağduru olup kurum bakımına alınmış 13-18 yaş arası çocuğun gelecek kaygılarına yönelik yaptığı yüksek lisans tezinde erkek çocukların geleceğe karşı umutsuzluk düzeyi kız çocuklarından daha yüksek çıkmıştır. Buna ek olarak ilköğretimi terk etmiş çocuklarda ilköğretime ve ortaöğretime devam eden ya da ortaöğretimi terk etmiş çocuklara oranla umutsuzluk düzeyleri ve gelecek kaygıları yüksek çıkmıştır. Yalçın ise bu durumu en az ilköğretim mezunu olanların devlet memuru olarak istihdam hakkı edebilmesinden dolayı ilköğretimini tamamlayanların gelecek konusunda daha kaygılı olduğu şeklinde yorumlamıştır (s.145). Kurum bakımı hizmetine yönelik duyulan memnuniyete bakıldığında ise büyük bir çoğunluğunun (%70) memnun olduğu görülmektedir.

Devlet korumasında olan çocuk ve gençlere yönelik yapılan araştırmalar umutsuzluk düzeyleri, gelecek kaygıları, ruh ve beden sağlığı, davranışsal ve duygusal sorunları, damgalanma, dışlanma, ötekileştirme, depresyon, eğitimsel ve sosyal başarıları, yalnızlık düzeyleri, bağlanma ve kimlik sorunları, aile yapısı, aile ve sosyal çevreyle olan ilişkiler, uygun koruyucu hizmet modelleri üzerine odaklanmıştır. Yapılan tüm araştırmalar, koruma altında bulunan çocukların, aile yanında büyüyen çocuklara göre daha depresif, topluma uyumda daha çok sorun yaşama, eğitim ve sosyal açıdan başarılarının daha düşük olduğu konusunda hemfikirlerdir. Ayrıca, yapılan çalışmalar, bu çocuk ve gençler arasında, alkol ve sigara gibi maddelere bağımlılığın daha yüksek olduğu da görülmektedir.

Yukarıda bahsi geçen problemleri yaşayan veya yaşama riski taşıyan bu gençlerin, gelecek yaşamları da olumsuz yönde etkilenmektedir. Psikolojik ve sosyal açıdan sorun yaşayan gençlerin devlet korumasından ayrıldıktan sonra düşük eğitim seviyesine sahip olma, toplumsal yaşama ayak uyduramama, iş hayatına uyum

sağlayamama, daha kötüsü işsizlik ve evsiz kalma gibi riskleri bulunmaktadır. Bu noktada, gençlerin devlet korumasından ayrıldıktan sonra da yaşayacağı bu sıkıntılara yönelik bazı politikalar üretilmiş ve hizmetler sunulmuştur. Bu hizmet ve politikalar bir sonraki başlıkta detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

1.2.2. Türkiye’de Devlet Korumasından Ayrılan Gençlere Sunulan Hizmetler ve Bu Gençlere Yönelik Araştırmalar

1.2.2.1 . Türkiye’de Devlet Korumasından Ayrılan Gençlere Sunulan Hizmetler

Koruma ve tedbir kararı kalkmış gençlere kendi hayatlarını kurabilmeleri ve ayakları üzerinde durabilmeleri için meslek sahibi edindirme, ekonomik yardım, evlenme (çeyiz) yardımı gibi hizmetler verilmektedir.

2 Mart 1995 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 2828 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Tüzük’te korunma süreleri sona ermiş, reşit oluncaya kadar bir sosyal hizmet kuruluşunda kalmış veya koruyucu aile yanına yerleştirilmiş ya da sosyal ve ekonomik destek verilerek ailesi yanına gönderilmiş gençlerin işe yerleştirilmesine ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir. SHK’nin 24. Maddesine göre “İşe yerleştirme yapılacak kadro sayısı 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye tabi kurumların serbest memur kadroları ile sözleşmeli personel pozisyonları ve işçi kadro sayısının toplamının binde biridir”. Eğer serbest kadro ve pozisyon toplamının sayısı binden az olursa 1 kişilik kadro açılmaktadır. Tüzük’e göre “Kamu kurum ve kuruluşları her yıl, hangi statüde olursa olsun serbest kadro sayılarıyla bunun binde biri oranında alacakları korunmaya muhtaç çocuk sayısını, adaylarda aranan nitelikleri, sınav tarihini ve yerini kuruma bildirmek ve bu kadrolara kurumca bildirilen korunmaya muhtaç çocuklar arasında yapılacak giriş sınavlarında başarılı olanlar arasından atama yapmak zorundadır” (m.4).

Bu tüzükten yararlanmak isteyen 18 yaşını dolduran gençler sosyal hizmet kurumu aracılığıyla kamu kurum ve kuruluşlarına başvurumaktadırlar. Başvuru sırasında

korunmaya muhtaçlık seviyesine göre sıralaması yapılır. Tüzük'ün 8. Maddesi göre bu sıralama; “A) Bu Tüzük hükümlerinden daha önce yararlanmamış olması, B) Ailesinin olmaması, C) Evli veya çocuklu olması, D) Diğer adaylara göre yaşlı olması, E) Herhangi bir işte çalışmıyor olması, F) Halen bir sosyal hizmet kuruluşunda kalıyor olması” şeklinde belirtilmiştir. Bir diğer öncelik ise eğitim seviyeleri açısından sırasıyla lisans, ön-lisans ve ortaöğretim mezunlarına yöneliktir (SHK Kapsamında Tanınan İstihdam Hakkının Kullanımına İlişkin Yönetmelik, md.11). Kamu kurum ve kuruluşları bu gençler için ilgili yönetmeliklerindeki hükümler çerçevesinde ayrı bir sınava tabi tutar. Eğer genel bir sınav ile (örn. Kamu Personel Seçme Sınavı) yapılmışsa, bu gençlerin sınavları ayrı olarak kendi aralarında değerlendirilmektedir (Tüzük m.9). Bu kapsamda işe yerleştirilen gençler yükseköğretim veya ortaöğretim mezunuysa memur kadrosuna, ilköğretim mezunuysa yardımcı hizmetler kadrosuna başvurmaktadır. 2018 yılının sonunda 3.274 genç devlet memuru olarak iş hayatına atılmışlardır.

İşe yerleştirme dışında devlet korumasından ayrılmış çocuklara yönelik bir diğer destek Sosyal ve Ekonomik Destek (SED)'tir. Reşit olmuş ancak SED yardımı almakta olan ve almadığı takdirde eğitimine devam edemeyecek olan ortaöğretim öğrencilerine yirmi yaşına kadar bu destek verilir. Ekonomik destek almakta iken reşit olan ve meslek edinme kurslarından faydalanan gençlere kurs süresince ve en fazla 1 yıl olmak üzere verilir. Bakım tedbiri kararı uzatılıp yüksek öğrenimine devam edenler için ise yirmi beş yaşına kadar bu destek verilmektedir. Ayrıca, bakım tedbir kararlı iken 18 yaşını doldurmaları nedeniyle, sosyal hizmet kuruluşlarından veya koruyucu aile yanından ayrılmış olanlardan iş ve meslek edinme kursuna veya eğitimlerine devam eden veya bir iş ve meslek sahibi olamayıp desteklenmedikleri takdirde muhtaç duruma düşecek olan gençlere de bu destek sağlanmaktadır. Kuruluş bakımından ayrılmış olan gençlere 496,27 TL yardım verilmektedir.

2828 sayılı SHK'ye göre Kuruma ait sosyal hizmet kuruluşlarında koruma kararı devam eden kız çocuklarından evlenenlere çeyiz ihtiyaçlarını karşılamak ve bir defaya mahsus olmak üzere en yüksek devlet memuru aylığının bir buçuk katı tutarında evlenme yardımı yapılmaktadır. Bu yardım hiçbir vergi ve kesintiye tabi tutulmaksızın

ödenmektedir (m. 32). Buna ek olarak, bu kanunun 24. Maddesine göre koruma kararı kalkan ancak kendi başlarına hayatlarını sürdüremeyecek durumda olan kız çocukları kurumca himaye edilir ve emekleri karşılığında kurum tarafından ibate, iaa ve harçlık ödemeleri yapılabilir. Bu ifadelerden devlet korumasından ayrılan kız çocuklarına pozitif bir ayrımcılık yapıldığı görülmektedir. Bunların nedenleri arasında devlet korumasından ayrılan kız çocuklarının evsiz ve işsiz kalma durumlarında erkek çocuklarına göre daha fazla riskle karşılaşabileceği düşüncesi olabilir.

Yine Bakanlık tarafından, Bakım Sonrası Rehberlik Çalışmaları adı altında memur olan gençlere yönelik İş Hayatına Uyum Seminer Programı hazırlanmıştır. Bu program dâhilinde, yeni memur olan gençler, görev yerleri, memur olmanın kazandırdığı hakları, görev ve sorumlulukları, göreve başlayacağı kurumun idari yapısı ve kurumun protokol düzeni hakkında bilgilendirilmektedirler. Bunun yanında Bakım Sonrası Rehberlik Çalışmaları'ndan yararlanmak isteyen ve kararı yaşı dolması nedeniyle koruma kalkan gençler üçer aylık periyotlarla (Ocak-Nisan-Temmuz-Ekim) ihtiyaç duydukları rehberlik ve destek çalışmasından yararlanabilmektedirler. Bu rehberlik ve destek çalışmaları, söz konusu gençlerin ihtiyaç duydukları eğitim, mesleki gelişim, iş ve sosyal yaşama uyum sağlama hususlarında rehberlik hizmetini kapsamaktadır.

Ayrıca, Yetiştirme Yurtları Gençlik Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği (YURTAYDER) yurttan ayrılmış ve nitelikli bir yaşam sürdüremeyen gençler için maddi ve manevi yoksunluklarını önlemek ve gidermek amacıyla sosyal alanda olmakla birlikte eğitim, kültür ve sağlık alanlarında da yardımlarda bulunmaktadır (www.yurtayder.org/lang_tr/hakkimizda.htm, 25 Nisan 2018 tarihinde erişildi),

Yetiştirme yurdundan ayrılmış bir grubun, kendileriyle aynı tecrübeyi paylaşan ya da paylaşmış insanlara yardımcı ve destek olmak amacıyla kurduğu bir dernek olan Hayat Sende Derneği, 13 Ocak 2017 tarihinde "Korumadan Ayrılan Bireylerin İstihdam Olanaklarının Değerlendirilmesi Çalıştayı" gerçekleştirmiştir. Bu çalıştayın sonucunda, devlet korumasından ayrılanların yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri tartışılmıştır. Koruma kararı kalktıktan sonra ortaya çıkan sorunlar;

- *Koruma kararlarının kaldırılması sonrasında işe yerleştirilme süreçlerinin uzun zaman alması sebebiyle gençlerin boşlukta kalması,*
- *İş hayatına dair yeterli uyum sürecinin olmaması,*
- *Çalışma hayatı ile ilgili gerekli çalışmaların yapılamaması ya da gençlerin katılımının sağlanamaması,*
- *Devlet kurumunda çalışmaya başlamış olan kişilerin yeterli takibinin yapılamaması,*
- *Gençlerin işe devamlılığının sağlanamaması ve müstafi sayılarak işten ayrılmaları,*
- *Bazı gençlerin kurum bakımından ayrıldıktan sonra düzenli, güvenli ve sağlıklı bir ortamda barınma konusunda sorun yaşamaları,*
- *İş hayatında etiketlenme ile karşı karşıya kalmaları,*
- *Özel sektörde istihdam hususunda mevzuat bulunmasına rağmen yeterli istihdamın sağlanamaması (s.6)*

şeklinde sıralanmıştır. Bu sorunların varlığı, koruma kararı kalkan gençlerin tek başlarına bir hayat sürme konusunda hazır olmadıklarını göstermektedir. Her ne kadar devlet koruması kalktıktan sonra bir süre daha destek almaya devam etseler de bu politikalar, onları korumanın olmadığı bağımsız bir hayata hazırlamakta yetersiz kalmıştır. Ayrıca memur olmaları konusundaki desteğin özel sektördeki istihdam alanlarında eksik olduğu görülmektedir. Yukarıda bahsi geçen tüm bu politikalar korumaya ihtiyacı olan çocukların ihtiyaçlarının karşılanması için uygun ve olumlu politikalarlardır. Ancak ilk bölümde bahsi geçen diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de yetişkinliğe geçiş noktasında eksiklikleri mevcuttur. Gençlerin bakımı, sağlığı, güvenliği konusunda gösterilen hassasiyetin, koruma kalktıktan sonra karşılaşılabilecekleri risklere yönelik alınan önlemler konusunda gösterildiği söylenemez. Çocuklar koruma kararları kalktığında hakları, eğitimin önemi, hangi meslek gruplarına yatkın oldukları, onlar için hangi mesleğin daha iyi olacağı, dışarıdaki hayatta ne ile karşılaşacakları, paralarını nasıl kullanacakları, yetişkin hayatı hangi sorumlulukları gerektirdiği, dışarıdaki hayatın getireceği riskler ve bununla nasıl mücadele etmeleri gerektiği konularında yeterince bilgilendirilmediklerini de söylemek mümkündür. Gerçektende sınırlı sayıda da olsa konu ile ilgili yapılan akademik çalışmalar bu sorunların altını çizmektedir.

Devlet korumasından ayrılmış bireylere yönelik akademik çalışmalar devlet korumasında olan çocuk ve gençlere yönelik çalışmalara nazaran daha azdır. Ayrıca devlet korumasından yararlanmış ve ayrılmış bireylere yönelik çalışmaların hepsi devlet korumasına yönelik verilen sosyal hizmet modellerinden “kurum bakımı”nı deneyimlemiş olan bireyleri kapsamaktadır. Bunun en temel nedeni olarak kurum bakımı hizmetinden yaralanan çocukların aile ortamından ve aile sıcaklığından yoksun kalarak daha dezavantajlı konumda olmalarından kaynaklanmış olabilir. Bir diğer neden olarak ise çalışmaların yapıldığı dönemde koruyucu aile hizmet modelinin yaygın olmaması ya da koruyucu aile hizmetinden yararlanmış olanlara ulaşmanın sınırlılığı ve zorluğundan kaynaklanmış olabilir. Bu nedenle bir sonraki başlık altında bahsi geçecek olan çalışmalar kurum bakımı hizmetlerinden yararlanmış olan bireyleri kapsayacaktır.

1.2.2.2 . Devlet Korumasından Ayrılan Gençlere Yönelik Araştırmalar

Devlet koruması kapsamın kurum bakımına alınmış olan çocukların kurum bakımındayken hem kurum içinde hem de kurum dışında yaşadığı sorunlar yine yetişkinlik dönemlerindeki yaşantılarına etki eden bir diğer unsurdur. Zaten belli bir travmayla, sorunla ve sıkıntıyla kurum bakımına alınmış çocuğun alındığı kurumda ve kurumda yaşıyor olmasıyla ilgili yaşadığı problemler psikolojilerini ve sosyal yaşamlarını daha da olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla en temelde, çocukların sürekli olarak iletişim halinde olduğu kurum personellerinin ve arkadaşlarının tutum ve davranışlarının etkisi önem taşımaktadır. Bu bağlamda kurum bakımındayken bireylerin arkadaşlarının ve kurum personellerinin tutum ve davranışlarını inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Önder ve İnak (2018) Bingöl’de yaşayan, kurum bakımı hizmetinden yararlanmış bireylerin şiddet görme durumları ve bakım hizmeti algıları üzerine yaptığı çalışmalarında katılımcıların yarısından fazlasının en az bir kez şiddete maruz kaldığı ve şiddet türlerinden en çok duygusal şiddete maruz kaldıkları görülmüştür. Şiddeti uygulayanların birincil kaynağı akranları olurken ikincil kaynağı kurum görevlileri olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcılar kurum görevlilerin sevgisizlik ve olumsuz tutum ve davranışlar yoluyla duygusal şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Öntaş (1998) kurum bakımı deneyimi olan genç yetişkinlerin ruh sağlıklarına yönelik yaptığı tez çalışmasında en büyük sosyal desteğin aynı kurumda bulunan kardeşlerden alınan

destek olarak ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda aile ziyaretleri ve tatillerde aile yanına gitme de sosyal destek anlamında önemli bir role sahip olduğu görülmüştür. Bir diğer sosyal destek ise sıkıntılarını paylaşabilecekleri kişilerin varlığı olarak ele alınmış ve en çok paylaşımda bulunan kişinin katılımcıların öğretmenleri ve arkadaşları olarak görülmüştür. Kurum personelleri hakkında ise katılımcıların yarsından fazlası personellerin cezalandırıcı, baskıcı ve şiddet içeren tutumlarının onları olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir.

Varol (2017)'un çalışmasında katılımcıların büyük bir çoğunluğu kurum bakımındayken şiddete maruz kaldıklarını ya da tanık olduklarını belirtmişlerdir. Kurumdaki arkadaşlarıyla yakınlıkları yüksek çıkarken kurum personeliyle olan ilişkilerinde mesafeli oldukları görülmüştür. Yazıcı (2013)'nin çalışmasında katılımcılar kurum bakımının olumsuz yönü olarak kurum çalışanlarının olumsuz tutum ve davranışlarından dolayı sıcak bir ilişki kurulamaması, sevgi ortamından yoksun kalma, her şeyin hazır verilmesi dolayısıyla sorumluluk becerilerinin gelişmemesi, kişisel yeteneklerinin keşfedilmemesi olarak belirtilmiştir. Yurteri Tiryaki ve Baran (2015)'in çalışmalarında da katılımcılar kurum personellerinin olumsuz tutum ve davranışlarını kurumda yaşadıkları problemler arasında saymışlardır. Yapılan bu çalışmalar kurum bakımındaki çocukların kurum personelleriyle yaşadıkları olumsuz ilişkilerden dolayı sevgisiz kaldıklarını ve bu durumdan rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Belli problemler ve sıkıntılar yaşamış, mağdur olmuş çocukların üstelik ailesinden ve aile ortamından mahrum kalmaları psikolojilerini ve sosyal yaşamlarını olumsuz yönde etkileyebilecek etkenlerken onlarla ilgilenmekle yükümlü olan personellerin duygusal ve hatta fiziksel şiddete başvurmaları bu çocukların daha da olumsuz etkilenmelerine neden olmaktadır.

Akçay Elçin (2013) çalışmasında ise kurum personelinin tutum ve davranışları hakkında olumlu düşüncelere sahip katılımcıların olduğu da görülmüştür. Ayrıca, sosyal ilişkilerine bakıldığında yurtda kurulan arkadaşlık bağlarının çok güçlü olduğu ortaya çıkmıştır. Yurtda kurulan samimi arkadaşlıkların kardeş ilişkisine dönüşmesi, aralarında dayanışmayı ve destek olmayı kuvvetlendirmiştir. Bu kurulan samimi bağ, onların

psikolojik ve sosyal olarak birbirlerinden destek alma noktasında büyük önem taşımıştır.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin hem çocuklukta, hem ergenlikte hem de gençlik dönemlerinde yaşadıkları sorunlar ruh sağlıklarını olumsuz yönde etkilemekte ve kişiliklerinde kalıcı hasarlar bırakabilmektedir. Sağlam (2014) yetiştirme yurdu deneyimi olan ve aile yanında yetişmiş bireylerin psikolojik özelliklerini karşılaştırdığı tez çalışmasında aile yanında büyüyen bireylerin planlı problem çözme yeteneğini daha yüksek çıkmıştır. Stresle baş etme yöntemi olarak aile yanında büyüyenler “sosyal destek arama”ya yönelirken yetiştirme yurdu deneyimi olanlar“kendine saklama”, “kadercilik”, “doğüstü güçlere inanma” yöntemine yöneldikleri görülmüştür. Öntaş (1998)’ın kurum bakımı ve ruh sağlığı ilişkisi incelendiği çalışmasında, kurumdan ayrıldıktan sonra özellikle karşı cinsle ilişki kuramayanların ve belli bir arkadaş grubu olmayanların ruh sağlıklarının daha düşük çıktığı görülmüştür. Üstün (2008) yetiştirme yurdu deneyimi olan genç yetişkinlerin çocuklarına yönelik yaptığı çalışmada çocuklarda kurallara karşı gelme ve dışa yönelim gibi çeşitli davranışsal ve duygusal sorunların bulunduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca araştırma süresince yetiştirme yurdu deneyimi olan bireylerin duygusal açıdan yoksun oldukları, sevgi eksiklikleri olduğu ve empati kurmada güçlük çektikleri de gözlemlenmiştir. Yüksel ve Öncü (2016) kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bağlanma biçimlerini inceledikleri çalışmasında, katılımcıların önemli bir kısmının başkalarına olan gereksinimi reddetme, bireyselliğe önem verme ya da başkalarına güven duymama, kendini değersiz hissetme, sevilmemeye değer görmeme gibi özellikleri kapsayan bağlanma biçimleri geliştirdikleri görülmüştür. Öcal ve Kemer kaya (2011)’nın çalışmasında yetiştirme yurdu tecrübesi olan bireylerin genelinde saldırganlık, yalnızlık, sorumluluk almama, umursamama gibi sosyal problemlerin, sevgiye açlığın, duygusal boşluğun da bireylerde var olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmalar neticesinde söyleyebiliriz ki aile yanında büyümenin ve kurum bakımında büyümenin çocukların kişisel, bedensel ve ruhsal gelişimlerinde farklı etkileri bulunmaktadır. Aile sıcaklığından, aile sevgisinden, ilgisinden yoksun kalma, kurum personelleriyle ya da okuldaki öğretmenlerle kurulamayan sıcak ilişki çocukların

ileriki yaşlarında insanlara karşı duygu, düşünce, tutum ve davranışlarını da olumsuz etkilemektedir. Yetişkin olduklarında diğer insanlarla kurdukları bağlar çok sağlıklı olmayabilmektedir. Aynı zamanda bir problem ya da sorunlarla karşılaştıkları zaman problemi çözme konusunda daha sağlıklı kararlar alamayabilmektedirler.

Kurum bakımından ayrılma yaşı genel olarak çocuk reşit olana kadardır. Ancak eğitime devam etme durumunda bu yaş yirmiye ve hatta yüksek öğrenim alma durumunda yirmi beş yaşa kadar çıkabilmektedir. Üniversite eğitimine devam etmeyen gençlerin koruma kararlarının reşit olmalarıyla birlikte kalkmakta ve yeni, zorlu bir hayata başlamaktadırlar. Bu nedenle devlet korumasından ayrılan gençlere yönelik istihdam hizmeti sunulmaktadır. 2828 sayılı kanun gereği bu gençler kamu kurum ve kuruluşlarında yılda üçer kez olmak üzere istihdam edilmektedirler. Bir iş sahibi olsalar bile kurum bakımı deneyimi olan bireyler işe uyumda, çevreleriyle olan ilişkilerinde sorun yaşayabilmektedirler. Ayrıca devlet memuru olabilme olanaklarını bilmeleri de bazılarının eğitimlerine ve derslerine yeterli önemi vermelerine engel olabilmektedir.

Akçay Elçin (2013) Türkiye’de korunmaya ihtiyacı olan çocukların istihdamına yönelik yaptığı tez çalışmasında çocukların yetiştirme yurdundan ayrıldıktan sonra işe yerleşebileceklerinin farkında olmalarının onların eğitime devam etme ve derslerde başarılı olmak için harcamaları gereken çabayı olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Ancak katılımcılar işe yerleşene kadar geçim ve barınma sıkıntısı yaşadıklarını ve işe yerleştirilene kadar farklı işlerde çalıştıklarını belirtmişlerdir. İşe yerleştirilme sürelerinin uzaması maddi ve manevi anlamda onları sıkıntıya düşürdüğünü de belirtmişlerdir.

Varol (2017) kurum bakımı deneyimi olan yetişkinlerin iş yaşamına uyumlarını ele aldığı tez çalışmasında katılımcıların kurum bakımından ayrıldıklarında eğitim seviyelerinin düşük olduğu, kurum bakımındayken derslere önem vermedikleri görülmüştür. Kurum bakımındayken herhangi bir mesleki rehberlik ve yönlendirmenin bulunmadığını ve tamamının devletin iş olanağı tanıdığını bildiklerini belirtmişlerdir. Yarısından fazlası ise bu olanağı bilmenin eğitimlerini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Ayrıca katılımcıların yarısından fazlası kurum bakımından ayrıldıktan sonra en az iki yıl

devlet kurumuna atanmayı beklediklerini ve bu süreçte yaşamlarını devam ettirebilmek için çeşitli işlere girdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların tamamına yakını işe yerleştirme yasaının olmaması durumunda, kendilerinin daha kötü koşullarda olacağını ve çok fazla zorluk yaşayacaklarını ve hatta suça karışma risklerinin olabileceği ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcıların tamamı bu risklerin yaşanmaması için devletin kendilerine iş vermesinin önemini vurgulamışlardır. Yapılan bu çalışmalar kurum bakımında verilmesi gereken danışmanlık rehberlik hizmetlerinin yetersiz kalması çocukların hem ileride iş yaşamda yaşayabilecekleri problemlere karşı hazırlıksız olmasına hem de daha yüksek eğitim almalarının önemini kavranmamasına sebep olabilmektedir.

Kurum bakımından yararlanmış bireylerin yaşadıkları problemlerden bir diğeri ise başkalarının onlara karşı tutum ve davranışlarıdır. Kurumdan ayrılanlara karşı olumsuz bir önyargı oluşabilmektedir. Bu nedenle de kurum bakımı deneyimi olan bireyler de bu geçmişlerini gizleme yoluna gidebilmektedirler. Varol'un (2017) çalışmasında katılımcıların yarıya yakını çevredeki insanların onlara acıyarak baktığını ve alacakları olumsuz tepkilerden dolayı kendilerini gizlediklerini belirtmişler. Yazıcı (2013)'nin yetiştirme yurdu deneyimi olan bireylerle yaptığı çalışmada ise katılımcıların neredeyse tamamına yakını yetiştirme yurdu geçmişi olduğunu diğer insanlardan gizlediğini belirtmiştir. Akçay Elçin (2013) çalışmasında da katılımcıların çoğunluğu çevredeki insanların kendilerine acıyarak baktıklarını ve bundan rahatsız olduklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca kendilerine olumsuz anlamda ön yargıyla bakılmasından rahatsız olduğunu dile getiren katılımcıların görüşleri de bulunmaktadır. Tüm bunların aksine Öntaş (1998)'in çalışmasında katılımcıların büyük bir çoğunluğu kurumda yetiştiklerini gizlemeden rahatlıkla ifade ettiklerini belirtmişlerdir. Kurum bakımından ayrılanların bu geçmişlerini gizleme eğilimleri diğer insanların onlara acıyacakları ya da önyargıyla bakacakları konusunda yaşadıkları tedirginlik dolayısıyla gerçekleşmektedir.

Kurum bakımından ayrılmış bireylerin evliliğini ve karşı cinsle olan iletişimini inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Öntaş 1998). Bazı katılımcılar kurumda yetişmenin karşı cinsle olan ilişkilerinde zorluk yaşamalarına sebep olduğunu belirtmişlerdir (Yazıcı 2013). Katılımcıların bir kısmı kendilerine güvenemem, aitlik

hissedememe, kendi yaşadıklarını ailesinde yaşatma korkusu gibi nedenlerle aile kurma ve çocuk sahibi olma konusunda sıkıntı yaşarken diğer bir kısmı ise bu konuda sıkıntı yaşamadığını belirtmiştir (Yüceer 2012). Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilik uyumlarını araştırdığı çalışmasında katılımcıların kendi istekleri ve istedikleriyle evlendikleri görülmüştür. Ancak katılımcıların çoğu erkeklerden oluşmaktadır. Ayrıca katılımcıların çoğunluğu kurum bakımı deneyimi olmayan eşlere sahip olduğu görülmüştür. Bazı katılımcılar kendileriyle aynı tecrübeyi paylaşmış kadınların annelik ve ev yönetimi konusunda yetersiz olacağından ve psiko-sosyal sorunların dengelenmesi gerektiğini düşündükleri için kurum bakımı deneyimi olan kadınlarla evlenmeye sıcak bakmadıklarını belirtmişlerdir. Bazı katılımcıların ise kendisiyle aynı tecrübeyi paylaşmış eş seçme eğiliminde olduğu görülmüştür. Bunun nedeni olarak empati kurabilme, birbirine destek olabilme, benzer özelliklere sahip olmakla birlikte anlaşılabilirlik, duygusal destek ve bağ kurabilme şeklinde belirtmişlerdir. Kurum bakımı deneyimi yaşayan katılımcılar sıcak bir yuva özlemiyle evliliğe genel anlamda sıcak baktıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra anne baba sorunu ile kurum bakımına alınan katılımcıların evlilikte uyum sorunu yaşadığı da görülmüştür. Kurum bakımından ayrılanlara yönelik yapılan bu çalışmalar kurum bakımından ayrılanların evliliğe karşı hem olumlu hem de olumsuz bakış açısına sahip olabileceğini göstermiştir. Aile birliği ve bütünlüğü içinde yaşamamış olsalar bile yuva özlemiyle evliliğe olumlu bakan bireyler olduğu gibi yaşadıklarının etkisini taşıyan ve kendi çocuğuna da aynısını yaşatma korkusu yaşayarak evliliğe sıcak bakmayan bireyler de bulunmaktadır. Ayrıca Yüceer'in çalışması kurum bakımından ayrılmış bazı erkeklerin kendisiyle aynı tecrübeyi paylaşmış kadınların iyi bir anne ve eş olamayacağı konusundaki önyargısı, erkeklerin hem kadına bakış açısını hem de kurum bakımı deneyimi olan kadınlara karşı bakış açısını değerlendirme noktasında önem taşımaktadır.

Kurum bakımı deneyimi olanlara yönelik çalışmalar bu bireylerin sosyalleşmesi ve toplumsal bütünleşmesini de ele almışlardır. Öztürk ve Ünal (2015) yetiştirme yurdundan ayrılmış Sivas'ta yaşayan erkek bireylerin sosyalleşmesini ve toplumla bütünleşmesini inceledikleri çalışmalarında evlilerin bekârlara oranla ve devlet memuru olanların diğer meslek gruplarında çalışanlara oranla toplumla daha uyum içinde olduğu ortaya çıkmıştır. Genel olarak çıkan sonuçlar değerlendirildiğinde katılımcıların

çoğunlukla toplumla uyum ve bütünlük içinde oldukları görülmüştür. Yazıcı (2013)'nın çalışmasında kurum bakımındayken ailesiyle ilişkisi iyi olan ya da irtibatı olan kişilerin kurum bakımı sonrasında topluma uyum konusunda çok fazla zorluk yaşamadığı ortaya çıkmıştır. Katılımcıların çoğunluğu kurum bakımındayken sorumluluk alma becerilerinin gelişmediğini, kurum dışındaki hayata yeterince hazırlanmadıklarını belirtmişlerdir. Yapılan bu çalışmalara göre kurum bakımında olmanın, bireylerin toplumla bütünleşmesinde ve sosyalleşmesinde engel olmadığını söyleyebiliriz. Ancak çocukların her şeyi hazır buldukları, sorumluluk almadıkları bir sistem olan yetiştirme yurtlarından ayrılanların kurum dışındaki hayata ayak uydurmada zorluk yaşadığını belirtebiliriz.

Kurum bakımından ayrılanlara yönelik çalışmalar arasında bu bireylerin devlet ve vatandaşlık algısını ölçen bir çalışma bulunmaktadır. Öcal ve Kemer kaya (2011) yetiştirme yurdu deneyimi olan bireylerin devlet ve vatandaşlık algısına yönelik yaptıkları çalışmada katılımcıların devleti “ana-baba” kavramıyla özdeşleştirdiği görülmüştür. Bunun yanında katılımcıların çoğunluğu kendilerini “iyi bir vatandaş” olarak tanımlasalar da kendini iyi vatandaş olarak tanımlamayan ya da bu konuda kararsız olduklarını belirtenlerin olduğu da görülmüştür. Katılımcılar iyi vatandaş olmayı “kimseye zarar vermeme”, “vatanını sevme”, “devlete hizmet etme” gibi kavramlarla özdeşleştirmişlerdir.

Kurum bakımından ayrılmış bireylerin kurum bakımı hizmeti hakkındaki görüşlerine bakacak olursak Varol (2017)'un çalışmasında katılımcılar kurum bakımının olumlu yönleri olarak eğitim, bakım, koruma ve iş sağlama olanağı olarak görmelerinin yanında “hayatı öğrendikleri bir yer” olarak gördüklerini belirtmişler. Ancak katılımcıların tamamına yakını işe uyum ya da iş yaşamına yönelik herhangi bir rehberlik almadıklarını belirtmişlerdir. Ancak yine de çoğunluğu işe uyum sağlamıştır. Yazıcı (2013)'nin çalışmasında katılımcılar kurum bakımının olumlu yönleri barınma, korunma, beslenme hizmeti, orada kurulan dostluklar, ücretsiz eğitim imkânı ve istihdam imkânı olarak belirtmişlerdir. Bu çalışmalarda kurum bakımı hakkında en çok dile getirilen olumsuzluk sevgisizlik, aile sıcaklığından yoksun kalma olarak vurgulanmıştır. Onu takiben kurum personellerinin sevgisiz ve ilgisiz tavırları gelmiştir.

Kurum bakımı hizmetinden yaralanmış bireylere yönelik yapılan çalışmalarda açıkça görülüyor ki hem kuruma gelmeden önce hem de kurum bakımındayken yaşadıkları sorun ve sıkıntılar yetişkinlik dönemlerinde ruhsal sağlıklarında bozukluklar, insanlara karşı güvensizlik, öfke, evlenme korkusu, karşı cinsle sağlıklı iletişim kuramama, hayata ve diğer insanlara karşı önyargı ile yaklaşma, toplumsal yaşama ayak uyduramama gibi problemlerle karşılaşma risklerini arttırmaktadır. Bu sorunların en aza indirilmesi için en büyük sorumluluk kurum personellerine ve öğretmenlere düşmektedir. Aile sevgisinin yerinin doldurmak zor da olsa bu eksikliği daha az hissetmeleri açısından bu çocuklara verilecek ilgili ve şefkat çok önemlidir. Nitekim yapılan çalışmalarda da görüldüğü gibi ailesi tarafından ziyaret edilen, ailesiyle ilişkileri iyi olan, kurum personelleriyle, öğretmenleriyle olumlu ilişkiler yaşayanlar yetişkin olduklarında sosyalleşme ve topluma uyum sağlamada sorun nerdeyse yaşamamaktadırlar.

Yapılan çalışmalara bakıldığında öne çıkan bir diğer önemli nokta, kurum bakımından reşit olup ayrılanların ve eğitimine devam etmeyenlerin kendilerine sağlanan istihdam olanaklarını bilmeleri ve bu nedenle eğitimleri için çaba göstermiyor oluşları yurttan ayrılıp yeni bir hayata başladıklarında barınma ve hemen atanamama gibi sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. Bu durumun önüne geçilmesine yönelik bir önceki başlıkta da bahsedildiği üzere belli tedbirler alınmıştır. Bu tedbirlerin başında çocukların eğitimi önemsemeleri ve eğitimlerine devam etmeleri için Sosyal Hizmetler Kanunu Kapsamında Tanınan İstihdam Hakkının Kullanımına İlişkin Yönetmeliğin 11. maddesinde yer alan işe yerleştirmeye ilgili ifadedir. Bu maddeye göre işe yerleştirmede öncelik ilk olarak lisans mezunlarına sonra ön lisans ve en son ortaöğretim mezunlarına verilecektir. Ancak sorunun sadece bununla çözülmesi pek mümkün görünmemektedir.

Kurum bakımındaki çocukların eğitimi ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda çocukların kurum personellerinden yeterince iyi bir yönlendirme, danışmanlık ve rehberlik hizmeti alamadığını göstermektedir. Bu nedenle sosyal hizmet modellerinde çalışacak olan personellerin seçiminde titizlik ve hassasiyet olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra devlet korumasından ayrıldıklarında çocukların problem yaşamamaları

için onların koruma sonrası hayata ne kadar yeterli hazırlandıkları ve yönlendirildikleri kontrol edilmeli ve yaşanan ya da yaşanabilecek problemlere çözüm üretmek yerine o problemlerin ileride oluşması önceden önlenmelidir.

1.2.3. Türkiye’de Devlet Korumasından Ayrılan Kadınlara Yönelik Çalışmalar

Devlet korumasından ayrılan bireylerin ayrıldıktan sonra yaşayabilecekleri problemlere karşı kanun ve yasalara göre alınan tedbir ve önlemlerde kız çocuklarına karşı pozitif bir ayrımcılık yapıldığı görülmektedir. Ancak koruma kararı kalkan kız çocukların ne tür sorun ve problemlerle karşılaştığı ya da ne tür risklere açık olabilecekleri konusunda yapılmış akademik çalışmalar ve bilimsel veriler yok denecek kadar azdır.

Devlet korumasından ayrılan kadınlara yönelik çalışma Yurteri Tiryaki ve Baran (2015)’ın kurum bakımı deneyimi olan kadınların çocukluk dönemi kurum yaşantılarını inceledikleri çalışmadır. Bu çalışmaya katılan katılımcıların çoğunluğunun lise ve üzeri eğitime sahip olduğu ve çoğunun da kamu kurum ve kuruluşlarında çalıştıkları görülmektedir. Öne çıkan ve dikkat çeken bir diğer nokta ise kadınların tamamının meslek lisesinden mezun olmuş olmalarıdır. Yurteri Tiryaki ve Baran meslek lisesini tercih etmelerinin kolay iş bulabilme düşüncesi olabileceğini belirtirler (s.27). Bu çalışmada devlet korumasından ayrıldıktan sonra yaşanan sorunlardan çok kurum bakımındayken yaşanan problemler ele alınmıştır. Bu problemler eşya ve özel alan eksikliği, bireysel ilgisizliğin eksikliği, kurumda çalışan personellerin olumsuz tutum ve davranışları, kurumdaki diğer çocukların olumsuz davranışları olarak görülmüştür. Her ne kadar çalışmada bu olumsuzlukların şu anki yaşamlarına etkileri incelenememiş olsa da bu olumsuzlukların oluşturabileceği riskler bağlanma ve benlik gelişiminde sorunlar, sosyal ilişkilerde sorunlar ve psikolojik gelişimlerinde yaşanabilecek sorunlar olarak bahsedilmektedir.

Yüceer (2012)’in kurum bakımından yararlanmış bireylerin evlilik uyumlarını incelediği çalışması her ne kadar hem erkek hem kadınları kapsasa da kurum bakımından ayrılan kadınlara ilişkin önemli bulgular da sağlamaktadır. İlk olarak

Yüceer kurum bakımı deneyimi olan kadınların sosyal çevrelerinde kurum bakımında kalmış olmalarından dolayı ötekileştirildiğini ve iş yerlerindeki erkekler tarafından olumsuz değerlendirildiklerini ve bu nedenle de kurum bakımında kaldıklarını gizlediklerini belirtmiştir (s.91). Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunun erkeklerden oluşması da bu ifadeyi destekler niteliktedir. Ayrıca Yüceer kurum bakımı deneyimi olan kadınların sadece sosyal çevreleri tarafından ötekileştirmeye maruz kalmadıklarını aynı zamanda eşleri tarafından da kurum bakımı deneyimleri dolayısıyla baskı gördüklerini belirtmektedir. Bunun yanı sıra araştırmada ortaya çıkan bir başka önemli sonuç ise kurum bakımından ayrılanların evlilik uyumları incelendiğinde kurum bakımı deneyimi olan kadınların erkeklere göre daha uyumlu olduğudur.

Bu çalışmaların dışında devlet korumasından ayrılmış kadınların koruma kararları kalkıp yeni bir hayata başladıklarında ne tür sorunlarla karşılaştıklarını bilememekteyiz. Ancak medyadaki haberlerden veya devlet korumasındaki çocuk ve gençlere yönelik gönüllü kuruluşlardan edinilen bilgilerin ışığında ortaya çıkabilecek riskleri tahmin edebiliriz. Hürriyet Gazetesi 13 Haziran 2015 tarihli “Canan’ı boşandıği eşinin kardeşi bıçaklayarak öldürdü” adlı haberin içeriğine göre yetiştirme yurdundan ayrılmış 19 yaşındaki genç bir kadın boşandıği eşinin kardeşi tarafından öldürülmüştür ([http://www.hurriyet.com.tr/gundem/canani-bosandigi-esinin-kardesi-bicaklayarak-
oldurdu-29268957](http://www.hurriyet.com.tr/gundem/canani-bosandigi-esinin-kardesi-bicaklayarak-oldurdu-29268957), 13 Nisan 2019’da erişildi). Yine aynı habere göre Canan’ın evlenmesinden sonra yurttan ayrılmış olması ve ayrıca altı aylık bir çocuk sahibi olması ve sonra boşanması tüm bu sürecin yaşanmasına rağmen yaşının 19 olması erken yaşta ve yanlış bir evlilik yaptığığın bir kanıtı olabilir. Devlet korumasındaki kız çocukları eğitimlerine devam etmiyorlarsa yaş dolayısıyla koruma kararları kalkmaktadır. Her ne kadar 2828 sayılı kanuna göre kız çocuklarının gidecek yerleri olmamaları ve devlet korumasına ihtiyaç duymaları durumunda kurumca himaye edilecekleri belirtilse de kurumların bu ifadeye ne kadar uyup uymadıklarına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak özellikle kurum bakımından ayrılmış genç kızların gidecek yerleri, sığınacak aileleri, akrabaları ve hazırda bir işleri olmadığı durumda ya kolay yoldan para kazanıp hayata tutunabilmek için kötü yola başvurabilmekte ya da karşılığın ilk çıkan ilk kişilerle evlilik yapmaktadırlar. Yapılan bu erken evliliklerin ne kadarının doğru ne kadarının yanlış bir evlilik olduğunu bilememekteyiz. Ancak devlet korumasından

ayrılır ayrılmaz yapılan evliliklerin kaçının boşanmayla sonuçladığına dair bir veri olsaydı bir yorumda bulunulabilme imkânı sağlayabilirdi.

Bunun yanı sıra yetişkinliğe geçiş yaşının uzamasını ilk bölümde tartışmıştık. Furstenberg Jr. (2010) ve Berlin vd (2010) belirttiği üzere lise düzeyi bir eğitimin iş bulup hayat kurmada artık yetersiz kaldığını ve gençlerin yüksek eğitimin iyi bir iş sahibi olmada zorunlu olduğunu hatta tek başına bir hayat kurmada bunun da yetmediğini belirtirler. Bu nedenle de ailelerin maddi manevi desteğinin devam etmesi yetişkinlik yaşını da on sekizden neredeyse otuzlara kadar artabildiğini ifade ederler. Böyle bir durumda eğitime devam etmemiş ve reşit olup devlet korumasından ayrılanlar onlara destek olacak birileri de yoksa evsiz ve işsiz kalma sorunun ortasına düşmektedirler. Georgette Mulheir'in 2012'de Londra'da gerçekleşen TED konferansındaki "The tragedy of orphanages" adlı konuşmasında Moldova'da kurum bakımından ayrılanların diğerlerine göre on kat daha fazla insan kaçakçılığına maruz kaldıklarını, Rusya'da kurumdan ayrıldıktan sonraki iki sene içinde %20'sinin suça bulaştığını, %14'ünün fuhuşa sürüklendiğini ve %10'nun intihar ettiğini belirtmiştir. Bizim ülkemizde her eğitim düzeyine yönelik kamu kurum ve kuruluşlarına devlet korumasından ayrılanlar için atamalar yapılırsa da bu atamaların zaman aldığı yapılan araştırmalarda görülmektedir (Akçay Elçin 2013; Varol 2017). Bu durumda gidecek yerleri olmayan gençlerin hangi yardım hizmetinden yararlandığı ya da tek başlarına hangi çözüm yolunu seçtiğini bilememekteyiz.

Bu durumun en temel çözümü gençlerin, özellikle korunaklı bir hayattan ayrılmış her türlü istismara ve kandırılmaya açık olan kız çocuklarının eğitimlerine devam ettirilmesinin, kurum personelleri tarafından yetenek ve becerilerine göre yönlendirilmesinin, danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin sağlanmasının yanı sıra gidecek bir yakını ve bir işi olmayanların kurumda kalmaya devamı sağlanmalıdır. 2828 kanun gereği böyle durumda olan gençlerin işe yerleştirilmesinde öncelik tanınmasına yönelik açık bir ifade bulunsa da bu ifadeye uygun uygulamaların ne kadar gerçekleştiğini bilememekteyiz. O nedenle devlet korumasından ayrılan bireylere yönelik yapılacak olan bu tür çalışmaların koruma kararı kalkan gençlerin yaşayacağı sorun ve risklerin önlenmesine katkı sağlayacaktır.

Daha özelde devlet korumasından özellikle yaşı sebebiyle ayrılan genç kadınların yaşayabileceği problemler daha büyük olabilmektedir. Çünkü on sekiz yaşında olan bir genç kadın, kurumdan ayrıldıktan sonra kalacak yeri, işi ve yanına gidebileceği kişilerin yokluğu durumunda kurum tarafından da koruma süresi uzatılmadıysa kötü niyetli insanların istismarına maruz kalma riski altındadır. Bu nedenle de kötü bir duruma düşmemek adına evliliği “kurtuluş yolu” olarak görebilirler. Aceleyle ve çok da üzerinde düşünülmeden yapılan evlilikler istenmeyen sonuçlara sebep verebilmektedir. Bu nedenle devlet korumasındaki kız çocuklarının eğitimlerine devam etmesi yönünde teşvik edilmesi ve bir işe yerleşene kadar himaye edilmeye devam ettirilmesi gerekmektedir. Zaten bu yüzden bu teze konu olan araştırmayı yapma ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

II. BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ, AMACI, ÖNEMİ VE YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Problemi

Devlet korumasından ayrılan gençler ayrıldıkları andan itibaren hali hazırda bir iş sahibi değillerse devlet memuru olarak atanana kadar işsiz kalma riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Buna ek olarak, korumadan ayrıldıktan sonra yanına gidebilecekleri aile ya da akrabalarının olmaması da barınma sorununu beraberinde getirmektedir. Devlet korumasından ayrılmış bir genç bahsi geçen bu durumlar karşısında hem işsiz hem de evsiz kalabilmektedirler.

Devlet korumasından ayrılan genç kadınlar ise memur olarak atanana kadar işsiz ve evsiz kalmaları durumunda yanlış ve erken evlilikler yapma, sokakta kalma ya da kötü ve güvensiz ortamlarda çalışma riski altında kalabilmektedirler. Ancak literatürde bu genç kadınların devlet korumasından ayrıldıktan sonra ne yaşadıklarına dair özel bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle bu araştırmanın problemi, “devlet korumasından ayrılmış olan genç kadınların devlet memur olana kadar ve olduktan sonra ne tür deneyimler ve zorluklar yaşadıklarını kendi ağzlarından anlamaya çalışmak ve yine bu genç kadınların yaşadıkları deneyimlere ve zorluklara yönelik hangi çözüm önerilerini sunduklarını ortaya koymak” olarak ortaya çıkmıştır.

2.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın en temel amacı, devlet korumasından ayrılıp memur olan genç kadınların, korumadan ayrıldıktan sonraki hayat deneyimlerini, yetişkinliğe geçiş

sürecinde karşılaştıkları sorunlarını, şu anki konumlarını nasıl değerlendirdiklerini kendi ağızlarından ele almak ve onların gözünden bu sorunlara çözüm yolu aramaktır. Ailenin maddi ve manevi desteğinden yoksun olarak büyüme, çocukluk travmaları, devlet korumasından ayrılmış genç kadınlar olarak maruz kaldıkları önyargılar ve dışlanmalar bu genç kadınları dezavantajlı bir konuma sokmaktadır. Araştırmanın amaçları oluşturulurken bu dezavantajlı konum ana temel olarak alınmıştır.

Araştırmanın diğer amacı, devlet korumasından ayrılmış olan genç kadınlara yönelik özel bir çalışmanın yok denecek kadar az olması nedeniyle oluşan eksikliği bir nebze olsun giderebilmektir. Devlet korumasından ayrılmış kadınlara yönelik ulaşılan tek çalışma yukarıda bahsi geçmiş olan Yurteri Tiryaki ve Baran (2015)'in "Kurum Bakımı Deneyimi Olan Kadınların Çocukluk Dönemi Kurum Yaşantıları: Nitel Bir Çalışma" adlı çalışmadır. Bu çalışmanın da başlığından anlaşılacağı üzere ayrıldıktan sonraki hayat deneyimlerinden çok, kurum bakımındaki hayat deneyimleri ele alınmıştır. Her ne kadar devlet korumasından ayrılan kadınların kurum bakımında yaşadığı problemler gelecek yaşantılarına ne tür etkiler edebileceği ve ne tür riskler oluşturabileceği konusunda bir öngörü sağlasa da bu bilgiler devlet korumasından ayrıldıkları günden itibaren neler yaşadıkları konusunda kesin bir veri sağlamamaktadır. Bu nedenle, bu araştırmada devlet korumasından ayrılan kadınlara yönelik yapılacak çalışmalar için literatür bakımından katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Bu araştırmada devlet korumasından ayrılan kadınların yaşadıkları sorunları göz önünde bulundurarak kendileriyle aynı deneyimi paylaşan yeni nesillerin aynı sorunların yaşamalarını önlemek amacıyla sundukları çözüm önerileri ele alınmıştır. Bu öneriler ışığında, aynı ya da benzer sorunların şu anda devlet korumasında bulunan çocuklar tarafından yaşanmaması için ilgili bakanlıklar ve bu bakanlıklara bağlı kurum ve kuruluşların bu çocuklara yönelik daha sürdürülebilir ve etkin politikalar oluşturulmasına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

2.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada, devlet korumasından ayrılan kadınların korumadan bağımsız bir hayata geçişteki deneyimlerine ilişkin özel bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle, bu araştırma hem literatürdeki bu eksikliği giderme açısından hem de devlet korumasından ayrıldıkları andan itibaren bu genç kadınların karşılaştıkları zorluklarının ve kendi sundukları çözüm önerilerinin dile getirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Ele alınan sorun ve çözüm önerileri sayesinde hali hazırda devlet korumasında bulunan çocukların benzer problemlerle karşılaşma risklerini önlemek için daha etkili politikaların oluşturulmasına katkı sağlayacak olması da bu araştırmanın bir diğer önemli yanıdır.

Bu çalışma küçük, yaşam koşulları büyük şehirlere göre daha kolay ve uygun olan Afyonkarahisar ili ile yaşam şartları daha zorlu ve daha masraflı olan büyük şehir Ankara ilinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmanın bu iki farklı yapıdaki illerde gerçekleştirilmesi her iki ilde de yaşanan hayat deneyimlerinin çeşitliliğini ve farklılığını ortaya koyması açısından da önem taşımaktadır.

2.4. Araştırmanın Yöntemi

Devlet korumasından ayrılan kadınların korumadan bağımsız bir hayata geçişlerindeki ve devlet memuru olarak atandıktan sonraki hayat deneyimleri bu araştırmanın çerçevesini oluşturmaktadır. Bu çerçevede dâhilinde, bu genç kadınların yaşadıklarını kendi ağızlarından dinlemek ve çözüm önerilerini onların gözünden görmeye çalışmak bu araştırmaya en uygun yöntem niteliksel araştırma yöntemi olarak belirlenmiştir. Şimşek ve Yıldırım (2016) “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri” kitabında Patton’ın araştırma yönetimi olan görüşme konusundaki fikirlerine yer vermiştir. Şimşek ve Yıldırım’a göre Patton görüşmenin amacını bir bireyin iç dünyasına girmek ve onun bakış açısını anlamak olarak tanımlar. O’na göre görüşme yoluyla deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar gibi

gözlenemeyeni anlamaya çalışılır (Şimşek ve Yıldırım 2010: 120). Bu araştırmada devlet korumasından ayrılan genç kadınların hayat deneyimlerine ve yaşadıkları sorunlara yönelik çözümler hakkındaki düşüncelerine yer verildiği için nitel yöntem benimsenerek “görüşme tekniği” kullanılmıştır.

Genel olarak görüşme türleri olarak yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme olarak iki farklı türden söz edilir. Ancak Rubin (1983) görüşme türlerini dörde ayırmıştır. Bu dört türden biri olan *açık uçlu yoğunlaşmış görüşme*'de araştırmacının elinde standart bir soru seti yoktur. Bunun yerine önceden belirlenmiş bir dizi konu ve alan bulunmaktadır. Rubin'e göre bu görüşme türünde araştırmacı görüşme süreci içinde önceden belirlediği alanlara yoğunlaşmayı hedeflemektedir (akt. Yıldırım ve Şimşek 2010: 121).

Bu araştırmada da standartlaştırılmış bir soru seti bulunmamaktadır. Bunun yerine belirli temalar saptanmış ve bu temalar üzerinden katılımcıların görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Araştırmada “sosyo-demografik bilgiler”, “devlet korumasında hayat”, “devlet korumasından ayrıldıktan sonra hayat”, “bugünkü hayat”, “bulunduğu konum ve gelecek beklentileri” ve “kendisiyle aynı tecrübeyi paylaşan insanların hayatlarına iyileştirmek için öneriler” şeklinde altı temel tema kullanılmıştır. Dolayısıyla çalışmada görüşme türü olarak “açık uçlu yoğunlaşmış görüşme” kullanılmıştır. Katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmelerde onların rahat hissedebileceği ortamlarda bire bir olarak gerçekleştirmiş ve ses kaydına izin veren iki katılımcının görüşmeleri deşifre edildikten sonra silinmiştir.

Bu tez çalışmasının analiz sürecinde herhangi bir bilgisayar programı kullanılmayarak elle kodlama yapılmıştır. Öncelikle katılımcılarla görüşülen notlar tasnif edilmiş ve tamamı tekrar tekrar okunarak kodlar elde edilmiştir. Katılımcılarla görüşme sağlanırken kullanılan ve yukarıda bahsi geçen altı tema yeniden gözden geçirmiş ve dört temaya indirilmiştir. Nitel çalışmaların esnek ve dinamik doğası buna olanak sağlamıştır. Bu temalar araştırmanın bulgular kısmında başlık olarak kullanılmıştır. Bu başlıklar “sosyo-demografik bilgiler”, “devlet korumasına alınma

deneyiminin olumlu yön ve katkıları”, “devlet korumasına alınmanın olumsuz yön ve etkileri” ve “öneriler” şeklindedir.

Temalar hem katılımcıların ifadeleriyle desteklenerek hem de kodları içeren tablolar ve grafiklerle sunulmuştur. Nitel anlatımda kullanılan grafikler, tablolar veya diğer görsel temsiller verileri anlamlandırmaya yardımcı olduğu için (Glesne 2013) verilerin tablo ve grafiklerle görsel hale getirilmesi önemli görülmüştür. Çalışmanın analizi süresince kodlar tabloya dökülerek birden fazla kez gözden geçirilmiş, yeni kodlar eklenmiş ve bazı kodlar yeni başka bir kod içinde birleştirilmiştir. Ortaya çıkan temalar ve kodlar sonuç bölümünde ilgi alanyazında ortaya çıkan sonuçlarla desteklenerek yorumlanmıştır.

2.5. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın evrenini Türkiye’de devlet korumasından ayrıldıktan sonra devlet memuru olan genç kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise 19-30 yaş arası Afyonkarahisar ve Ankara illerinde bulunan devlet korumasından yararlanmış genç memur kadınlardır. Araştırmanın ilk bölümünde ele alınan yetişkinliğe geçiş yaşının otuzlu yaşları bulması ve dört yıllık bir fakülteden mezun olmanın en az 21 yaşında gerçekleşmesi dolayısıyla araştırmanın örnekleminde kullanılan yaş aralığı 19-30 olarak belirlenmiştir. Ayrıca Ankara ili büyük şehir olmasından dolayı yaşam şartları küçük şehirlere göre ekonomik açıdan daha zordur. Ancak Afyonkarahisar gibi küçük bir şehirde hayata tutunabilmek için yeterli olacak maddi gelir Ankara ilinde mümkün olmamaktadır. Bu nedenle Ankara’da yaşayan ve Afyonkarahisar’da yaşayan katılımcıların deneyimlerinin farklı olacağı düşünülmüştür. Bunun yanı sıra, Ankara ilinde Bakanlıkların olması ve daha fazla kamu kurum ve kuruluşu bulundurması farklı illerden memur olarak atanmış gençleri de barındırmaktadır. Bu açıdan farklı illerde devlet korumasından yararlanmış bireylere ulaşılmasıyla araştırmanın çeşitliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle, Afyonkarahisar ve Ankara ili olarak ele alınması bir küçük şehir ve bir büyük şehirde olmak üzere bu genç kadınların hayat deneyimlerini karşılaştırmak açısından önemli görülmüştür.

Bu yaş aralığına tabii kalınarak Afyonkarahisar’da devlet korumasından ayrılmış memur olan 11 genç kadın ve Ankara’da 14 genç kadın olmak üzere toplamda 25kişiyle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Katılımcıların tümü kurum bakımı hizmetinden yararlanmış olup, 6’sı reşit olmadan önce belli yaşlarda SED yardımı ile aileleri tarafından geri alınanlardan oluşmaktadır. Görüşmeler katılımcıların gönüllük esası gözetilerek gerçekleştirilmiştir. Görüşme esnasında katılımcıların sadece 2’si ses kayıt cihazı kullanılmasına izin verirken diğer 23’ü izin vermediği için bu kişilerle yapılan görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılamamıştır. Görüşmeler katılımcıların belirttiği gün ve saatler dâhilinde gerçekleşmiş olup genelinde iş günlerinde ve öğle arası boşluklarında iş yerlerindeki uygun toplantı odalarında veya iş yeri kafeteryasında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan sadece iki kişi hafta sonu belirttikleri bir kafede buluşmayı önermiş ve bu öneri doğrultusunda görüşmeler bu mekânlarda gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacının problemine ilişkin zengin bir bilgi kaynağına ulaşabileceği kişi ya da durumların saptanmasında ve “bu konuda en çok kimler bilgi sahibi olabilir? Bu konuyla ilgili olarak kim veya kimlerle görüşmemi önerirsiniz?” soruları ile başlayan örnekleme “kartopu veya zincirleme örnekleme” denilmektedir (Patton 1987 akt. Yıldırım ve Şimşek 2010: 111). Bu araştırmada da katılımcılara ulaşabilmek için Afyonkarahisar’da kız yetiştirme yurdu müdürlüğü yapmış kişiyle irtibata geçilmiştir. Belirtilen yaş sınırı uygun katılımcılardan birkaçına ulaşılarak onların yönlendirdiği diğer katılımcılara ulaşılmıştır. Afyonkarahisar’da görüşülen katılımcılar aracılığıyla Ankara’da memur olarak çalışan kendisi gibi devlet korumasından ayrılmış katılımcılara ulaşılmıştır. Bu nedenle bu araştırmanın örnekleme yöntemi “kartopu örnekleme”dir.

2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Afyonkarahisar ve Ankara ilinde memur olarak görev yapan 19-30 yaş arası devlet korumasından yararlanmış 25 genç kadınla sınırlı tutulmuştur. Ayrıca bu çalışma bir yüksek lisans tezi olması dolayısıyla sınırlı bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalarda veriler genellenmekten ziyade bir durumun

özellinde yorumlamalara dayanır (Creswell 2016: 206). Bu nedenle bu çalışmada ortaya çıkan veriler araştırmanın tüm evrenine genellenebilir özellikler taşımamaktadır. Bunun olabilmesi için daha geniş örnekleme sahip daha geniş çaplı bir araştırmanın yapılması gerekmektedir. Ayrıca hem kadın hem de aynı yaş grubundan olmam özel durumlarını rahatça ifade edebilmelerini sağlamıştır ancak devlet korumasına alınmış olma deneyimini hiç yaşamamam katılımcıların ifadelerini anlamlandırma kısmını sınırlandırmıştır. Ama yine de dışarıdan bir gözlemci olmanın objektif ve mesafeli yaklaşım açısından avantajları bulunmaktadır.

2.7. Araştırmada Karşılaşılan Güçlükler

Araştırmanın örneklemini oluşturan devlet korumasından ayrılmış genç kadınların toplum içerisindeki hassas gruplardan biri olduğu rahatlıkla söylenebilir. Toplum tarafından devlet korumasından ayrılmış kadınlar olarak ön yargıyla bakılması ve onlara karşı acımaya yönelik tutumlar onların savunma mekanizmalarını aşırı güçlendirdiği gibi insanlara karşı güvensiz ve sert olmalarına sebep verildiği söylenebilir.

Araştırma sürecinde karşılaşılan en büyük güçlüklerden biri ulaşılan bazı katılımcının ne anlatıldığını dinlemeksizin sert bir şekilde araştırmaya katılmayı reddetmiştir. Ancak araştırmacı kimliğini, araştırmanın konusunu, önemini ve amacını detaylı bir şekilde anlatarak ve hatta araştırmanın kısa künyesini içeren bilgi notunu kendilerine bırakıp fikirleri değişince telefon aracılığıyla ulaşabilecekleri belirtilmiştir. Neticede bu kişiler gönüllü bir şekilde araştırmaya kabul etmişlerdir. Hatta en uzun süreli ve en detaylı şekilde gereken bilgiler bu katılımcılardan gelmiştir.

Karşılaşılan bir diğer güçlük ise katılımcıların geçmişlerinde yaşadıkları travmalardan dolayı sorulara açık cevaplar vermek istememesinden kaynaklanmıştır. Araştırmanın etiği gereği sorunun farklı şekillerde sorulmasına rağmen cevap verilmemesi üzerine o soru verilen tek kelimeyle cevapla geçilmiştir.

Bir diğer güçlük ise ses kayıt cihazı kullanımına izin verilmemesi neticesinde yazmak durumunda kalmak olmuştur. Bedensel açıdan külfet olduğu gibi zaman açısından da uzun süren görüşmelere sebebiyet vermiştir. Bunun yanı sıra bazı katılımcılar iş arkadaşları ve amirleri tarafından gönderildiğimi, onları işten attırmak için ağızlarından laf almaya çalıştığımı düşünmüşler ancak daha sonra görüşmeyi kabul etmişlerdir. Bu korumacı tutum dolayısıyla da onların insanlara karşı güvensiz olduklarının ilk izlenimini oluşturmıştır.

Araştırmada sürecinde katılımcılara ulaşmada ve katılımcıların gönüllü olarak araştırmaya katılmasında Afyonkarahisar'da kız yetiştirme yurtlarından birinde müdürlük yapmış olan kişinin, yurttaki kaldıkları ve ayrıldıkları dönemde bu genç kadınlara yönelik olumlu tutum ve davranışları, her konuda yardımcı olmuş olması, pozitif ilişkiler geliştirmiş olması etkili olmuştur. Araştırmaya katılan bu genç kadınlar, yurt hayatları boyunca gördükleri iyilikler neticesinde eski yurt müdürlerine karşı minnet borcu hissetmişler ve araştırmaya katılmışlardır. Diğer katılımcılara ulaşma konusunda da her türlü yardımı sağlamışlardır.

III. BÖLÜM

3. AFYONKARAHİSAR VE ANKARA İLLERİNDE YAPILAN SAHA ÇALIŞMASINDAN ELDE EDİLEN VERİLER VE VERİLERİN ANALİZİ

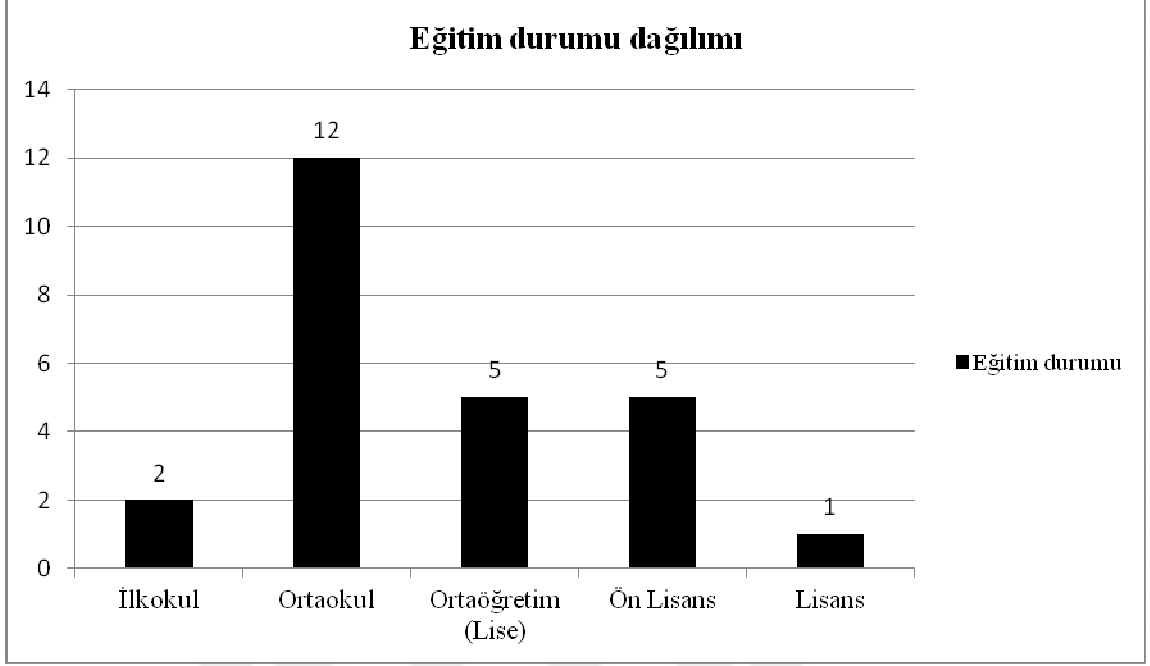
3.1. Sosyo-Demografik Bilgiler

Bu bölümde görüşme tekniği kullanılarak toplanan verilerle elde edilmiş olan bulgulara yer verilmektedir. Bu araştırmada, devlet korumasından ayrılmış ve şu anda 11'i Afyonkarahisar ilinde 14'ü Ankara ilinde ikamet ediyor olmak üzere toplamda 19-30 yaş arası 25 genç kadın ile görüşülmüştür. Verilerin analizinde katılımcıların isimleri gizli tutulmuş olup kendi isimleri yerine farklı isimler kullanılmıştır. Aşağıdaki tabloda katılımcıların yaşları, eğitim, durumları ve medeni halleri verilmiştir.

Tablo 3.1: Katılımcılara ilişkin sosyo-demografik bilgiler.

Katılımcı	Yaş	Eğitim durumu	Medeni hal	Devlet Korumasına Alınma Yaşı	Devlet Korumasına Alınma Nedenleri	Devlet Korumasının Kalktığı Yaş	Devlet Korumasının Kalkma Nedeni	Koruma Kararı Kalktıktan Ne Kadar Süre Sonra Memur Olduğu
Arzu	21	Ortaokul	Evli	14	Maddi durum yetersizliği	18	Yaş Dolayısıyla	1 yıl
Cansu	28	Ön lisans	Bekâr (nişanlı)	0	Maddi durum yetersizliği	22	Ön lisans eğitimi tamamladı	5 ay
Yağmur	24	Ortaokul	Evli (boşanma aşamasında)	3	Boşanma	18	Yaş Dolayısıyla	6 ay
Esmâ	22	Ortaokul	Evli	14	Cinsel istismar	18	Yaş Dolayısıyla	1 yıl
Serap	22	Orta Öğretim (Lise)	Bekâr	13	Boşanma	18	Yaş Dolayısıyla	2 yıl
Gamze	25	Ön lisans	Bekâr	10	Anne vefatı	20	Ön lisans eğitimi tamamladı	1 yıl
Gonca	20	Orta Öğretim (Lise)	Bekâr	12	Anne vefatı	18	Yaş Dolayısıyla	1,5 yıl
Zehra	23	Orta Öğretim (Lise)	Bekâr	15	Boşanma	18	Yaş Dolayısıyla	1 yıl
Şermin	24	Ön lisans	Bekâr	7	Annenin terk etmesi	18	Yaş Dolayısıyla	6 ay
Seda	25	Ön lisans	Evli	7	Baba vefatı	22	Ön lisans eğitimi tamamladı	1 yıl
Hacer	26	Ortaokul (lise okuyor)	Boşanmış	10	Boşanma	18	Yaş Dolayısıyla	1,5 yıl
Özlem	28	Ortaokul	Evli (ikinci evlilik)	13	Boşanma	18	Yaş Dolayısıyla	1 yıl
Suna	23	Ortaokul	Boşanmış	10	Aile ihmali	18	Yaş Dolayısıyla	2 yıl
Ayça	23	Ortaokul	Bekâr	12	Boşanma	18	Yaş Dolayısıyla	3 yıl
Şenay	24	Ortaöğretim (Lise)	Bekâr	7	Anne vefatı	18	Yaş Dolayısıyla	2 yıl
Birgül	20	Ortaokul	Bekâr	10	Boşanma	18	Yaş Dolayısıyla	1 yıl
Zeynep	29	Orta Öğretim (Lise)	Boşanmış	0	Boşanma	18	Yaş Dolayısıyla	1 yıl
Çağla	24	İlkokul	Boşanmış	3	Annenin terk etmesi	18	Yaş Dolayısıyla	2 yıl
Hasret	22	Ortaokul	Evli	15	Baba vefatı	18	Yaş Dolayısıyla	1 yıl
Hicran	22	Ortaokul	Evli	9	Maddi durum yetersizliği	18	Yaş Dolayısıyla	5 yıl
Elif	29	Ortaokul (lise terk))	Boşanmış	11	Maddi durum yetersizliği	18	Yaş Dolayısıyla	1 yıl
Sinem	29	Lisans	Bekâr	8	Baba vefatı	15	Kaçtı	1 yıl
Derya	28	Ön lisans	Evli	11	Boşanma	21	Ön lisans eğitimi tamamladı	6 ay
Öznur	21	Ortaokul	Evli	10	Boşanma	18	Yaş Dolayısıyla	2 yıl
Şükran	28	İlkokul	Evli	13	Aile içi şiddet	14	Kaçtı	12 yıl

Tabloda 3.1’de verildiği gibi katılımcıların yaşları 20-29 yaş arasında değişiklik göstermektedir. Katılımcıların eğitim durumlarının dağılımını ise daha iyi görebilmek ve analiz edebilmek için aşağıda ayrı olarak grafikte verilmiştir.

Grafik 3.1: Eğitim durumu dağılımı

Grafik 3.1’de görüldüğü gibi katılımcıların 2’si ilkokul mezunuyken 12 kişi gibi büyük bir çoğunluk ortaokul mezunudur. Ortaokul mezunlarından 1 kişi evlenme dolayısıyla lise eğitimini bıraktığını diğer 1 kişi ise lise eğitimi bitmeden yaş dolayısıyla kurumdan ayrılması yüzünden eğitimine devam edemediğini açıklamıştır. Geriye kalan 10 kişiden 4’ü ya ilkokuldayken ya da liseye başlamaları gereken yaşta aynı nakdi yardım ile aileleri tarafından yanlarına alınmıştır. Ailesinin yanına dönen çocuklar eğitimlerine devam etmemiş, bir işe girip çalışmışlardır.

Yaş dolayısıyla lise eğitimlerine devam ederken koruma kararları kalkan 3 kişi bulunmaktadır. Bunlardan biri eğitimini bırakırken, biri kendi imkânlarıyla, bir diğeri ise burs imkânları sayesinde devam edebilmiştir. Katılımcılardan 5’i lise ve diğer 5’i de ön lisans mezunudur. Lisans mezunu olan 1 kişi bulunmakta olup, kurumdan ayrıldıktan sonra çalışarak üniversite okuduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların medeni halleri ise Tablo 3.1’de de görüldüğü gibi şu şekildedir; görüşülen 25 katılımcının 10’u evli, bu 10 kişiden bir tanesi boşanma aşamasında ve bir tanesi de ikinci evliliğini yapmıştır. 25 katılımcıdan 5’i boşanmış ve geri kalan 10 kişi ise bekârdır. Bu verilerden en çok dikkati çeken nokta evli olanların 8’inin ilkokul veya

ortaokul mezunu olmasdır. Lise düzeyi eğitime sahip olanların sadece 1 tanesi boşanmış olup, evliliği 20 yaşından sonra gerçekleşmiştir. İlköğretim mezunu olan 8 evli genç kadının 5'i evliliklerini bir kurtuluş yolu olarak gördüğünü açıklamıştır.

Tablo 3.1'de görüldüğü gibi katılımcıların çoğunluğu (%40) anne ve babalarının boşanmaları dolayısıyla kurum bakımına alınmışlardır. Boşanma nedeniyle kurum bakımına alınan 10 kişiden 1'i boşanma sonrası annenin yeniden evlenmesi dolayısıyla alınmıştır. Katılımcıların 6'sı anne ya da babasının vefat etmesi sonucu devlet korumasına alınmışlardır. Annenin vefat etmesi sonucu babanın bakamaması ya da baba vefat edince annenin maddi gücünün yetememesi veya da sağ kalan ebeveynlerinin başkalarıyla evlenmeleri dolayısıyla kurum bakımına alınmışlardır. Katılımcıların 4'ü maddi yetersizlik, 2'si annenin terk etmesi sonucu devlet korumasına alınmışlardır. Diğer kalan 3 kişi sırayla aile ihmali, aile içi şiddet (babanın anneyi bıçaklaması) ve cinsel istismar nedeniyle devlet korumasına alınmışlardır.

Katılımcıların koruma kararlarının kalkma nedenlerine ilişkin bilgiler Tablo 3.1'deki gibidir. Görüşülen katılımcıların önemli bir çoğunluğunun (%76) yaş dolayısıyla devlet koruma kararları kalkmıştır. Katılımcılardan 5'i reşit olmadan önce ailesi yanına alınmış ve reşit olana kadar aile yanında korumaları devam etmiştir. Bu 5 kişiden Zeynep 3 aylıkken kuruma verilmiş, 7 yıl sonra annesi tarafından geri alınmış ve koruması annesinin yanında devam etmiştir. Benzer şekilde, Gonca 12 yaşında kuruma verilmiş 2 ay sonra babası tarafından yanına alınmış ve koruması reşit olana kadar devam etmiştir. Arzu 17 yaşındayken, Birgül ile Öznur ise 15 yaşındayken anneleri tarafından kurumdan alınarak reşit olana kadar koruma kararları devam etmiştir. Sadece 25 kişiden 2'si reşit olmadan önce kurumdan kaçarak evlenmiş ve bu yüzden koruma kararları kalkmıştır. Ön lisans eğitimine devam edenler eğitim hayatları boyunca koruma kararları devam etmiştir. Yağmur ve Şermin lise eğitimlerine devam ederken reşit olmalarından dolayı koruma kararları kaldırılmıştır.

Katılımcıların memur olarak atanma sürelerine bakıldığında Tablo 3.1'de görüldüğü gibi bu süreler farklılık göstermektedir. Bu süreler eğitim durumlarına göre farklılık gösterdiği gibi geç başvurma ya da KPSS sınavından iyi puan alamayınca

yeniden sınava girmek zorunda kalma gibi durumlardan da kaynaklanmıştır. Lise düzeyinden daha düşük eğitim seviyesine sahip olanlar kurayla atanırken lise ve üzeri eğitim seviyesine sahip olanlar KPSS sınavı ile atanmışlardır. Devlet korumasının kalktıktan sonra ise memur olarak atanma sürecine kadar geçen zamanda ekonomik ve sosyal açıdan zorluk yaşayan katılımcılar oldukça fazladır. Devlet korumasından ayrıldıktan sonra 25 katılımcıdan 21'i aile ya da akrabalarından birinin yanına giderken geriye kalan katılımcılardan 3'ü evlenmiş ve kalan 1 kişi ise sokakta kalmıştır.

Devlet korumasından ayrılan gençlerin memur olarak atanma süreleri eğitim seviyelerine göre farklılık göstermektedir. Ön lisans ve lise mezunu olan katılımcılar 1 sene içinde ataması gerçekleşirken, ilkokul veya ortaokul seviyesinde eğitime sahip olan katılımcılar daha uzun süre beklemek zorunda kalmıştır.

İlerleyen başlıklar da ise devlet korumasına alınma deneyiminin olumlu ve olumsuz yönleri ve etkileri tartışılacaktır.

3.2. Devlet Korumasına Alınma Deneyiminin Olumlu Yön ve Katkıları

Katılımcıların belirttiği devlet korumasına alınma deneyiminin olumlu yönleri ve kendilerine kattıkları aşağıdaki Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.2: Devlet korumasına alınma deneyiminin olumlu yönleri.

Olumlu yön ve katkılar	Kişi sayısı
Barınma, eğitim, sosyal aktivite	11
Devlet memuru olarak istihdam edilme olanağı	25
İnsanları tanıma	6
Arkadaş edinme	3
Kendini savunma	3
Güçlü olma	2

Katılımcılardan 11'inin kurum bakımı deneyiminin onlara barınma, eğitim hakkı ile sosyal ve sportif aktivitelerde bulunma olanağı sağlaması olduğunu ifade etmişlerdir. Annesi vefat ettikten sonra devlet korumasına alınan ve kendini kurum bakımındayken daha güvende hissettiğini ifade eden Gamze şunları söylemiştir;

Annem vefat etti. Çok güçlü bir babam yoktur. Babam çok namuslu bir adamdı hamallık yapar parasını getirir ama bize sahip çıkacak kapasitede değildi. Çok fazla yalnız kalıyorsun baba çok çalışınca. Kız çocuğusun yalnız kalıyorsun... Yurtta olmam benim için bir artı oldu. En azından güvenli bir ortamdıydım. Dışarıdaki insanlar bu devletin çocuğu daha temkinli yaklaşalım diye düşünüyordu. En azından yurttaki güvende hissediyordun. Güvende hissetmediğin hiçbir yerde mutlu olamazsın...

Gamze barınmaya ek olarak eğitim hakkı olmasının yurt hayatının bir diğer olumlu tarafı olduğunu belirtmiştir;

Bir de tabii eğitim avantajı var. Aslında ben daha iyi bir bölümü kazanayım diye bekleyecektim ama sonra dedim ki yaşın dolacak bırakacaklar seni o yüzden hemen bu bölüme girdim. En azından gidecek bir yerim olsun. Üniversite okumamdaki en büyük sebep bu...

Devlet korumasındayken eğitim anlamında destek gördüğünü belirten Derya ise eğitim hakkı konusunda şu ifadeleri kullanmıştır;

Ben lise 2'den lise 4'e kadar hep dershaneye gittim devlet karşıladı. Devlet sen istersen bunu yapıyor. İş biraz sende bitiyor. Ben mesela Milli Eğitim Bakanlığı'ndan kurs alacağım dedim aldırıldılar. Özel gittim, sertifikamı da aldım.

Ailesinin yanında göremeyeceği barınma imkanlarını kurum bakımında gördüğünü belirten Özlem ise;

Ailemden görmediğim şeyleri yurttaki gördüm. Yemek açısından barınma açısından.

şeklinde ifade ederek kurumda, geldiği aile ortamından daha iyi standartlarda barındığını belirtmiştir.

Katılımcılardan sadece 2'si kurumdaki öğretmenlerin destek olduğunu ve bunu devlet korumasına alınmış olmanın olumlu yönleri arasında saymışlardır. Çocukken yaşadığı cinsel istismar yüzünden devlet korumasına alınan daha sonrasında yaşadığı travmaları atlatamaması nedeniyle yine koruma kapsamının rehabilitasyon merkezine gönderilen Esmâ hocalarının desteğini şu şekilde belirtmiştir;

Yetiştirme yurdundan rehabilitasyon merkezine aldılar. Rehabilitasyon iyiydi orada düzeldim. Bana güvendiler, okula yolladılar. Normalde bahçeye bile çıkamıyordun orada. İlk başta sıkıntı yaşadık ama sonra bizi rehabilite ettiler. Bir öğretmenim çok yardımcı oldu, destek verdi. Oradaki öğretmenimle dertleşebiliyordum. Kurslara, eğitimlere gidiyordum. Sürekli eğleniyorlardı. Orda bizi tutan oydu. Öğretmenler bakıcılar önemli.

Devlet korumasındayken kurum öğretmenleri tarafından okumaya teşvik edilen ve destek verilen Şermin ise öğretmenleriyle ilgili şu ifadelerde bulunmuştur;

Benden önce çıkan ablaların hayatlarını gördükçe hep okumalıyım diye düşündüm. Okumayı seven biriydim zaten kitap da çok okurdum zaten. Hocalarım da hep bu konuda destek çıktılar. Ben sessiz sakın olunca hocalarım sen kitap oku derlerdi. Ben diğer ablalar gibi olmamak için okudum çünkü hep kendime okumalıyım dedim. Ben öyle olmayacağım dedim...

Kurum bakımın olumlu yön ve katkılarından kurumdayken yaptıkları sosyal ve sportif aktiviteler olduğunu belirten 4 katılımcı bulunmaktadır. Bu katılımcılardan Şermin kurum bakımındayken düzenlenen geziler hakkında şunları söylemiştir;

Yurtta geziler düzenlenirdi onların sayesinde çok gezdim. Babamlarla olsam bu kadar gezemezdim.

Kurum bakımındayken düzenlenen gezilerden ve sportif aktivitelerden memnun olan Hasret ise;

Yurtta da mesela el işi yapıyorduk onları satıyorduk. Haftada 1-2 kez gezmeye götürüyorlardı. Spor yapıyorduk. Bunlar olumlu yanlarıydı.
şeklinde yurtta yapılan sosyal ve spor aktivitelerinin yurt deneyiminin olumlu bir yanı olduğunu belirtmiştir.

Görüşmeye katılan genç kadınlar aile yanında göremeyecekleri barınma, yeme içme, eğitim alabilme, gezebilme, spor yapabilme fırsatlarını devlet koruması altında kurum bakımındayken görmüşlerdir. Yine benzer şekilde devlet korumasına alınmış olmanın onlara, ailelerinin belki de hiç sağlayamayacağı bir diğer fırsat olan memur

olarak istihdam edilme şanları olmuştur. Bu nedenle katılımcıların istisnasız hepsi, devlet korumasına alınma deneyiminin olumlu yönü ve katkısı olarak memur olarak istihdam edilme olduğunu belirtmişlerdir.

Annesi çocukken vefat eden, babası köyde ve maddi zorluklar içinde yaşayan Gamze ise şöyle belirtmiştir;

...Bu konumda olmamda yurdun etkisi olduğunu düşünüyorum. Yurt bana bunu sağlamasaydı kim bilir ne halde olurdu... Benim ailem köyde yaşıyordu belki okuyamazdım, belki erken yaşta evlendirilirdim.

Maddi durum yetersizliğinden devlet korumasına alınan ve 17 yaşında kurumdan ayrılıp annesinin yanına, köyüne dönen Arzu bunu şu ifadesiyle belirtmiştir;

...Yurtta kalmam sayesinde iş sahibi oldum. Kendi paramı kazanıyorum. Kalmasaydım iş sahibi olamazdım. Benim ailem köyde yaşıyor eğer yurtta kalmamış olsaydım maddi durumum böyle olmazdı. Belki de erken yaşta evlenmiş olurdu... O kadar üniversite mezunu var iş bulamayan, KPSS'ye senelerce girip atanamayan. Adam üniversite mezunu garsonluk yapıyor mesela. Biz şanslıyız o konuda.

Küçük yaşta cinsel istismara uğrayan, babası terk edip giden ve annesi de köyde yaşayan Esmâ ise şu sözleri söylemiştir;

...Benim için işe girmem çok iyi oldu. Eşim de ben de çalışıyoruz. Birikim yapabilecek durumum var, aşırı bir harcamam yok... Yurtta kalmasam bu işim olmazdı. Yurdun en iyi yönü bu benim için... Hayatım garantiye alındı diyebilirim şu anda.

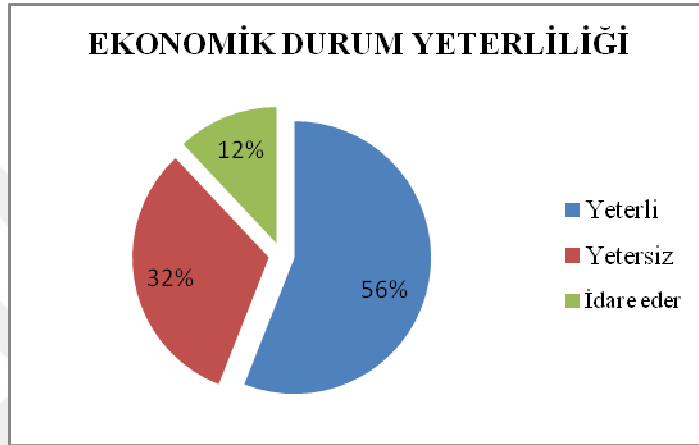
Annesi vefat eden ve babası da Afyonkarahisar'ın bir köyünde yaşayan Şenay ise şöyle ifade etmiştir Şenay ise şöyle ifade etmiştir;

...Şimdi iş sahibi oldum kendi ayaklarımın üzerinde duruyorum. İşim olmasaydı köyde olsaydım bir yerde eziliyor olurdu. Bana en büyük avantajı bu sağladığı iş oldu. Kendi ayakları üzerinde durabilen bir insan olmamı sağladı.

Devlet korumasına alınmaları, normalde aileleriyle yaşıyor olsalar ulaşamayacağı fırsatlar sunmuştur. Bu fırsatlardan en önemlisi ve herkesin hem fikir

olduğu nokta iş olanağı sağlamasıdır. Devlet koruması deneyiminin sağladığı memur olarak atanma avantajı bu genç kadınların çoğunda ekonomik açıdan iyi bir yerde olmalarını sağlamıştır. Devlet korumasına alınma deneyiminin sağladığı iş fırsatı en çok da ekonomik açıdan rahat etmelerine katkı sağlamıştır. Grafik 4.2.'de bu durum daha detaylı olarak gösterilmiştir.

Grafik 3.2: Ekonomik durum yeterliliği.

Katılımcıların %56'sı (14/25) maddi durumlarının iyi ve aldıkları maaşın kendilerine yettiklerini belirtmişlerdir. Bu kişilerden bazıları birikim yapabildiğini, ev ve araba sahibi olduğunu da belirtmişlerdir. Afyonkarahisar'da görüşülen katılımcıların bir tanesi hariç hepsi maddi durumlarını yeterli olarak değerlendirmişlerdir. Ankara'da görüşülen 14 katılımcıdan ise sadece 3'ü yeterli olduğunu belirtmiştir.

Ekonomik durumum yeterli diyenlerden Gonca, kendisi gibi memur olan ağabeyiyle birlikte Afyonkarahisar'da yaşamakta ve bu durumu şöyle belirtmektedir;

Maddi koşullarımı iyi değerlendiriyorum. Ağabeyimle birlikte yaşıyoruz. Maddi açıdan bir sıkıntım yok, memnunum.

Yine Afyonkarahisar'da yaşayanlardan Seda'nın eşi de çalışmaktadır ve şunları söylemiştir;

Evim var, arabam var. Maddi koşullarım Allah'a şükür iyi.

Ekonomik durumum “idare eder” diyen katılımcıların oranı ise %12’dir. Bu kişiler tek ebeveyn olmaktan veya ev kredisi ödemekten dolayı maddi gelirlerinin nedeniyle idare ettiklerini belirtmişlerdir. Bu konuda tek ebeveyn olarak oğluna bakan ve ev kredisi ödeyen Çağla şöyle söylemiştir;

Şu an oğlumla beraber yaşıyorum. Ucu ucuna yetiyor. Kredi borçlarım var onları ödüyorum. Ama evimde eksik bir şeyim yok.

Bekâr olan ve lisans mezunu olarak memur maaşı alan Sinem, kendi evini kredi çekerek almış ve ekonomik durumunu şu şekilde özetlemiştir;

Evim var, her şeyim tam ama ev kredisi ödediğim için zor geçiniyorum.

Katılımcıların %32’si ise ekonomik durumlarının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Yetersizliklerin genel sebepleri ise ev kredisi ödeme, eşin çalışmaması, tek ebeveyn olma, ailenin kalabalık olması ve anne babanın çalışmaması gibi durumlardan kaynakladığı görülmüştür. Burada ilginç olan nokta ise Afyonkarahisar’dan sadece bir kişi “maddi gelirim yetmiyor” demiştir. Yetmeme sebebinin ise kendisinden kaynaklı olduğunu ve aşırı lükse kaçtığını ifade etmiştir. Ekonomik durumunu yetersiz gören katılımcılardan Elif şunları söylemiştir;

Ekonomik açıdan iyi değilim. Eski kocam borç taktı gitti. Ek iş yapıyorum anca geçiniyorum. İki tane kızım var onlara bakıyorum mecbur ek iş yapıyorum.

Öznur ise evde anne ve babanın çalışmamasından dolayı yaşadığı maddi zorluğunu şu ifadelerle anlatmıştır;

Borç ödediğim için şu an yetmiyor ama evlenince daha düzeleceğini düşünüyorum. Çünkü babam çalışmıyor. Biz memur olunca annemle yeniden evlendiler. Yıllarca bizi merak etmedi şimdi memur olduk, bizim paramızla geçiniyor. Annem zaten hasta çalışmıyor. Ben ve ağabeyim çalışıyoruz sadece. O yüzden zor oluyor.

Şükran ise eşinin çalışmamasından dolayı yaşadığı zorlukları şu şekilde anlatmıştır;

Maddi açıdan kendimi iyi görmüyorum. Eşim çalışmadığı için zar zor geçiniyoruz. Dört tane çocuğum var. İki çocuğum yanımda, bir tanesine kayınvalidem,

diğerine de eltim bakıyor. Eltime her ay beş yüz lira para gönderiyorum. Tek maaş Ankara gibi bir yerde nasıl yetsin? Yetmiyor.

Katılımcıların büyük çoğunluğu ekonomik durumlarını iyi olarak değerlendirmişlerdir. Ancak yeterli olarak değerlendirenlerin hemen hemen hepsinin Afyonkarahisar’da yaşayan katılımcılar olması ve Ankara’daki katılımcıların sadece 3’ünün yeterli olduğunu söylemesi iki il arasındaki yaşam koşulları farkını bizlere yansıtmaktadır. Afyonkarahisar’ın küçük bir il olması dolayısıyla yaşam şartlarının çok fazla gelir gerektirmemesi katılımcıların daha rahat yaşayabilmesini hatta birikim yapabilmesini sağlamaktadır. Tam tersi olarak, Ankara’nın başkent ve büyük bir şehir olması, bu ilde yaşamının küçük illere göre daha pahalı olması dolayısıyla Ankara’daki katılımcıların büyük bir kısmı ekonomik açıdan zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

Bir diğer yandan eşlerinden boşanmış olan katılımcıların tek başlarına çocuklarına bakıyor olmaları da onları ekonomik açıdan zorluk içerisine düşürmektedir. Bir diğer yönden, eşi çalışmayan katılımcıların da maddi anlamda zorluğa düştüğü, hatta çocuklarına bakamayacak duruma geldikleri görülmektedir. Bunun dışında, aile yanına dönüldüğünde anne ve babanın çalışmaması, memur olmuş çocuklarının paralarıyla geçinmeleri de bu gençlerin ekonomik olarak sıkıntıya düştüklerini göstermektedir. Maddi durumunu yetersiz katılımcıların bazıları ise ev kredisi ödedikleri için geçinmelerinin zorluğundan bahsetmişlerdir. Ancak şunu söyleyebiliriz ki, devlet korumasından ayrılan gençlere sağlanan memur olabilme avantajı bu gençlerin büyük çoğunluğunun ekonomik olarak kalkınabilmelerine büyük katkı sağlamıştır. Ekonomik olarak kendine yetme ise buldukları konumları konusunda memnuniyet hissetmelerine sebep olmuştur. Aşağıdaki Tablo 3.3’te katılımcıların buldukları konumu nasıl değerlendirdiklerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo 3.3: Bulduğu konumu değerlendirme.

Bulduğu konumu değerlendirme	Kişi sayısı
İyi değerlendiriyorum	17
Daha iyi olabilirdi	4
İyi değerlendirmiyorum	4
Toplam	25

Katılımcıların %68 gibi önemli bir çoğunluğu buldukları konumlarını iyi olarak değerlendirmişlerdir. Bunun yanında, %16'sı “daha iyi bir konumda olabilirdim” derken diğer %16'sı bulunduğu konumu iyi değerlenmeyip, memnun olmadıklarını belirtmişlerdir.

Bulduğu konumu iyi değerlendiren katılımcılardan evli olan Arzu maddi anlamda bir sorun yaşamadığını şu şekilde belirtmiştir;

Allah'a şükür karım doyuyor mu? Doyuyor, işim var mı? Var. Bana yetiyor. Ben memnunum konumumdan, gözüm öyle yükseklerde değil. Hayal kurmam zaten ben çok çünkü kurunca olmuyor. Ben iyi olarak değerlendiriyorum konumumu.

Afyonkarahisar'da yaşayan, boşanma aşamasında olup bir çocuk annesi olan Hacer ise şöyle söylemiştir;

Konumumu iyi olarak değerlendiriyorum. Benim arabam vardı ev yaptırıyorum. Ben kurumda kalmayıp dışarıda olsaydım bunların hiçbirine sahip olamazdım.

Kendisinden 28 yaş büyük olup, her daim kendisine destek olan biriyle evlenen Hasret de şu ifadeleri kullanmıştır;

Eşim zaten maaşımı bana bırakıyor, istediğini yap diyor. Bir kredi kartı borcumuz yüzünden haciz gelmişti ilk maaşım onu ödedim. Ondan sonra maaşımı kendim harcadım. Ekonomik olarak iyiyiz. Eşim de her konu da bana destek oluyor. İşte de bir sorunum yok. Ben iyi olarak değerlendiriyorum bulunduğum konumu.

Boşanmış ve bir çocuk annesi olan Suna ise şunları söylemiştir;

Kredi borçlarım olsa da Allah'a şükür maaşım bana yetiyor. Ekonomik açıdan iyiyim aslında. Bu iş olmasaydı daha kötü durumda olabilirdim o yüzden iyi diyebilirim.

Bulduğu konum hakkında “daha iyi olabilirdi” ifadelerini kullanan katılımcılardan bekâr ve Ankara'da Şenay ise ekonomik anlamda iyi olduğunu ancak iş ortamında mutsuz olmasını ve eğitimine devam etmemesi konusundaki pişmanlığını şöyle ifade etmiştir;

Evli değilim çocuğum yok o yüzden bana yetiyor maaşım ama burada (iş yerinde) çok mutlu değilim. Keşke üniversite okuyup daha iyi bir yerde olsaydım. Hizmetli olup yurtlu olunca evlenmeni etkiliyor, çevreni etkiliyor, işini etkiliyor.

Lise eğitimine devam ederken koruma kararı kaldırılan ve bir an önce kendini kurtarmak için üniversite okumak yerine memur olarak atanmayı tercih eden Şermin ise kendi durumunu şöyle anlatmıştır;

Ekonomik açıdan kendimi iyi görüyorum. Ama ben daha iyi bir yerde olabilirdim. Yanlış yönlendirildim. Ben şu an başka bir üniversitede okuyabilirdim. Şimdi de çok kötü değilim çok şükür ama daha iyi olabilirdim.

Bulunduğu konumdan memnun olmayıp “iyi değerlendirmeyen” katılımcılardan olan Şükran 4 çocuk annesidir ve Ankara’da yaşamaktadır. Bunlarla birlikte eşi çalışmayan Şükran, bulunduğu konum konusundaki memnuniyetsizliğini şöyle anlatmıştır;

Bir kere dediğim gibi eşim çalışmıyor... İşten geliyorum yemek yap, ev işi yap, çocuğum ödevini takip et... Geçen öğretmeni çağırdı ben işteydim sen git dedim ona bile gitmedi. Kaynım ve kayınvalidem bana destek çıkıyor. Sırf onları kaybetmemek için bu adama katlanıyorum. Arkamda bir aile bir akraba bir destek olsaydı böyle olmazdı. O yüzden ben iyi değerlendirmiyorum.

Çalışma ortamında diğer çalışanlar tarafından dışlanan, fazla iş verilen Birgül ise bulunduğu konum hakkında şunları ifade etmiştir;

Ekonomik olarak ne çok iyi ne çok kötü... Maaşımın yetmediği oluyor. Bulduğum şu anki konumdan da buradaki insanlar yüzünden hiç memnun değilim. Sürekli dışlanıyoruz, sürekli eziliyoruz. Bir şey yapınca hemen tutanakla tehdit ediliyoruz. Resmen psikolojimi bozdular.

Devlet korumasından ayrıldıktan sonra gidecek yeri olmadığından otogarda ve hastanenin acil bölümünde konaklamak zorunda kalan ve hayatını kurarken maddi manevi zorluklar yaşayan Ayça ise şunları söylemiştir;

Konumumu iyi değerlendirmiyorum. Borcum var. Annemin borçları vardı. Onları ödedim. Hala ödüyorum. Arkadaşlarım hep İzmit’te. Burada arkadaşım yok, yalnızım. Keşke onların yanında olsaydım.

Katılımcılar çoğunlukla buldukları konumları iyi olarak değerlendirmişlerdir. Buldukları konumun daha iyi olabileceğini ya da iyi olmadığını belirten katılımcılar ise kurum personellerinin eğitime teşvik etmemiş olması, aile içinde yaşanan maddi ve manevi sıkıntılar, iş yerlerindeki diğer insanların olumsuz davranış ve tutumları nedeniyle memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir.

Bulunulan konumla ilgili devlet korumasında olmuş olmanın etkisi tüm katılımcılar tarafından olumlu olarak yorumlanmıştır. Ne sıkıntı yaşarlarsa yaşasınlar en azından memur olup bir gelire sahip olma noktasında devlet korumasının avantajı belirtilmiştir. Bununla ilgili olarak bebekken maddi durum yetersizliği nedeniyle devlet korumasına alınan Cansu iş açısından şanslı olduklarını şöyle belirtmiştir;

Şu an KPSS'den 90 alan bile atanamıyor. İyi ki bizim böyle bir şansım var... İyi ki öyle bir öncelik veriliyor.

Anne-baba boşanmasından dolayı devlet korumasına alınan ve kurum bakımının kendisi için her açıdan olumlu olduğunu belirten Hacer ise şunları söylemiştir,

...Yurtta kalmanın her yönden bana olumlu etkisi oldu. Her yerde oldu mesela iş olsun. Aile yanında büyüseydim bu fırsatı bu geçim standartlarını yakalayamazdım... Şu anki konumda olmamda etkisi büyük... Mesela Lojmanda kalıyorum pek bir kiram yok.

Anne-babası boşandıktan sonra annesinin ikinci evliliği nedeniyle devlet korumasına alınan Serap ise bu deneyimin kendisine eğitim ve istihdam açısından olumlu olarak yansımaları şu ifadelerle yer vermiştir;

Ben yurtta kalmasaydım liseyi bile okuyamazdım belki. Belki okusam da böyle memur olamazdım.

Devlet korumasına alındıktan sonra kaçan ve daha sonra evlenen Elif, devlet korumasına alınmış olmanın şu an memur olmasında büyük katkısı olduğunu şu ifadelerle belirtmiştir;

Bu konumda olmamın devlet korumasının etkisi olmaz olur mu tabii ki var. Biz yoksa nasıl memur olacaktık? Her şeye rağmen bir işim, bir maaşım var. Buna da şükür. Ben birçoklarına göre yine iyi durumda olduğumu düşünüyorum.

Katılımcıların tümü devlet korumasında büyümüş olmanın şu anki konumlara olumlu olarak yansıdığı belirtmişlerdir. Normalde devlet korumasına alınmış olmasalardı, eğitimlerine devam edemeyeceklerini ve devlet memuru olamayacaklarını belirtmişlerdir. Devlet korumasına alınmış olmak onların geleceğe adım atmasında sağlam temeller oluşturmaktadır. Devlet korumasına alınma deneyiminin sağladığı iş imkânıyla beraber gelen ekonomik anlamda rahat olma durumu geleceğe yönelik bakış açılarını da olumlu etkilemektedir. Aşağıda verilen Tablo 3.4'te katılımcıların geleceklere yönelik beklentilerine yer verilmiştir.

Tablo 3.4: Geleceğe yönelik beklentiler.

Geleceğe yönelik beklentiler	Kişi sayısı
Geleceğe karşı umutluyum	23
Geleceğe karşı umutsuzum	2
Toplam	25

Katılımcıların %92'si oranında tüme yakını, geleceklere hakkındaki sorulara ulaşmak istedikleri hedefleri, hayalleri ve kendilerini nerede görmek istediklerine dair olumlu ifadelerde bulunmuşlardır. Sadece iki kişi geleceği hakkında umutsuz olduklarını belirtmişlerdir. Geleceğe yönelik beklentileri konusunda olumlu ifadeler yer veren katılımcılardan hizmetli olarak çalışan ve eğitimini yükselterek farklı bir statü sahibi olmak isteyen Şenay şunları söylemiştir;

Hizmetli olarak kalmak istemiyorum. Açıktan üniversite okuyup kadememi yükseltmek istiyorum. O zaman daha mutlu bir hayatım olacağına inanıyorum.

Kendisinden yaşça büyük olan eşinden her daim destek gördüğünü belirten Hasret ise şöyle ifade etmiştir;

Ben geleceğe umutla bakıyorum. Her yönden... Bunda eşimin etkisi çok büyük... Ailemin yanında olsaydım buraya gelemezdim. Maaşımı da yerlerdi. Biz ev almayı düşünüyoruz. Beş sene sonra evimiz, arabamız olmuş olur. Daha iyi durumda olurum.

Gelecekte üniversite okuma hedefleri olan ortaokul mezunu Ayça ise şu şekilde belirtmiştir;

İlerideki yaşantımda İzmit'te olmak istiyorum. Arkadaşlarım hep orada. Burada kimsem yok. Kardeşlerimi yanıma almış olurum. Şu an açıktan lise okuyorum. İş

yönünden de daha iyi bir konumda olacağımı düşünüyorum. Üniversite de okuyup makine mühendisi olmak istiyorum.

Hem memur olarak para kazanan hem de üniversite eğitimine devam eden Şermin ise şu ifadelerde bulunmuştur;

Şu anda üniversite eğitimime devam ediyorum. İleride de kendi sevdiğim mesleği yapıyor olurum. Evlenmiş olurum. Ekonomik ve sosyal anlamda daha iyi bir yerlerde olurum.

Lise mezunu olup eğitim seviyesini yükseltmeyi hedefleyen Gonca ise şöyle söylemiştir;

Üniversite okumayı düşünüyorum. Eğer üniversiteyi okur da bitirebilirim hayatımın her anlamda daha iyi olacağına inanıyorum.

İki çocuğuna da kendisi bakan Elif yaşadığı tüm zorluklara rağmen açıktan eğitimine devam ederek kendisine ve çocuklarına daha iyi bir gelecek planladığını şöyle anlatmıştır;

Şimdi açıktan liseye devam ediyorum. O yüzden her şeyin ileride daha iyi olacağını düşünüyorum.

Katılımcıların umut düzeylerinin yüksek çıkması bir işe ve dolayısıyla bir gelire sahip olmalarıyla ilişki olduğu görülmektedir. Çünkü katılımcıların ekonomik ve sosyal güvenceleri olmaları onları özgüvenlerini arttırmada, kendilerini geliştirmede ve daha iyi bir konuma sahip olmada basamak görevi görmektedir.

Devlet korumasına alınmanın en büyük katkısı ve en büyük avantajı barınma, eğitim, sosyal ve spor aktiviteleri ve istihdam olanakları olmuştur. Bunlara ek olarak görüşmeye katılan genç kadınların bazıları devlet korumasına alınmış olmanın insanları tanıyabilme, arkadaş edinme, kendini savunabilme yetisi kazanma ve hayata karşı güçlü olma açısından da kendilerine katkı sağladığını belirtmişlerdir.

Görüşmeye katılan genç kadınların %24'ü devlet koruması kapsamında bakıldıkları kurumda farklı tip çocuklarla bir arada yaşamanın onlara insanları daha iyi tanıma yetisi kazandırdığı yönünde ifadeler bulunmaktadır.

13 yaşında kurum bakımına alınıp 18 yaşında ayrılan Serap şu ifadelerde bulunmuştur;

...yalnızlığı öğrendim, olgunlaştım. İnsanları tanıdım. Çok değişik insanlar vardı. Yine olsa yine kalırım.

15 yaşından 18 yaşına kadar kurum bakımında kalan Zehra ise farklı çocukların bir arada olmasından dolayı insanlar hakkında tecrübe edindiğini şöyle anlatmıştır;

Yaşıtlarıma göre daha böyle bir olgunluk mu diyeyim artık öyle bir durum oluştu... Yurtta kalmaya başladıktan sonra ilk girdiğimde bir sürü değişik insan vardı hani bir odaya girdiğimde biri kolunu kesiyordu bir odaya girdiğimde biri gitar çalıyordu diğerine girdim kitap okuyordu. Her telden vardı. Böyle böyle tecrübe edindik yani insanlar olsun arkadaşlık ilişkileri yani hepsi içindeydi...

9 yıl kurum bakımı deneyimi yaşayan Şermin ise farklı insanların bir arada olması dolayısıyla hem kendine iyiyi örnek aldığını hem de insanlar hakkında tecrübe edindiğini şöyle ifade etmiştir;

...Her ortama uyabiliyorsun. Birçok insan tanıyorsun. İnsanların tepkilerini ölçebiliyorsun. İyi mi kötü mü yalan mı söylüyor anlayabiliyorsun. Benden önce çıkan ablaların hayatlarını gördükçe hep okumalıyım diye düşündüm...

Buradan anlaşıldığı üzere özellikle yetiştirme yurdu deneyimi olan genç kadınların farklı kişiliklere ve davranışlara sahip çocuklarla bir arada yaşamanın onların insanlar hakkında daha çabuk kanıya varma yetisi kazandırdığını, kendinden büyüklerin yaşadığı sıkıntıları çekmemek için okuma yolunu seçtiğini göstermektedir.

Katılımcılardan %12'si ise devlet korumasına alınmanın olumlu yönü olarak kurumda edindikleri arkadaşlıkları olduğunu belirtmişlerdir.

14 yaşında devlet korumasına alınan 17 yaşına kadar da kurum bakımından yararlanan Arzu kurumda edindiği arkadaşlıklarını şöyle anlatmıştır;

...İnsan yurt hayatını özliyor. Ben hiç pişman değilim orda kaldığıma. Kardeş gibi oluyorsun... Ama en sık en yakın yurttaki arkadaşlarım. Çünkü yurttaki kardeş gibi oluyorsun aynı kaderi paylaşmışsın. Sık sık görüşüyoruz yurttaki arkadaşlarımla.

15 yıl kurum bakımında kalan Yağmur da Arzu'ya benzer şekilde;

Yurdun dışından çok arkadaşım yok. Dışarıdaki insanlara güvenmiyorum çünkü. Biz yurttaki kardeşten öte oluyorduk... Yurttaki büyükler bizi korurdu. şeklinde kurumdaki arkadaşlığın kardeş gibi olduğunu hatta büyüklerle küçüklerin dayanışma içinde olduğunu belirtmiştir.

6 yıl kurum bakımında kalan, ailesi sahip çıkmayan Ayça ise yurttaki arkadaşlık bağını şöyle ifade etmiştir;

...Yurdun en çok arkadaş ortamını özliyorum. Arkadaşlarım çok iyiydi... Hepsi yurttan. Çünkü aynı yerde yaşadığımız, ekmek yediğimiz insanlar. Kimsenin bizim gibi mücadele ettiğini görmedim.

Kurum bakımı deneyimlerinin onlara kendini savunma becerilerini daha çok geliştirdiğini daha korumacı ve savunmacı insanlar olduklarını belirten katılımcıların oranı %12'dir.

Bebekken kurum bakımına alınan Cansu bu durumu şu sözlerle açıklamıştır;

...Kendi kendini müdafaa edebiliyorsun. Savunma mekanizman geliştiriyor.

15 yıl devlet korumasından yararlanan Seda ise şöyle ifade etmiştir;

...Mesela çok savunmacıyım. Bir problem olduğunda hemen savunmaya geçerim. Süreç seni bu duruma getiriyor. Tatmin olacağım duruma kadar mücadele ediyorum.

Bebekken devlet koruması kararıyla kuruma yerleştirilen ve 7 yaşında annesi tarafından geri alınan Zeynep ise kurum bakımından ayrıldıktan sonra çok fevri bir bireye dönüştüğünü belirtmiştir.

Katılımcılardan %12'si ise devlet korumasına alınmanın onlara güç kattığını ve hayata karşı daha güçlü olduklarını ifade etmişler.

Koruma kararı kalktıktan kısa bir süre sonra evlenen ve zorlu bir evlilik geçirdikten sonra boşanan Yağmur bu durumu şöyle belirtmiştir;

Yurt hayatı bana güç kattı. İster istemez güçlü olmak zorundasın. Sen istesen de istemesen de o yol seni oraya itiyor.

Cinsel taciz mağduru Esmâ kurum bakımı deneyiminin ona güç kattığını “Yurtta güçlü olmayı öğrendim.” Şeklinde ifade ederken ortaokuldan sonra kurumda kalmaya devam ederek kurumun izin verdiği yerlerde çalışarak kendini geliştirdiğini belirten Hacer “.Tek başına her şeyle mücadele etmek de insana güç katıyor” şeklinde ifade etmiştir.

Diğer katılımcıların da ifadeleri benzer şekilde ilerlemektedir. Bu ifadeler anlaşılıyor ki devlet korumasından ayrılan gençlere sağlanan iş olanağı, onların hayata tutunmasına yardımcı olmuştur. Bunun yanında aile yanında ulaşamayacakları hayat standartlarına sahip olduklarını, devletin iş yönünden sağladığı fırsat dolayısıyla devlet korumasında olmanın onlara bu açıdan olumlu bir katkısı olduğunu belirtmişlerdir. Sağlanan memur olarak istihdam edilme olanağı ekonomik açıdan rahat etmelerini sağlarken, ekonomik yeterlilik ise buldukları konumdan memnun olmalarına, geleceğe karşı umutla bakmaya, kendilerini geliştirmek için çaba harcamalarına olanak sağlamıştır. Bu olumlu yön ve katkıların yanı sıra, katılımcılar devlet korumasına alınarak kurum bakımından yararlanmanın insanları tanıyabilme, kurumda edinilen arkadaşlıklar, kendilerini savunabilme ve güçlü olma yetisini kazanma şeklinde farklı unsurlardan da söz etmişlerdir.

Tüm bu bahsi geçen olumlu yön ve katkıların yanı sıra katılımcılar hem devlet koruması kapsamında kurum bakındayken hem de korumadan ayrıldıktan sonra çeşitli olumsuzluklarla karşılaşmıştır. Bu olumsuzluklar ise görüşmeye katılan çoğu katılımcının iş ortamında ve sosyal yaşantılarında sorun yaşamalarına sebebiyet vermiştir. Sözü geçen olumsuz yönler ve etkiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

3.3. Devlet Korumasına Alınma Deneyiminin Olumsuz Yönleri ve Etkileri

Tablo 3.5: Devlet korumasına alınma deneyiminin olumsuz yönleri ve etkileri.

Olumsuz yön ve etkileri	Kişi sayısı
Barınma sorunu ve erken/yanlış evlilikler	8
Önyargıyla bakılma, dışlanma, etiketlenme	16
Güvensizlik	8
Hayati sorumlulukları öğrenememe (yemek yapmak, para yönetimi vb.)	3
Aile sevgisinden yoksun kalma	8
Farklı özellikteki birçok çocuğun bir arada olması	8
Kurum personellerinin ilgisizliği	4
Kurumda şiddet görme	4
Psikolojinin olumsuz etkilenmesi	3

Devlet korumasına alınma deneyimi hem koruma altındayken hem de korumadan ayrıldıklarında çeşitli olumsuzluklar yaratmıştır. Tablo 3.5.'te da bu olumsuzluklar verilmiştir. Devlet korumasına alınma deneyimine yönelik bahsi geçen olumsuzluklar daha çok koruma altından ayrıldıklarına yönelik olmuştur. Çünkü görüşmeye katılan genç kadınlar için asıl problemler devlet korumasından ayrıldıklarında başlamıştır.

Kurumdan ayrıldıktan sonra gidilecek bir aile veya yakının olmaması, ailenin genci kabul etmemesi veya aile yanına dönüldüğünde yaşanan problemler maddi manevi destekten yoksun kalmanın yanı sıra barınacak yer bulamamaya ve erken/yanlış evlilikler yapmalarına neden olmuştur. Bunun yanı sıra, aynı durumda olup evliliği bir çözüm olarak seçmeyenler ise hemen bir iş bulmuşlar ve kendi hayatlarını tek başlarına kurmak zorunda kalmışlardır. Memur olarak atanana kadar maddi ve manevi zorluklar karşısında yalnız mücadele vermişlerdir.

Koruma kararı kalkıp, kurumdan ayrılan Zehra ilk olarak annesinin yanına gitmiş ancak annesiyle yaşadığı sorunlar dolayısıyla kısa bir süre içinde oradan ayrılmıştır. Daha sonrasında ise yaşadıklarını şu şekilde anlatmıştır;

Ben annemin yanına geçtim yurttan çıktıktan sonra. On gün kaldım. On günden sonra hemen evlendirelim seni, işte çocuğun olsun vesaire muhabbetleri olduktan sonra ben annemin evinden ayrıldım. Tanıdığım bir ablanın yanına geçmek zorunda kaldım. Bir arkadaşımın ablasıydı. Tabii onlar da belli bir yerden sonra çalışıyorsun, şimdi ev olunca daha bir beklenti oluşuyor, sıkıntılar oluşuyor. Oradan kavga ettikten sonra ben

çok zor durumlar atlattım yani hani. İki ay o ablanın yanından kaldıktan sonra gidecek yerim yoktu benim. E daha atama bekliyorum. Gidecek hiçbir yer yok. Bir hafta kadar yurttan tuttular beni. Daha sonra özel bir yurt ayarladılar. Burdaki hocalarım müdürlerim sağ olsun çok yardımcı oldu. Atanasıya kadar SED (sosyal ve ekonomik destek) diye bi şey var onu bağlıyor atanasıya kadar. En azından idare etsin diye. Dört yüz lira sosyal ekonomik destek yatıyordu. Özel sektörde çalıştığım için bu parayla kendi ihtiyaçlarım olsun, kılık kıyafetim olsun dışarda oturmalarımı ordan karşılıyordum. Ama belli bir yerden sonra tıkanıyorsunuz. Ordan çıktım daha sonrasında hani yurt kapanıyordu. Benim o zaman maddi bir varlığımız vardı, miras kaldı onu sattık. Eğer ben onu satmasaydım sokakta olacaktım.

Ailesinin yanında barınamayan, aile sıcaklığı hasreti çeken ve evlenmeyi kurtuluş olarak gören ortaokul mezunu Özlem ise kendi durumunu şu sözlerle açıklamıştır;

On sekizime geldiğimde okulu bırakmıştım. 1-2 gün ailemde kaldım. Sonra evlenmek durumunda kaldım. İlk evliliğim zorunluluktan oldu. Kalacak yerim de yoktu. 19 yaşında burada işe girdim. Yurttan çıkmak için yaşımı büyüttüm... İlk evliliğim zaten zorunluluktan olmuştu anlaşılmadık boşandım. Benden büyüktü. Sorumsuzdu. İş gücü yoktu. Benim maaşım ile geçiniyorduk. Ben artık ayrılmak istedim. Ama boşanmış olarak başıma daha kötü şeyler gelmesin diye ikinci evliliğimi yaptım. İkinci evliliğim bir arkadaş vesilesiyle oldu. Mutlu bir aile olma açlığı vardı. Bir ailem olsun istedim o yüzden evlendim.

Özlem yaptığı evlilikleri sadece bulunduğu durumdan kurtulmak amaçlı değil aynı zamanda aile ortamı özlemi dolayısıyla da yaptığını belirtmiştir.

Annesi tarafından istenmeyen ortaokul mezunu Hasret kendisinden yaşça çok büyük biriyle evlenmesini şöyle anlatmıştır;

On sekizimde ayrıldığımda annemin yanına gittim. Öz annemin yanına... İstemiyorum dedi. Sana bakamam git nereye gidiyorsan dedi. Yurttan kalan bir arkadaşımın yanına gittik. Onun yanında kaldık. Sonra annem kardeşimi yanına aldı. 5 ay arkadaşım ile kaldıktan sonra eşimle tanıştım. Eşim 50 yaşında şu an. Bir dernekte

tanıştık. Durumumu öğrenmiş. Ben senin baban yaşındayım ama elinden tutarım dedi... Hayatımdan çok memnunum çok mutluyum. Eşimi çok seviyorum. Benden yaşça çok büyük olmasına rağmen ondan hiç utanmıyorum. Benim memur olmamı eşim sağladı.

Hasret her ne kadar kurtuluş yolu olarak kendinden 28 yaş büyük biriyle evlenmiş olsa da evliliğinden hiç pişman olmadığını ve hatta mutlu olduğunu ifadesine eklemiştir.

Çok küçük yaşta babasının annesini bıçaklamasına tanık olan, defalarca kurumdan kaçan ilkokul mezunu Şükran ise yaşadıklarını ve evliliğini şu şekilde anlatmıştır;

On dört yaşında çıktım ben yurttan. Direkt kocama kaçtım. Ama arkamda biri olsaydı evlenmezdim ben. Ama kimse sahip çıkmıyor. Ne dede ne dayı ne amca ne hala hiç kimse... Annem lokantada çalışıyordu bu da orda bulaşık yıkıyordu. Cumartesi tanıştık, pazartesi kaçtık. Çocukluk aklı... Şimdiki aklım olsa evlenmezdim. Yurttaki kızlar falan gitme diye çok dedi. Ondan sonra yurttakiler birkaç kere aldılar ben tekrar tekrar kaçıyordum. En son bıraktılar beni. On sekizimde kıyıldı nikahım... Yurttan verilen harçlıkları anneme götürürdüm. Annem ikinci evliliğini yaptı. O adamdan olan kızına harcıyordu benim verdiğim harçlıkları. Annem sağlam dursaydı, babam böyle bir insan olmasaydı (babası annesini 16 kez bıçaklamış) ben kesinlikle evlenmezdim.

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere şunu söyleyebiliriz ki kurum bakımından sonra gidilebilecek bir aile yoksa ya da aile çocuğu geri istemiyorsa evliliği bir kurtuluş yolu olarak görmektedirler. Ailenin ilgisizliği ve sorumsuzlukları bu gençlerin çocukluklarını olumsuz etkilediği gibi yanlış ve istenmeyen zoraki evlilikler yapmalarına da sebep olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, aile ortamına ve aile sıcaklığına duyulan özlem de yapılan erken evliliklerin nedenleri arasında görülmektedir.

Yapılan zoraki, erken ve yanlış evliliklerin bazıları ise boşanma ile sonuçlanmıştır. Bu araştırmaya katılan katılımcıların 5'i boşanmış ve bu 5 kişiden 4'ü evliliklerini belli nedenler neticesinde yaptıklarını belirtmiştir. Çalıştığı ortamlarda

tacize maruz kalan ve sırf bunun önüne geçmek için evlenmeyi seçen Suna durumunu şöyle ifade etmiştir;

On sekizime gelince ayrıldım yurttan. Babaannemin yanına gittim. 3-4 gün sonra özel sektörde bir işe girdim... İyi niyetle yaklaşım kötü olan insanlarla karşılaştım. Taciz durumum oldu. Orada 6 ay çalışmışım. Sonra hemen evlendim bunların önüne geçebilmek için. Bu durumların benim evlenmemde çok etkisi oldu. Sokağa düşüp farklı şeyler olacağına evim olsun yuvam olsun istedim. Ailesi başta beni kabullenmedi. 5 sene evli kaldım. Sonra ayrıldım.

Zeynep ise aile ortamına duyduğu özlem neticesin evlendiğini şu şekilde belirtmiştir;

Yirmi bir yaşında evlendim ben. Şimdi aileye çok muhtaç oluyoruz. Aile içindeki sevgiye şefkate çok muhtaç olduğum ve bunu göremediğim için e tabii ki de ilk tanıdığım adamda bunu buldum sanıyorsun. Benim erken evlenmem böyle oldu. Ama bu evlilik esnasında bu yurt problemlerimden dolayı çok sıkıntı yaşadım. Hani şey oluyordu “sen ne bileceksin ki yaşamadın görmedin aile içinde”. “Sen bilmezsin, sen anlamazsın, normalde aile böyledir, şöyledir” diyordu. Eşim de ailesi de böyleydi. Boşanma sebebim tam olarak bu değil ama etkisi çok. Anne baba yanında büyümediğim için ben eşim olsun çocuğum olsun işten okumak ziyaden en önemli şeylerdi.

Aile bağlarının zayıf olmasından dolayı aile sıcaklığına özlem duyan ilkokul mezunu olan Çağla ise şunları söylemiştir;

Benim aile bağlarım pek yoktu. Aslında evliliği bir kurtuluş olarak seçtim. Kendime bir aile kurmak istedim. Eşim benden büyüktü. Bir buçuk yıl evli kaldım. Ayrıldım sonra. Ailesi yurttan kaldığını biliyordu. Sürekli bunu yüzüme vuruyorlardı. Aile bana karşı dolduruyordu. Öyle bitti.

Liseyi bitirmeden kurumdan kaçan Elif ise evliliğini yurt ortamındaki rahatsızlıklar nedeniyle yaptığını şu şekilde ifade etmiştir;

Yurda geçtiğimde ortam çok bozuktu. Aşırı bozuktu. Gidecek de başka yerim olmadığı için mecbur evlenmek zorunda kaldım.15 yaşında nişanlandım 16 yaşında

evlendim. Bu bir kurtuluştı. Kocam benden 7-8 yaş büyüktü. (Evlilikte) Sürekli dayak vardı şiddet vardı.

Boşanmış olan 4 katılımcı da sonlandırdıkları evliliklerini farklı nedenlerden dolayı bir kurtuluş yolu olarak yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu nedenler arasında çalıştıkları yerlerde uğradıkları taciz, aile ortamına duyulan özlem, aile bağlarının kuvvetli olmaması ve kurumda kalan diğer çocuklardan rahatsız olma durumu yer almaktadır. Ancak bu veriler ışığında yine açıkça görülebilir ki yanına dönülecek bir ailenin olmaması ya da aile ortamının bulunmaması da bu evliliklerin altında yatan sebeplerdir. Aile sıcaklığına duyulan açlık, gidecek bir yerim yoktu ifadesi ve “annem babam böyle olmasalardı” düşüncesi bunu kanıtlar niteliktedir. Ayrıca evliliği kurtuluş olarak gören kadınların büyük bir çoğunluğu lise düzeyinden daha düşük bir eğitim seviyesine sahip olması da önemli bir diğer noktadır.

Aile ya da yakınlarından maddi ve manevi destek görmeyip evliliği bir kurtuluş olarak seçmeyenler ise devlet korumasından ayrılır ayrılmaz ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmak zorunda kalmışlardır.

Gidecek bir ailesi olmamasından dolayı barınma sorunu yaşayanlardan Ayça, reşit olup koruma kararı kalkınca kurumla ilişkisi kesilmiş ve sokakta kalmıştır. Yaşadığı bu durumu şöyle anlatmıştır;

18 yaşıma gelince beni yurttan çıkardılar. Gidecek hiçbir yerim yoktu. İlk gece otagarda uyudum. Sonraki gece hastanenin acilinde yatıyordum 1 hafta kadar hastanenin içinde yattım. Yurttan çıktığım gün bir alışveriş merkezinde dondurmacılık yapıyordum. Bilmiyorlardı yurttan çıktığımı avans aldım ev tutcam dedim. 1 hafta sonra ev tuttum. Evin içinde eşya falan yoktu bomboştu. Bir kız arkadaşım memurdu benden önce çıkmıştı. O bana geldi eve eşya aldık.6 ay dondurmacılık yaparak çalıştım. Faturaları ödemekte zorluk çektim. O işi bıraktım bir mağazaya girdim. Orada 1 yıl çalıştım. Patronum sağ olsun avans vererek yardımcı olmuştu. Sonra memurluk oldu. Ben çıktıktan 2 sene sonra. Buraya geldim. Kimseyi tanımıyorum etmiyorum. Tek başıma ev tuttum. 1 yıl da güvenlik soruşturması sürdü. O yüzden zorlandım. Hala zorlanıyorum.

Ön lisans eğitimini 20 yaşında bitirdikten sonra koruma kararı kalkan Gamze, köyde yaşayan babasının yanına gitmek yerine kendi hayatını kendi kurmaya karar vermiş çeşitli işlerde çalışmıştır Yaşadıklarını ise şöyle anlatmıştır;

21 yaşında falan memur oldum ben. Yurttan çıkar çıkmaz bi kere çalışmak zorundasın. Çıktığında işin hazır olmuyor. Sudan çıkmış balık gibi oluyorsun. KYK'da (Kredi Yurtlar Kurumu) kalırken her şeyin hazırdu. Kalman, yemen için belirli para da veriyorlardı. Yetiyordu. Kimseye muhtaç değildin. Ama koruma bitince ekmek parası kazanmak zorundasın kira ödemek zorundasın... Korumam bittiğinde de işte kafede, orda burda çalışmaya başladım. Ondan önce çalışmıyordum. İlk çıktığımda KYK'da birlikte kaldığım arkadaşlarımda kalmaya başladım. Parça parça çalıştım. Kiramı ödüyordum başka bir işe giriyordum. Hemen iş bulamıyorsun... Çok iş değiştirmemin sebebi bu... Fitratına uymayan işlerde çalışıyorsun mutlu değilsin. Mesela petrol ofisinde çalışıyordum. Mutlu değilsin sana uymuyor. Bir yerde 3-4 ay çalışıyordum çıkıyordum biraz da sıkılıyordum hemen...

Devlet korumasından ayrıldıktan sonra ailesi ya da akrabalarından destek göremeyen gençler barınma, yanlış evlilik yapma, genç yaşta hayatın zorluklarıyla tek başlarına mücadele etme sorunlarıyla karşılaşmışlardır.

Hem devlet korumasındayken hem de devlet korumasından ayrıldıktan sonra yaşanan en büyük problemlerden bir diğeri ise dışlanma, ön yargıyla bakılma ve etiketlenmedir. Katılımcıların yarısından fazlası (%64) kurum bakımındayken okulda öğretmenleri ve arkadaşları ya da diğer insanlar tarafından bu tür muamelelere maruz kalmalarının yanı sıra kurumdan ayrılıp bir işe girdiklerinde de aynı duruma maruz kalmışlardır.

Diğer insanların devlet korumasında olan ya da devlet korumasından ayrılmış özellikle genç kadınlara yönelik ön yargılarını ve etiketlemelerini Gamze şöyle belirtmiştir;

...Yurt kızlarına karşı önyargı vardı. Yurt kızları affedersin yolludur, hırsızdır, kavgacıdır. Bu toplum içinde her zaman bu vardı. Bir şey olduğunda hemen "sen yurtlu musun" diyorlardı. Yurtlu musun ne demek? Ne oluyor yurtlu olunca?

29 yaşındaki Elif hem kurumda kalırken diğer insanlar tarafından hem de memur olarak işe başladığında boşanmış ve devlet korumasından ayrılmış bir genç kadın olarak yaşadığı dışlanmaları, etiketlenmeleri ve ön yargıları şöyle anlatmıştır;

Yurt çocuğu denildiği zaman akla gelen ilk şey güvensiz, sorumsuz, illet pislik... O kadar değeri düşük ki. İlk işe girdiğimde burada çok psikolojim bozuldu. Bizi ilk geldiğimizde istemediler... Yurt çocuğu denince hep ezilmek geliyor insanların aklına. Bir de boşanmışsın k... gözüyle bakıyorlar. Bir amirimiz vardı. Yurt kızlarına özellikle boşanmış olanlara sarkıyordu. Yurtlusun ya yapabileceğini düşünüyor. Burada da bize fazla iş yüklüyorlar. Hep ezildik. Nereye gitsek ezdiler.

Kurum bakımındayken de dışlanmaya, ön yargıya maruz kalan Öznur iş ortamında bu durumun daha ciddi seviyelerde olduğunu ve yaşadıklarını şöyle anlatmıştır;

Herkes kötü gözle bakıyor. Önyargıyla bakıyorlar. Okula evden gelenler el üstünde tutuluyordu... Yurttan olduğun için hep dışlanıyorsun... Aynı hatayı bir başkası yapsa görmezden geliniyor, biz yapınca zaten siz yurtlusunuz diyorlar... Burada (iş yerinde) çok eziliyoruz. Aşırı kullanıyorlar bizi. Ağır erkek işlerini bile yapıyoruz. Siz torpillisiniz diyorlar. Aynı yeri 10 kere sildirdikleri oldu. İşe gelmek istemiyorum. Eve 9'da gittiğim oluyor. Bizi yıldırma istiyorlar, istifa edelim istiyorlar. Buradan istifa edip giden arkadaşlarım oldu. Köle gibi kullanıyorlar. En üstünden en altına kadar herkes bizi eziyor. Psikolojim bozuldu burada. Çocukken aileden çektik büyüdük hala çile çekiyoruz. Buradaki görevimiz belli değil. Her türlü işi yapıyoruz, yine de yaranamıyoruz. Böyle bir ortamda olacağıma keşke yurttan kalmaya devam edebilseydim. Biz kendi ayaklarımız üzerinde durmak istiyoruz bize engel oluyorlar. Sokak bile buradan güvenli geliyor. Bazıları özellikle erkekler madde kullanıyor. Burada çalışan yurttan çıkan erkekler. Onlar da burada yaşadığı sıkıntılar yüzünden böyle yapıyorlar. Hepimiz bun oluyoruz. Şikâyetlerimiz ciddiye alınmıyor. Aileniz bile istememiş sizi yurda atmış bir de bize çektiriyorsunuz burada diyorlar.

İş yerinde etiketlenmeye ve dışlanmaya maruz kalan Suna bu nedenle iş arkadaşlarıyla samimi olmaması şöyle belirtmiştir;

Burada (iş yerinde) çok herkesle samimi değilim. Önyargı var zaten. Bize torpilli gözüyle bakılıyor.

Benzer şekilde iş yerinde yaşadığı dışlanma yüzünden iş arkadaşlarıyla samimi olmadığını Çağla şöyle ifade etmiştir;

Burada (iş yerinde) dışlandığım zamanlar oldu. Çok samimi değilim kimseyle işime bakıyorum ben de.

20 yaşında hizmetli memur olarak çalışan Birgül, iş ortamında diğer insanlar tarafından uğradığı dışlanmayı, etiketlenmeyi, ön yargıyı şu ifadeleriyle anlatmıştır;

İş yerindekilerle ilişkim çok kötü... Bir sıkıntım olduğunda üstüm olan insanlara gidemiyorum. Sürekli bizi suçlu buluyorlar. Sürekli eziliyoruz. Okumadan memur olduğunuz diyorlar. Kendi işlerini bize yaptırıyorlar. Hakarete uğruyoruz. Bir şikâyetinde bulunsak hemen tutanak tutuluyor ya da tutanakla tehdit ediyorlar. Memur olduğumuza sevinemedik bile. Bizi çekemiyorlar istifa edelim istiyorlar. Yaptığım işi yapmadın diyorlar dalga geçiyorlar. Sabah 6'da geliyorum işe. Akşam hepsinden geç çıkıyorum. Kıyafetime bile karışıyorlar kiskanıyorlar. Topuklu ayakkabı giyiyorum laf söylüyorlar. Yemek saati iş veriyorlar işi yapıyoruz yemeğe gidiyoruz hadi nerdesiniz diyorlar. İyi insanlar da var, yok değil ama genelde durum böyle.

İşe ilk başladıklarında ön yargıyla bakıldıklarını ancak daha sonra tavır ve davranışlarıyla insanların bakış açılarını değiştirdiklerini belirten katılımcılar da bulunmaktadır. Bu katılımcılardan Yağmur başta maruz kaldığı ön yargının zamanla değiştiğini şöyle ifade etmiştir;

İlk işe girdiğimde Ankara'da da olsun burada (Afyonkarahisar) da olsun ilk bir önyargı oluyor. Hemen bir geri adım atıyorlar. Ama tanıdıktan sonra anlıyorlar gayet iyi davranıyorlar hiç sorun yaşamıyorum. Mesela buradaki müdürüm bana çok güvenir kurumun anahtarlarını bile bana emanet eder. Herkese de bir yurt çocuğu denince ön yargı oluyor. Hani neyiz biz? Saygısız mıyız? Terbiyesiz miyiz? Hırsız mıyız? İlk bir bütün tepkiler var. Önce saygısızca karşılarlar, her türlü kötü muameleyi yaparlar sonra tanıdıkça değişiyorlar.

İş yerinde kendisinden önce aynı deneyimi yaşamış başka bir kişi yüzünden ön yargıyla karşılandığını ancak daha sonra bu ön yargının yıkıldığını Şermin şöyle ifade etmiştir;

İş yerimdekiler biliyorlar yurttan geldiğimi. Bana inanamadılar ilk başta yurttan geldim deyince. Çünkü benden önce yurttan gelmiş bir kız varmış sürülmüş falan. Onun yüzünden ilk bir sene önyargı oldu. Ama hareketimden giyinişimden anladılar. Tanıldılar beni.

Şermin ile benzer bir durumu yaşayan Hacer ise kendisine karşı olan ön yargıların zamanla kaybolduğunu şöyle belirtmiştir;

İş arkadaşlarım kurumdan olduğumu biliyorlardı hiç sıkıntı yaşamadım ama benden önce kafede çalışan bir kız varmış. O beceriksizmiş benden bir şey istemesinler diye çayı bilerek döküyormuş. Başta biraz önyargı oldu ama sonra sıkıntı yaşamadım. Memur olduğumda da başka bir kuruma geçmişim, bir okul. Benden önce bir kız yüzünden bana karşı ön yargılı davrandılar. Ama şu anda hiçbir sıkıntı yaşamıyorum. İnsanlar tanyınca zamanla bu ön yargı yıkılıyor.

Katılımcıların anlattıklarından görülüyor ki devlet korumasına alınma deneyimi yaşamış genç kadınlar diğer insanlar tarafından dışlanmaya, ön yargıyla bakılmaya ve etiketlenmeye maruz kalmışlardır. Çocukken bir hata yaptıklarında “zaten yurt çocuğu” ya da “zaten onlar böyledir” gibi etiketlenmelere ve ayrımcılığa maruz kalırken memur olup iş hayatına girdiklerinde ise “torpilli” olarak etiketlenmeye, değersiz ve suçlu görülmeye maruz kalmaktadırlar. İş yerindeki bu etiketlenmeye maruz kalan katılımcıların hepsinin Ankara ilinde yaşıyor olması ise dikkat çeken bir diğer noktadır. Ankara gibi büyük bir ile memur olarak atanabilme ciddi bir emek gerektirdiğinden kura ile atanan ya da devlet korumasından ayrılanların kendi aralarında yapılan bir sıralama ile atanmaları onlara “torpilli” gözüyle bakılmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra her ne kadar bazı katılımcılar kendilerine yönelik ön yargıyı kırdıklarını belirtse de devlet korumasına alınma deneyimi işe girdikleri ilk anlarda ön yargıyla bakıldıklarını değiştirmemektedir.

Diğer insanların, devlet koruması deneyimi yaşamış gençlere karşı olan bu ön yargısı hayli fazladır. Bu nedenle devlet korumasından ayrılmış olan gençler bu deneyimlerini gizleme ihtiyacı hissedebilmektedirler. Ancak aşağıda verilen tabloda da görüldüğü gibi ön yargı yaşamalarına rağmen devlet korumasına alındıklarına ilişkin deneyimlerini gizleyen kişi sayısı oldukça azdır.

Tablo 3.6: Devlet korumasına alınmış olma deneyimini gizleme.

Devlet korumasına alınmış olma deneyimini gizleme	Kişi sayısı
Evet	5
Hayır	20
Toplam	25

Katılımcıların %25'i kurum bakımı deneyimlerini gizlerken, %80'i kurum bakımı deneyimini gizlemediğini belirtmişlerdir. Önyargıyla karşılaşmış olan katılımcılar aynı zaman da kurum deneyimlerini gizlemediklerini de belirtmişlerdir. Devlet korumasındayken ön yargıyla bakılan, diğer çocuklarla arasında ayırım yapılan ve dışlanan Öznur aynı şeyleri yaşamaktan çekindiği için kurum bakımı deneyimini gizlemiş ve bu durumu şöyle anlatmıştır;

...Herkes kötü gözle bakıyor. Önyargıyla bakıyorlar. Mesela okula evden gelenler el üstünde tutuluyordu. Okula beslenme getirme konusunda sıkıntı oluyordu. Biz bisküvi falan götürmek zorunda kalıyorduk. Yurttan olduğun için hep dışlanıyorsun. Yurttan çıktıktan sonra da saklamak istiyorsun.

Başkalarından duyduğu ön yargılı yaklaşma ve taciz olaylarından dolayı devlet korumasına alınma deneyimini saklayan Sinem şöyle ifade etmiştir;

Yurttan ayrıldıktan sonra annemin yanına gittim. Sonra fırında çalışmaya başladım. Oradakilere söylemedim yurtlu olduğumla ilgili bir şey. Sonra emlakçıda işe girdim. Önyargılı davranırlar diye burada da kimseye söylemedim. Bir şey çalınsa kaybolursa benden bilebilirlerdi. Belki yurttan çıktım diye sapıklık yapabilirlerdi. Öyle duyduğum olay çok. O yüzden söylemedim ben hiç.

Devlet korumasına alınma deneyimini gizlemediğini belirten katılımcılardan bir kısmı kendilerine sorulmadan bu tecrübelerini paylaşmadıklarını ancak sorduklarında da gizlemediklerini belirtmişlerdir. Bir kısmı ise devlet korumasına alınmanın olumsuz bir

şey olmadığını ve kendilerine olumlu birçok şey kattığını düşünerek gizleme ihtiyacı hissetmediklerini aktarmışlardır.

Devlet korumasındayken hayatından memnun olan ancak dışarıdaki insanlara güvenmediği için sorulmadan bu deneyimini paylaşmadığını belirten Serap şunları söylemiştir;

Ben yurt hayatını seviyordum. Sormadıkları sürece yurttan kaldığımdan bahsetmiyorum ama sorarlarsa da saklamıyorum. Çünkü herkese hemen kendimi açmıyorum insanlara güvenmiyorum. Ama dediğim gibi sorarlarsa saklamam.

Ön lisans eğitimi de dâhil devlet koruması altında olan ve her türlü ihtiyacının devlet tarafından karşılandığını belirten Seda ise bu deneyimini paylaşmanın kendisine bir sorun yaratmadığını şöyle anlatmıştır;

İş arkadaşlarımla ya da dışarıdan olan diğer arkadaşlarımla problemim yok. Yurttan ayrıldığımı hiç saklamadım. Bunun kötü bir geri dönüşünü de görmedim.

Devlet korumasına alınmanın olumsuz bir yanını görmediğini ve bu nedenle de bu deneyimini saklamadığını belirten Şermin ise şöyle söylemiştir;

Ben bir sorun yaşamadım aslında yurttan kalmış olmamla ilgili. Sorduklarında da hiç çekinmeden söylüyorum yurttan çıktığımı. Yurttan kalmayı hiç olumsuz bir şey gibi düşünmedim. Hatta ben birçok arkadaşımın göre daha iyi durumda olduğumu düşünüyordum.

Sadece kaldığı kurumdaki ve iş yerindeki arkadaşlarıyla samimiyet kuran Hasret ise şöyle söylemiştir;

İş arkadaşlarım kafa dengi. Yurtluyum diye bana hiç kötü davranmadılar. Hiç dışlanma yaşamadım diğerleri gibi. Soran olursa da saklamıyorum yurttan geldiğimi.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu kurum bakımı deneyimleri dolayısıyla önyargıyla karşılaşmışlardır. Ancak önyargıyla karşılaşanların bir kısmı tavır, davranış ve tutumlarıyla bu önyargıları yıkmış, sevgi ve saygı ile karşılanmaya başlamışlardır. Önyargı ile karşılaşmayanlar veya önceden karşılaşmış olup şu an bu durumla ilgili bir

problem yaşamayanlar kurum bakımı deneyimlerini gizlememektedirler. Nitekim katılımcıların çoğu 2828 sayılı SHK ile memur olarak atandıkları için iş yerindeki diğer çalışanlar tarafından bu deneyimleri zaten bilinmektedir. Ayrıca, yakın arkadaşlarının da bu durumu bildiklerini belirtmişlerdir. Bu deneyimlerini gizlemeyen ve sorun yaşamadığını belirten katılımcıların hepsinin Afyonkarahisar ilinde yaşamaları, dışlanma, ön yargı ve etiketlenme bulgusunda ortaya çıkan verilerle paralellik göstermektedir. İş yerinde kurum bakımı deneyimi dolayısıyla dışlanma ya da etiketlenme yaşamayanlar devlet korumasına alınmış olma deneyimlerini de gizleme ihtiyacı hissetmemektedirler.

Devlet korumasına alınmış olma deneyimine ilişkin ortaya çıkan bir diğer olumsuzluk ise bu gençlerin diğer insanlara karşı yaşadığı güvensizliktir. Bu güvensizlik çoğunlukla diğer insanlar tarafından uğradıkları dışlanma, etiketlenme ve ön yargıyla bakılmaktan kaynaklanmaktadır. Katılımcıların %32'si devlet korumasına alınma deneyiminin onların diğer insanlara karşı güvensizlik yaşamalarına neden olduğunu belirtmişlerdir.

Devlet korumasından ayrılanlara tanınan hakla memur olarak atanan ve iş yerinde bu yüzden dışlanmaya ve hor görülmeye maruz kalan Öznur insanlara olan güvensizliğini şöyle ifade etmiştir;

...Yurttan olmayan insanlara karşı çok güvensizim. Hep dışlanma, ezilme yaşadım bu iş yerinde. Bu çalıştığım yer yüzünden insanlardan nefret eder oldum.

Devlet korumasından ayrıldıktan sonra hayatı ve insanları tanıırken yaşadığı hayal kırıklıkları nedeniyle güvensizleştiğini belirten Gamze ise güvensizliğini şu şekilde açıklamıştır;

...Benim insanlara karşı gözüm üniversitedeyken açıldı. Dışardaki insanlar atmaca gibi bekliyor. Allahtan ben okula devam ettim de tanıdım insanları. 18 yaşında pat diye çıkınca insanları, hayatı tanımamış oluyorsun... Ben kimseye güvenmiyorum. Mesela iş yerimden bir tanıdığım bir ağabeyim sen evlenemezsin diyor. Hep kendimi korumaya aldığım için mesafeli durduğum için. Hep kollamaya aldığım için. Çok

güvensizim. Aşırı derecede güvensizim yani... İnsanlara karşı güvensizliğim var... Çok güvendikten sonra çok kırgınlıklar yaşadım...

Devlet korumasından ayrıldıktan sonra annesi tarafından zorla evlendirilmeye çalışılan ve daha sonra annesinin yanından kaçarak başka bir tanıdığına sığınan orada da barınmayan Zehra ise;

...Ben güven sorunu daha çok yaşadım anlayış kazandım. Bana biri dert anlattığında arkadaş ortamında bana çok basit geliyordu ama onun psikolojisini de anlıyordum. Ama kendimi anlatmak istemiyordum geri planda duruyordum çünkü güvenmiyordum. Yeni tanıştığım insanla geri planda kalırım. Çünkü güven sorunu yaşıyorum.

Kaldığı kurumdaki diğer gençlerin olumsuz davranışları nedeniyle oradan kurtulmak için 15 yaşında kurumdan kaçan ve evlenen ve sonra boşanan Elif, devlet korumasına alınmış olmanın kendisinde güven sorunu yarattığını şöyle belirtmiştir;

...Bütün psikolojimi, hayatımı elimden aldı. İnsanlara karşı hiçbir güvenim kalmadı.

Devlet korumasından ayrılmış genç kadınların bu deneyimlerinden dolayı dışlanmış olmaları ya da ön yargıyla bakılmaları diğer insanlara duyulan güvensizliğin temelini oluşturan unsurlardır biridir. Bir diğer unsur ise, koruma antlıdayken, güvenli bir ortamdan bir anda tek başlarına “gerçek” hayata atılmaları, hayat ve insanlar hakkında bilinçsiz olmaları diğer insanlara kolayca güvenmelerine neden olmuştur. Ancak bu güvenlerin hayal kırıklığına dönüşmesi ise diğer tüm insanlara karşı güvensizlik oluşmasına neden olmuştur. Güvensizliğin bir diğer unsuru ön yargıyla bakılma ya da farklı bakılacağını düşünme çekincesiyken, bir başka unsur ise devlet korumasındayken diğer gençlerin olumsuz davranışları ve korumadan ayrıldıktan sonra yaşadığı erken ve yanlış evlilik gibi kötü olaylardır. Devlet korumasından ayrılan genç kadınların güvensizlik yaşamaları çoğunlukla yine diğer insanların onlara karşı yaklaşımı ve tutumu ile alakalıdır.

Bu olumsuz yaklaşım ve tutumların beraberinde getirdiği diğer insanlara karşı olan güvensizlik sosyal hayatlarını da olumsuz şekilde etkilemektedir. Bunların yanı sıra yaşanan maddi zorluklar ve arkadaş çevrelerinin olmaması da sosyal yaşama olumsuz etkisi olmuştur. Sosyal hayatı olmadığını belirten katılımcıların oranı %36'dır

20 yaşında, ortaokul mezunu ve hizmetli olarak çalışan Birgül sosyal hayatına dair şunları söylemiştir;

Sabah altıda geliyorum işe. Akşam hepsinden geç çıkıyorum. O kadar yoruluyorum ki sosyalleşmeye ne halim ne de zamanım kalıyor zaten. Hafta sonları da ailemle vakit geçiyorum ya da dinleniyorum. Sosyal hayatım yok diyebilirim.

Kurumla ilişkisi kesilince bir süre sokakta kalan Ayça ise şu ifadeleri kullanmıştır;

Sosyal hayatım benim pek yok çünkü dışarıya karşı güvensizim bir de burada çok arkadaşım yok zaten. Arkadaşlarım İzmit'te. Bir de kardeşlerime bakıyorum. Tek başıma yaşadığım için para da pek kalmıyor sosyal hayat için.

14 yaşında kurumdan kaçarak şu an evli olduğu kocasının yanına giden Şükran, kocasının çalışmaması yüzünden maddi zorluklar yaşadığını ve bu yüzden sosyal hayatının olmadığını şöyle ifade etmiştir;

Sosyal hayatım hiç yok. Eşim çalışmadığı için ne param kalıyor ne zaman kalıyor, evin maddi manevi bütün sorumluluğu benim üzerimde.

Katılımcıların da ifadelerinden anlaşılacağı gibi sosyal hayata sahip olma ya da olmama durumu yaşanan güvensizlikle, maddiyatla, zamanla ve buldukları ilde arkadaşlarının olup olmamasıyla ilişkilendirilmiştir. Afyonkarahisar'da yaşayan katılımcıların sosyalleşme ya da sosyal hayata adapte olma konusunda bir sıkıntı yaşamadıkları görülmektedir. Ankara'da yaşayan katılımcıların ise yarısından fazlası iş ortamında yaşadığı olumsuzluklar ve yaşanan güvensizlik, buldukları ilde arkadaşlarının olmaması, maddi durumunun sosyal hayata yetmemesi ya da zaman ayıramaması gibi nedenlerle sosyal hayatlarının olmadığını belirtmişlerdir.

Ankara'ya farklı illerden atanarak gelmiş olan katılımcıların kolay arkadaş edinmemesi ya da geldiği ildeki arkadaşlarıyla ilişkilerini devam ettirmesi ve Ankara'nın yaşam koşullarının Afyonkarahisar'a göre daha pahalı olması bu farklılıkları ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Afyonkarahisar'da yaşayan katılımcılardan sosyal hayatının olmamasını belirten katılımcının çocukken yaşadığı travmadan kaynaklı olduğu görülmektedir.

Yine diğer insanların tutum ve davranışlarından dolayı yaşadıkları güvensizlik neticesinde, devlet korumasındayken kurumda edindiği arkadaşlarının dışında yakın arkadaşı olmadığını söyleyen katılımcıların oranı %16'dır. Hiç yakın arkadaşı bulunmadığını belirten katılımcıların oranı ise % 32'dir.

Başka bir ilden Ankara'ya hizmetli memur olarak atanan Ayça arkadaşlık ilişkileri ile ilgili şöyle söylemiştir;

Yakın arkadaşlarımın hepsi yurttan. Çünkü aynı yerde yaşadığımız ekmek yediğimiz insanlar. Kimsenin bizim gibi mücadele ettiğini görmedim. Biz kardeş gibiydik. Onların dışında yakın arkadaşım yok.

15 yıl kurum bakımından yararlanan Yağmur yakın arkadaş çevresi hakkında şu ifadeleri kullanmıştır;

Benim yakın arkadaşım, dostum dediğim kişiler hep yurt çevrisinden. Yurtdun dışından çok arkadaşım yok. Dışarıdaki insanlara güvenmiyorum çünkü. Biz yurtda kardeşten öte oluyorduk.

21 yaşında hizmetli memur olarak çalışan ve iş ortamının dışlanan Öznur ise yaşadığı güvensizlik nedeniyle yakın arkadaşının olmamasını şöyle anlatmıştır;

Çok fazla yakın arkadaşım yok sadece burada bir tane arkadaşım var. Ben 15 yaşındaydım zaten yurttan çıktığımda ne yapıyorlar bilmiyorum görüşemiyoruz. Burada (iş yeri) da işte yurttan çıkanlarla görüşüyorum. Yurttan olmayan insanlara karşı çok güvensizim. Hep dışlanma ezilme yaşadım bu iş yerinde. Bu çalıştığım yer yüzünden insanlardan nefret eder oldum.

Cinsel istismar mağduru olan Esmâ ise yaşadığı travma nedeniyle sosyal hayatı olumsuz etkilendiği gibi arkadaşlarıyla görüşmemesi arkadaşlık ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Bunu ise şu ifadeleri anlatmıştır;

Yakın arkadaşım yok. Pek arkadaş çevrem yok aslında. Anca yurt arkadaşlarımla telefonla görüşüyorum. Onlar farklı yerlerde anca telefonla görüşüyoruz o kadar. Dışarıdan da başka arkadaşım yok zaten.

23 yaşında, hizmetli memur olarak çalışan ve iş ortamında dışlanan Suna ise şöyle belirtmiştir;

Yakın arkadaşım pek yok. İş arkadaşlarımla da samimi değilim zaten. Yurttan da birkaç tanesiyle görüşüyoruz ama o da çok sık değil.

20 yaşında, hizmetli memur olarak çalışan ve iş ortamında dışlanan Birgül ise şöyle belirtmiştir;

Çok yakın arkadaşım yok. Sadece burada bir tane yakın arkadaşım diyebileceğim birisi var onun dışında yok. İş arkadaşlarımla da aram kötü bizi torpilli görüyorlar. Yurttan da kimseyle görüşmüyorum. Bir tek buradan bir arkadaşım var başka arkadaşım yok. Zaten arkadaş edinmeye vaktim yok.

Yakın arkadaşları ayrıldıkları kurumdan olan ya da hiç yakın arkadaşı olmadığını belirten katılımcıların ortak noktası diğer insanların bakış açıları, dışlamaları ve etiketlemeleri yüzünden yaşadıkları güvensizliktir. Bu sebeplerin yanı sıra kurumda edinilen arkadaşlık bağının güçlü olması ve aynı ya da benzer tecrübeleri yaşamaları onları bir ara tutmuştur. Yakın arkadaş çevresi olmayanların aynı zamanda sosyal hayatlarının olmadığı da görülmüştür.

Arkadaş ilişkilerine bakıldığında bir ilginç nokta ise katılımcıların %36'sının kurumdan olan arkadaşlarıyla iletişimlerinin kesilmiş olmasıdır. Bunların arkasında yatan sebeplerden biri farklı illere memur olarak atananların diğerleriyle iletişimini yavaştan kaybetmesi olurken bir diğeri ise birbirinden farklı hayatlar yaşıyor olmalarıdır.

3 yıl kurum bakımından yararlanan Zehra yakın arkadaşlarının daha çok iş arkadaşlarından olduğunu ve kurumda birlikte kaldığı kişilerle görüşmediğini şöyle anlatmıştır;

Yakın arkadaşlarım iş arkadaşlarım daha çok. Benim dönemimdeki arkadaşlarımla görüşmüyorum. Çocukken insanların bazı huyları vardı. Onların farklı benimki farklı... Ben atandıktan sonra çok arkadaşla sıcakkanlı davrandım, yaklaştım ama yurttaki gibi olmuyor. Belki ben çok şey yaşadım onun davranışları bana tuhaf geliyor.

Bebekken kurum bakımına alınıp 22 yaşına kadar kurumda kalan Cansu ise kurumdaki arkadaşlarıyla iletişiminin kopmasını şu ifadeleri anlatmıştır;

Yakın arkadaşlarım yurttan değil, Eskişehir'den. Ben yurttan çıkınca Eskişehir'e ablamın yanına gitmiştim. Orada da özel sektörde çalıştım atamam gelene kadar. Oradaki arkadaşlarım bunlar. İş arkadaşlarımdı. Yurtta çok iyi arkadaşlıklarımız vardı ama bir şekilde koştuk. Kiminin hayatı kötü olduğu için ben dâhil etmek istemedim, kimiyle iletişimin koştum, kimiyle ben koştum öyle yani.

15 yaşında kurumdan kaçan Elif ise kurum bakımında birlikte kaldığı arkadaşlarıyla görüşmemesini şöyle ifade etmiştir;

Yakın arkadaşlarım ilk zamanlar yurttandı ama ben artık onlarla takılmamaya başladım çünkü onlar çok karamsar psikolojileri bozuk. Üzülüyorum onlara. O yüzden görüşmüyorum artık.

Verilen cevaplar ışığında, kurum dışından arkadaş edinmenin sebepleri genel olarak katılımcılar ile aynı kurumda kalmış oldukları arkadaşlarının farklı hayatlar yaşaması ya da memur olup atandıktan sonra iletişimi kaybetmeleri olarak ortaya çıkmıştır. Bir yandan güvensizlik nedeniyle dışarıdan arkadaş edinmek istemeyen katılımcılar bulunurken bir yandan kaldığı kurumdaki arkadaşlarıyla farklı hayat şartlarında yaşamaları ya da iletişimlerinin zamanla kopması nedeniyle görüşmeyen katılımcılar bulunmaktadır.

Görüşmeye katılan genç kadınların %12'si devlet korumasına alınma deneyiminin diğer bir olumsuz yanı ve etkisi olarak “hayati sorumlulukları edinememiş olma” olarak belirtmişlerdir.

Devlet korumasından ayrıldıktan sonra 1 hafta ablasında kalan ve daha sonra yeni tanıştığı biriyle evlenip Diyarbakır'a giden ve şiddet gördüğü için boşanan Yağmur bu durumu şöyle belirtmiştir;

Hiçbir şey bilmiyordum yurttan çıktığımda. Yemek yapmayı bilmiyorsun parayı nasıl harcayacağını bilmiyorsun ev nasıl tutulur ne alınır bilmiyorsun. Yeni doğmuş bebek gibi yamyamların içine atılıyorsun.

Çeşitli nedenlerle devlet korumasına alınıp kurum bakımından yararlanan katılımcılar kurum bakımındayken yaşadıkları ya da izlenilmedikleri olumsuzluklardan da bahsetmişlerdir. Bu olumsuzluklar “aile sevgisinden yoksun kalma”, “farklı özellikteki birçok çocuğun bir arada bulunması”, “kurum personellerinin ilgisizliği”, “kurumdaki görevliler ya da akranlarından şiddet görme” ve “psikolojinin olumsuz etkilenmesi” olarak belirtilmiştir.

Devlet korumasına alınıp kurum bakımından yararlanan katılımcıların %32'si en çok aile sevgisinden uzak kalmaları konusunda sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda devlet korumasındayken aile sıcaklığına özlem duyan Hicran şöyle söylemiştir;

...olumsuz olarak pek bir şeyi yoktu ama aileden uzak kalmak zor oluyordu...

Ön lisans eğitimi de dâhil 15 yıl devlet korumasından yararlanmış olan Seda ise şöyle ifade etmiştir;

Olumsuz olarak sadece aile sıcaklığından sevgisinden yoksun kalıyorduk.

3 yaşında anne-baba boşanması nedeniyle devlet korumasına alınan ve 15 yıl boyunca kurum bakımı deneyiminden yararlanan Cansu ise kurumda kalmanın tek olumsuzluğunun bu olabileceğini şu sözlerle belirtmiştir;

...Belki sadece aile eksikliği açısından onun dışında bir olumsuzluğu yoktu.

13 yaşında devlet korumasına alınıp 5 sene kurum bakımında kalan Serap ise şu ifadeleri kullanmıştır;

Tek olumsuz yanı aileden uzak olmaktı, aile sevgisizliği idi

Devlet koruması kapsamında kurum bakımına ilişkin, katılımcıların %32'si farklı kişilikte ve özellikteki çocukların bir arada olmasının “kötü”nün “iyi”yi olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Anne-babası ayrıldıktan sonra maddi sıkıntılar nedeniyle devlet korumasına alınan Zehra şunları söylemiştir;

...Mesela çocuk gelinler ya da daha farklı sıkıntısı olan kızlar kötü yolda olan kızlarla birlikte kaldığımızdan dolayı yurttan kalan küçük çocuklar örnek alıyorlardı bunları ne bileyim kolunu kesmeye başlıyordu ya da erkeklere karşı daha bir ilgisi oluyordu bu olumsuz olan yönüydü. Ben etkilenmedim çok şükür devamlı çalışıyordum...

Kurum bakımındayken büyüklerin küçükleri etkilediğini ancak kendisi bu durumdan uzak tuttuğunu belirten Şermin şu sözlerle anlatmıştır;

...Bir de yurttan her tür insan oluyor mesela biri alkol kullanıyor sonra küçükleri de etkiliyor onlar da başlıyor. Benim içime kapanık olmam kitap okuma sevgimin sayesinde hiç bulaşmadım...

Kurum bakımına farklı nedenlerle alınan farklı özellikteki çocukların yaptıkları yüzünden devlet korumasına alınmış tüm çocuklara ön yargıyla bakıldığından şikayet eden Hacer ise şunları ifade etmiştir;

...Ama yurttan 5395le gelenler vardı. Islah evlerinden gelenler. Sonra bu kızları yurttan alıp yurda bırakınca yurt kızlarının adı çıktı. Sonra yurt kızlarının adı çıktı diye millet yurttan çıkınca evleneyim kurtulayım diye düşündü.

Aile ihmali nedeniyle 10 yaşında devlet korumasına alınan ve Suna, kurumda her çeşit çocuğun barınmasını olumsuz bulduğunu şöyle ifade etmiştir;

Olumsuz olarak çeşit çeşit insan var. Her türden.

Uğradığı cinsel istismar yüzünden devlet korumasına alınan ve kurumda kaldığı diğer çocuklardan olumsuz etkilendiğini belirten Esmâ ise şöyle söylemiştir;

Şu kolumdaki şeyler (kesik, çizik izleri), sigara içmiyordum veya kendime zarar vermiyordum. Ama yurttaki o arkadaş ortamını gördükçe buna başladım.

Kurum bakımı hakkında bir başka olumsuz yön olarak katılımcıların %16'sı personellerin ilgisizliğinden bahsetmiştir. Personellerin ilgisizliğine yönelik kardeşi kurum bakımındayken madde kullanan ve kendisinin de lise eğitimi devam ederken koruması kaldırılan Şermin şunları söylemiştir;

... Erkek yurduyla çok ilgilenilmiyordu. Kardeşim yurtta çok ihmal edildiği için madde kullanmaya başladı. Ben işe girer girmez kardeşimi yanıma alıp onu tedavi ettirdim. Bu yurttaki ilgisizlikten kaynaklandı. Büyükler küçükleri yönlendiriyorlardı. Adam akıllı takip edilmiyordu çocuklar... Üniversiteden sonra atanamam diye korktum çünkü ben bizim farklı bir sınavla atandığımızı bilmiyordum. Söylemediler. Normalde benim üniversite puanım iyiydi. O yüzden ben atanmayı tercih ettim... Doğru düzgün haklarım anlatılmadı. Hocaların bilgilendirme konusunda çok eksiği var. Korumam kalktığında sosyal hizmetlere gittim onlar da başın savdı.

Lise eğitimine koruma kararı kalkması dolayısıyla devam edemeyen katılımcı Yağmur bu durumu şöyle açıklamıştır;

On sekiz yaşımı doldurduğumda lise okuyordum. Yurttan ayrılınca mecbur okulu bıraktık... Yurttaki personellerde sevgi, eğitim ilgi eksikti. Destek olmuyorlar. Teşvik etmiyorlar.

10 yaşından ön lisans eğitimi dâhil 20 yaşına kadar devlet korumasında kalmış olan Gamze ise kurumda çocukların sosyal ve sportif aktivitede bulunma açısından personellerin ilgisizliğini şu sözlerle ifade etmiştir;

Gitar kursu ya da ne bileyim bir spor dalıyla ilgilenme, bu çocuğa özgüven katıyor. "Aman ben bir sevgili edineyim" demiyor. O boşlukları dolduracak bir şeyler olması lazım ama sadece yurdun içinde değil dışarıda da olması gerekiyor. Dışarıdaki insanlarla da iletişimi olacak onlarla da sosyalleşecek. Ama işte bundan yoksun

kalanlar on sekiz yaşında ayrılınca evliliklerinde problem yaşıyorlar ya da iş ortamında da problem yaşıyorlar.

15 yaşında babası vefat ettikten sonra devlet korumasına alınan ve 3 sene kurumda kalan Hasret ise kurum içinde katı kurallar ile ilgili şunları söylemiştir;

...Ama olumsuz olarak mesela para verip dışarı çıkartmıyorlardı. Telefon yasaktı. Kaçarız diye düşünüyorlardı. Elimizden alıyorlardı telefonları.

Katılımcıların %16'sı kurum deneyiminin bir diğer olumsuz yanı olarak kurumda kalan diğer çocukların zorbalığı ve kurumda çalışan personellerin şiddet uygulaması olarak belirtmişlerdir. Çocuk yuvasından yetiştirme yurduna geçtiğinden büyük çocukların zorbalığına maruz kalan Sinem şu ifadelerde bulunmuştur;

Yuvadan yurda geçince bana zor oldu. Yuvadakiler küçük çocuk oluyorlar. Yurda geçtiğinde büyükler küçüklere kurallar koyuyorlar, baskı kuruyorlar. Çamaşırlarını falan yıkıyorlardı küçüklere. Dolaplarımızı kurcalıyorlardı. Temiz çamaşırlarımızı alıp giyiyorlardı.

Babasının annesi bıçaklaması yüzünden devlet korumasına alınan ancak 14 yaşında kurumdan kaçan Şükran ise kurumda çalışan personellerin şiddete yönelik davranışlarına ilişkin şunları söylemiştir;

Bakıcı annelerin kimi sıcak davranırdı kimi döverdi. Ceza verdikleri oluyordu.

Kurum bakımı deneyimine yönelik olumsuz olarak bahsedilen bir diğer durum ise psikolojik olarak olumsuz etkilenmeleridir. Katılımcıların %12'si kurum bakımındayken psikolojilerinin olumsuz etkilendiğinden bahsetmişlerdir.

Anne-baba boşanmasından dolayı 13 yaşından 18 yaşına kadar kurum bakımından yararlanan Özlem ise şu şekilde bu durumu ifade etmiştir;

Sevgiden uzak oluyorsun bu da depresyonluk durumların oluşmasına neden oluyor. Psikolojin bozuluyordu. Kızlar arasında anlaşmazlıklar çıkardı. Durduk yere kavga ederlerdi. İntihar edenler oluyordu. Ailesizlikten bunalıma giriyorlardı.

Aile sevgisinden yoksun kalma, hem devlet korumasındayken hem de ayrıldıklarında yaşadıkları dışlanmalar, ayrımcılıklar, kurumda kalan diğer çocukların olumsuz davranışları, personellerin ilgisiz ve şiddete yönelik tavırları gibi etkenler devlet korumasından ayrılan genç kadınların psikolojilerini olumsuz yönde etkilemiştir.

Devlet korumasından ayrılmış olan bu genç kadınlar memur olana kadar farklı sorunlarla mücadele etmek durumunda kalmışlardır. Bu nedenle katılımcıların kendileriyle aynı tecrübeyi paylaşan ve şu anda devlet korumasında olan diğer çocukların benzer ya da aynı problemlerle karşılaşmaması için vereceği öneriler önemli görülmüştür. Bu doğrultuda bir sonraki başlıkta katılımcıların buna yönelik önerileri ele alınacaktır.

3.4. Katılımcıların Önerileri

Katılımcıların önerileri şu anda devlet korumasında olan çocuklara yönelik ve çocuk koruma sisteme yönelik olarak iki farklı şekilde oluşmaktadır.

Tablo 3.7: Devlet korumasında olan çocuklara yönelik öneriler.

Öneriler	Kişi sayısı
Hayatlarını iyileştirmek için kendileri de mücadele etsin	5
Okusunlar	4
Hemen evlenmesinler	2

Katılımcılardan üçü şu anda devlet korumasında olan çocukların kurumdan sonraki hayatlarıyla ilgili kendilerine de iş düştüğünü ve hayatlarının iyi olması için kendilerinin de mücadele etmesi gerektiği konusunda öneri sunmuşlardır. Bunlardan lise mezunu olup üniversite okuyarak tarih öğretmeni olmak isteyen Serap şunları söylemiştir;

Hiçbir zaman hayallerinden vazgeçmesin. Ne yaşarsa yaşasın ayakları üzerinde dursun. Bizlere haklarımız, memur olabilme şansımız anlatılmıştı. Bizi başvuruya yönlendiriyorlar zaten. O yönlendirmeleri ciddiye alıp kulak versinler.

Lise mezunu olup memur kadrosuyla atanan Zeynep ise şunları söylemiştir;

Kolayı seçmesinler. Yurt çocuğum diye bunun altına sığınmasınlar. Kendi hayatları için kendileri de mücadele versinler.

Kendi çabalarıyla lisans eğitimini tamamlayan Sinem ise şöyle belirtmiştir;
...Burada çocuklara da iş düşüyor. Eğlenmek gezmek isteyip kaçıyorlar. Rahat batıyor. Sonra da kötü yola düşüyorlar. Biraz da sen sorumlusun kendi hayatından...

Devlet korumasındayken, özellikle eğitimi açısından her türlü desteği gören Derya ise şu ifadeleri kullanmıştır;

Hayatının nasıl olacağı aslında biraz da sende başlayıp sende bitiyor. Yurt sana eğitim desteğini sağlıyor. Yani bunları sana yapıyor ama isteyene yapıyor. Sen şimdi kaçarsan edersen, farklı şeylerle uğraşırsan yurt sana ne yapabilir?

Devlet korumasında olan çocuklara yönelik verilen önerilerden biri de okumalarına yönelik olmuştur.

Ortaokul mezunu olup hizmetli memur olarak görev yapan Hicran bu konuda şunları söylemiştir;

Benim fikrim mutlaka okusunlar. İlerde atandıklarında daha iyi konumda olsunlar...

Lise mezunu olarak memur kadrosunda olan Zeynep ise şunları söylemiştir;

Onların kesinlikle okuması lazım... Okusunlar. Ayakları üzerinde durabilecek şekilde okusunlar, çalışsınlar.

Katılımcılardan ikisi ise devlet korumasında olan çocuklara hemen evlenmemelerine yönelik öneriler sunmuşlardır. Bunlardan 22 yaşında olup evli olan Hicran şunları söylemiştir;

Hemen evlenmesinler. Kızlar hemen evlenmesin. O bir kurtuluş değil, olmuyor.

14 yaşında kaldığı kurumdan kocasının yanına kaçan ve evliliğinde sorun yaşayan Şükran ise şöyle ifade etmiştir;

Hemen evlenmelerine izin vermesinler. Konuşsunlar, anlatsınlar, evlenmesinler. Özellikle on sekiz dolmadan asla evlenmesinler.

Katılımcılar şu an kendileriyle aynı tecrübeyi paylaşan, devlet korumasında olan çocuklara yönelik önerilerinin yanı sıra kurum yönetimi ve çocuk koruma sistemine dair de bazı önerilerde bulunmuşlardır. Bu öneriler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.8: Çocuk koruma sistemine yönelik öneriler.

Öneriler	Kişi sayısı
Destek süresi uzasın	5
Personeller daha ilgili olsun ve denetlensinler	6
Kurumda sağlanan sosyal aktiviteler artsın	2
Kurumdan ayrılınca kalacak yer sağlansın	6
Kurumdaki çocuklar bilinçlendirilsin	4
Kurumdan ayrıldıktan sonra da kontrol edilsinler	4

Katılımcılar tablo 3.8’de görüldüğü gibi destek sürenin uzamasına, personellerin iyileştirilmesi ve denetlenmesine, kurumdaki sosyal aktivitelerin artırılmasına, kurumdan ayrıldıktan sonra kalacak yer sağlanmasına, kurumdaki çocukların kurum dışındaki hayat hakkında bilinçlendirilmesine ve kurumdan ayrıldıktan sonra belli sürelerle görüşmeler yapılmasına ve hayatlarının nasıl devam ettiği konusunda kontrol edilmelerine yönelik önerilerde bulunmuşlardır.

Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun devlet tarafından korunma süresine yönelik yapılan önerilerden biri olan ve lise eğitimi devam ederken yaşı dolduğu için koruma kararı kaldırılan Şermin’in önerisi şu şekildedir;

Kesinlikle 18i doldu diye bırakmasınlar. Üniversite tercih sonuçları gelmeden yurtla bağlantısı kesilmemeli. Yerleşene kadar devam etmeli.

Yaşı dolması nedeniyle eğitimi devam ederken koruma kararı kaldırılan ve eğitimini yarıda bırakıp yanlış bir evliliğe sürüklenen Yağmur ise şöyle söylemiştir;

21 yaşına kadar uzatabilir. En azından eğitimlere devam etsin. On sekiz doldu diye eğitime devam eden çocuklar çıkarılmasın.

Kurumdan ayrıldıktan sonra birkaç gün ailesinde kalıp sonra hemen evlenen Özlem ise şöyle belirtmiştir;

İşlerini eline almadan çıkmasınlar yurttan. Gidecek yerleri olmayanlar çok zor durumlara düşüyor.

Bu önerilerin yanı sıra kurumda çalışan personellerin ve hocaların çocuklara karşı daha ilgili ve daha bilinçli olmaları gerektiğine ve bu personellerin daha iyi denetlenmesi gerektiğine yönelik öneriler de bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili kurumdaki personellerin çocuklar arasında ayrımcılık yaptığına tanık olan Gamze şunları söylemiştir;

Yurtlarda çok iyi hocalar da var çok pislikler de var. Yurtta çalışan personeller çok önemli. Sabrın tahammülün yoksa girme oraya. Ya da denetlemesi çok iyi olmalı... Gruplaşmaları da engellemeleri lazım... Yurttaki yönetimin biraz daha bilinçli olması gerekiyor. Çocukların haklarının savunulması lazım... Mesela yurtta deniyordu ki sen büyüksün sen bunlara bak. O sorumluluğu almak zorunda değil.

Lise eğitimi devam ederken koruma kararı kaldırılan Şenay ise bu durumu şöyle belirtmiştir;

...Personel zaten ilgisiz, sevgisiz, bir yerin eksik büyüyorsun. Bu değişmeli.

Kendisi gibi kardeşi de devlet korumasına alınmış ve madde kullanmaya başlamış olan Şermin ise kardeşinin durumunu anlatarak kurum personellerinin ilgisizliği hakkında şunları anlatmıştır;

Çocuklarla doğru düzgün ilgilenilmiyor. Mesela üvey baba taciz etmiş bu yüzden korumaya alınmış ama on sekizi doldu diye çıkardılar yurttan tekrar o eve gönderilmesi uygun bulundu. Yurttaki hocalar etüt merkezine sokup hadi çalışın deyip gidiyorlardı. Hocalar daha ilgili olmalı yurtta. Takip etmeliler. Benim başıma gelmedi ama kardeşimin bakıcı annesi çok sinirli bir kadındı. Çok dayak yedi benim kardeşim. Bakıcı anneler denetlenmeli. Erkek yurduyla çok ilgilenilmiyordu. Kardeşim yurtta çok ihmal edildiği için madde kullanmaya başladı. Ben işe girer girmez kardeşimi yanıma alıp onu tedavi ettirdim. Bu yurttaki ilgisizlikten kaynaklandı. Büyükler küçükleri yönlendiriyorlardı. Adam akıllı takip edilmiyordu çocuklar.

Katılımcılardan ikisi ise kurumda sağlanan sosyal aktivitelerin arttırılmasına yönelik önerilerde de bulunmuştur.

Ön lisans eğitimi de dâhil 10 yıl kurum bakımından yararlanan Gamze bu konuda şunları söylemiştir;

...Sosyal anlamda daha çok aktivite yaptırılmalı çocuklara bence. Yaz tatillerinde sosyal aktivitelere yönlendirilmeli veya normal dönemlerinde onları oyalayacak mutlu edecek şeyler sağlanmalı...

Katılımcılardan 6'sı ise koruma kararları kalkan çocuklara kalacak yer konusunda yardım sağlanması yönünde önerilerde bulunmuştur.

Koruma kararı kalkıp kurumdan ayrıldığında annesi tarafından istenmeyen Hasret şunları söylemiştir;

Ailesi kabul etmeyenleri önceden tespit edip yaşları dolunca kadın sığınma evlerine göndermeliler. En büyük sıkıntı yurttan ayrılınca gidecek yer olmaması.

15 yaşında kurumdan kaçan Elif ise şöyle söylemiştir;

...Kalacak yer konusunda yardım sağlamaları gerekiyor. Yurttan ayrıldıktan sonra arkanda kimse olmadan yeni bir hayat kurmak çok zor...

Ön lisans eğitimini bitirdikten sonra vasıfsız işlerde çalışmak zorunda kalan Gamze ise şöyle ifade etmiştir;

Yönetime karşı önerdiğim şey 18 değil de en az 2 yıl hayata adaptasyon döneminde barınacakları apart tarzında bir yer olur ama en azından kalabilecekleri bir yer, bir oda olabilir. Tahsis etsinler. Kızlar en azından çıkınca onun bunun eline düşmesin...

Katılımcıların 4'ü ise devlet korumasında olan çocukların kurumdan ayrılmadan önce karşılaşacakları hayatla ilgili bilinçlendirilmeleri gerektiğine yönelik öneriler sunmuşlardır.

Memur olmadan önce çalıştığı iş yerinde tacize uğramış ve bu tür bir olayı tekrar yaşamamak için evliliği çözüm olarak seçmiş ancak sonra boşanmış olan Suna şöyle söylemiştir;

Çocuklar dışarıdaki hayata çok daha iyi hazırlanmalılar. Bir anda sokağa atılmak gibi olmamalı.

Kurumla ilişkisi lise okurken kesilen ve bir süre ablasında kalıp daha sonra Ankara'ya arkadaşlarının yanına gelen ve herkese borç para dağıtarak maddi sıkıntı yaşayan Şenay ise şöyle ifade etmiştir;

Yurttan çıkan bir çocuğa nelerle karşılaşabileceği anlatılmalı... Bir de ilk çıktığımızda parayı nasıl kullanacağımızı bile bilmiyorduk...

Katılımcılardan 4'ü ise kurumdan ayrıldıktan sonra da gençlerin hayatlarının kontrol edilmesi, gözlenmesi ve onlarla yaşadıkları sıkıntılarla ilgili konuşulup ilginin devam etmesi gerektiğini önermişlerdir.

Memur olarak atandıktan sonra iş ortamında ve iş arkadaşlarıyla problem yaşayan, dışlanan, hor görülen Birgül bu konuda şunları söylemiştir;

Yurttan ayrıldıktan sonra memnun musunuz demiyorlar. Bize ne iş olsa yaptırıyorlar iş yerinde. Kimse de gelip sormuyor alıştırın mı memnun musun diye. Bence işe girenlere belli bir süre sonra görüşme yapılmalı.

Birgül ile aynı durumda olan, iş ortamında problemler yaşayan Öznur ise şöyle söylemiştir;

Yurttan çıkanlar memur olduktan sonra görüşmeler yapılmalı. Yaşadığı sıkıntılara kulak verilmeli takip edilmeli. Başından savmamalı. Birçok insan iş yerinde yaşadığı ezilme kullanılma yüzünden istifa ediyor. Bunların önlenilmesi lazım...

Hizmetli memur olarak çalışan Şenay ise benzer şekilde şu ifadeleri kullanmıştır;

İş yerindeki amirler bizi idare etmeyi bırak bizi yıldırım istiyorlar. İstifa edelim gidelim istiyorlar. Yaşadığımız sıkıntılar bilinmiyor.

Devlet korumasından ayrıldıktan kısa bir süre sonra evlenen ve sorunlar yaşayan Yağmur ise şu ifadeleri kullanmıştır;

Yurttan çıktıktan sonra devlet takip etmeli. Hatta memur olunca da devam etmeli. Desteği kesmemeli. Senin annen baban desteğini çekiyor mu mesela senden? Biz de devletin çocuğuyuz.

Katılımcılar devlet korumasındaki çocuklara ve çocuk koruma sistemine yönelik önerilerini belirtmişlerdir. Bu katılımcıların ikisi ise ailelerin de bilinçli olmasını ve çocuklarını bırakmamaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

Babası vefat ettiği için 15 yıl devlet koruması altında kalmış olan Seda bu konuda şöyle söylemiştir;

...Her şeyden önce aile sevgisi önemli... Çocuklar ailelerinin yanında olmalı. Aileler daha bilinçli olmalı.

Cinsel taciz mağduru olan Esmâ ise kendi durumunu anlatarak ailenin önemi şöyle belirtmiştir;

Çocuğun ailesi başında olmalı. Özellikle baba başında olmalı. Babam başımda olsaydı yani bu duruma düşmezdik... Başıma bu olay (cinsel istismar) gelmeseydi okurdum ben mesela.

Bu önerilerin yanı sıra yetiştirme yurtları yerine getirilen ev sistemi yani sevgi evleri hakkında olumlu eleştiriler de katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Yurtta yaşanan sorunların sevgi evlerinde iyileştirdiğini söyleyen katılımcılar bulunmaktadır. Bunlardan ön lisans eğitimi de dâhil 15 yıl devlet korumasında kalmış olan Seda şöyle söylemiştir;

Şimdi şartlar çok daha iyi. Ev ortamı sunuyorlar. Ben eve gideceğim diyebiliyorsun. Biz okuldan çıkınca “biz eve gidiyoruz” diyememenin eksikliğini çok hissettik...

8 yıl boyunca kurum bakımından yararlanmış olan Hacer ise şunları belirtmiştir;

Şimdi sevgi evleri var ev ortamı var. Bizim dönemimizde depodan eşya verilmek yerine para verilebilirdi mesela. Şimdikiler (sevgi evlerindeki çocuklar)başlarındaki ablayla birlikte markete gidip kendi istediklerine göre alışveriş yapabiliyorlar. Ev hayatını yaşayarak öğreniyorlar.

Devlet korumasındayken hem yetiştirme yurdu hem de sevgi evleri deneyimi olan Zehra ise şunları söylemiştir;

...Sevgi evlerinde evinde gibi hissediyorsun. Daha az sorunlu kişilerle karşılaşıyorsun. Televizyon izleyebiliyorsun, koltuklar var. Ev ortamı... İnsan özeniyor koltukta uyuyakalmaya bile. Ev ortamında yemek yapma, temizlik yapma günlerimiz vardı. Ev işlerini öğreniyorduk. Olumsuz hiçbir şey yaşamadım ben.

3 aylıkken kurum bakımına alınıp 7 yaşında annesi tarafından geri alınan Zeynep ise şöyle söylemiştir;

Devlet korumasında olan çocuklar için zaten iyileştirmeler yapıldı. Sevgi evleri oldu şimdi. Biz onlardan daha zor şartlarda yaşadık. En azından ev ortamında büyüyorlar. Ev işlerini öğreniyorlar...

Katılımcılardan bazıları yaşları dolsa dahi kurum tarafından desteklendiklerini hatta özellikle gidecek yerleri olmayan kız çocuklarını sokağa göndermediklerini belirtmiştir.

Ön lisans eğitim süresi hariç 12 yıl kurum bakımı deneyimi olan Seda bu durumu şöyle izah etmiştir;

...Yaşı dolsa bile bizim yurttan kızlar gönderilip sokağa bırakılmazdı. Yemekhanede iş verirlerdi orda çalışır kalmaya devam ederdi.

Barınma sorunları yaşadktan sonra kurumdaki müdür ve öğretmenleri tarafından destek çıkılan Zehra ise kendi yaşadığını şöyle anlatmıştır;

...annemden ayrılıp yanına gittiğim ablayla da sorun yaşayınca kurumdaki müdür ve hocalarım bana yardımcı olmuşlardı... özel bir yurda yerleştirilmiştim, yardım parası da bağlanmıştı.

Devlet korumasında olmanın hiçbir olumsuzluğunu görmemiş ve hatta eğitimi devam etmesine rağmen bir süre daha kurumda bakılmış olan Derya ise şöyle belirtmiştir;

...Gidecek hiçbir yeri yoksa yine aynı şekilde yaşa bağlı, okul da okumuyorsa devlet önce çocuğun hal ve hareketlerini gözlemliyor; “bu yurda ayak uydurabiliyor mu?”, “yurda ne kadar az problem yaratabiliyor?” ya da “ne kadar etkileyebiliyor?”. Bilmiyorum yurtlara gidip gördünüz mü bunların %80’i ya kaçan, ya farklı şeyler yapan... E bu hem okumuyor hem çalışmıyorsa, kendinden küçüklere de kötü örnek olacaksa biraz etrafındaki küçükler düşünülüyor. Sen eğer sorunluysan yaşın dolunca gönderiliyorsun. Bazılarına kalacak yer bulunuyor ya da iş öneriyorlar. O şekilde gönderiyorlar. Daha doğrusu arsız olan zaten kendi gidiyor. Ama kendini düşünen, kendi emelleri için uğraşan, isterse yaşı on sekiz de olsa, yurda sıkıntı çıkarmıyorsa, gidecek hiçbir yeri yoksa yurtda kalabiliyor. İşi gelene kadar... Ben mesela yirmi bir yaşında çıktım. Gidecek yerim yoktu. Ben dedim ki “ hocam işim gelene kadar beni bi bilgisayar işletme kursuna yazdırın”. Ona da yazdırdılar. Özel gittim. Yurt isteyene, uyumlu olana bunu yapıyor...

Katılımcıların yaşadıkları sorunlar sistemden çok kurumdaki yönetime ve işleyişe göre değiştiği görülmektedir. Bazı katılımcıların eğitimleri devam etmesine rağmen yaş dolayısıyla koruma kararlarının kaldırıldığı görülmüştür. Bazılarının ise eğitimine devam etmese de gidecek yeri olmadığı için kurumda kalmasına izin verildiği belirtilmiştir. Ayrıca yetiştirme yurdu sisteminden sevgi evleri sistemine geçişin hem devlet korumasında büyüme açısından hem de koruma kalktıktan sonraki hayatları açısından daha iyi olduğu katılımcılar tarafından aktarılmıştır.

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Sonuç olarak, bu tez çalışmasında, devlet korumasında büyümüş ve devletin bu gençlere yönelik sağladığı kamu kurum ve kuruluşlarında memur olabilme olanağından faydalanmış genç kadınların, koruma kararı kalktıktan sonra deneyimledikleri hayat tecrübelerini ele almıştır.

Devlet korumasından ayrılmış ve memur olarak atanmış genç kadınların memur olmalarından önce yetişkinliğe geçiş süreçlerinde ne tür zorluklarla karşılaştıkları, bu zorluklara neden olan etmenler ve bunlarla nasıl mücadele ettikleri bu çalışmanın amacı bakımından önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu tez çalışmasında, devlet korumasından ayrılan genç kadınların devlet korumasına alındıkları andan şu ana kadarki hayat deneyimlerine “sosyo-demografik bilgileri”, “devlet korumasına alınma deneyiminin olumlu yön ve katkıları”, “devlet korumasına alınma deneyiminin olumsuz yön ve etkileri” ve “önerileri” temaları çerçevesinde odaklanılmıştır. Örneklemin bir büyük şehir ve bir küçük şehir olarak ele alınması da yaşanan deneyimlerin kıyaslanmasına olanak sağlamıştır.

İlk olarak, çalışmanın sonucunda göre, katılımcıların yaş aralığı 20-29 yaş arasında değişmiştir. Yaşları 20-24 arası olan 15 katılımcıdan 14’ü ilkokul veya ortaokul mezunudur. Bu verilerden anlaşılacağı gibi kurum içi personellerin eğitim konusunda yeterli teşvik ve yönlendirmeyi yapmamış olması, çocukların da kendi eğitimlerine önem vermemiş olması ve ekonomik destek alarak (aynı nakdi yardım) aile

yanına dönenlerin aileleri tarafından eğitime yönlendirilmek yerine çalıştırılmaları bu gençlerin düşük eğitim seviyesine sahip olmalarına neden olmuştur.

Ayrıca lise eğitimine devam eden bazı katılımcıların yaşları reşit olması nedeniyle koruma kararlarının kaldırılmıştır. Bu durumu yaşayan farklı kurumlarda büyümüş üç katılımcı yapılan bu hata yüzünden sıkıntılar yaşamış ve biri bu hata yüzünden lise eğitimine devam edememiştir. Kurumda yeterli rehberlik sağlanmaması ve doğru yönlendirme yapılmaması gençlerin düşük eğitim düzeyiyle kurumdan ayrılmalarına ve bu yüzden kurumdan ayrıldıktan sonra kendi hayatlarını kurmada zorluk yaşadıkları görülmüştür. Bakırcı (2012) yaptığı çalışmada katılımcıların, kurumda eğitime yönelik yeterli destek alamadıklarını belirtmesi ve Varol (2017)'un yaptığı çalışmada kurumdan ayrılmış olanların büyük bir çoğunluğunun düşük eğitim seviyesine sahip olması bu çalışmanın sonucuyla benzerlik göstermiş ve bu çalışmalarını desteklemiştir.

Koruma kararları kalktıktan sonra, gençlerin kaldıkları kurumlar, bu gençlerden memur olmak istediklerine ilişkin dilekçeleri alıp genellikle ilişkisi öyle kesmişlerdir. Ancak dilekçenin verilmesi ve atanmanın gerçekleşmesi arasında geçen süre, hem kamu kurum ve kuruluşlarının o yıla ait ayırdıkları kadro, unvan ve sayılarına göre hem de eğitim durumu seviyesine göre öncelik tanınmasıyla farklılık göstermiştir. Memur olarak atanmaları uzun sürelerin veya daha geç başvuranların atamaları gelene kadar farklı işlerde çalıştıkları ve maddi anlamda zorluk yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Akçay Elçin (2013)'in ve Varol (2017)'un çalışmalarında da atama gelene kadar barınma ve geçinme sıkıntılarının ortaya çıktığı belirtilmesi bu durumu destekler nitelik taşımıştır.

Varol (2017)'un yaptığı araştırmadaki katılımcıların yarısı, iki yıldan fazla atama beklediklerini belirtse de bu çalışma sonucunda katılımcıların bazılarının çok kısa sürede, bazılarının ise güvenlik soruşturmasıyla birlikte bir ya da iki yıl kadar sürdüğü görülmüştür. Atama süreleri arasında görülen bu fark katılımcıların eğitim durumuna göre değişiklik göstermiştir. Sosyal Hizmetler Kanunu Kapsamında Tanınan İstihdam Hakkının Kullanımına İlişkin Yönetmeliğin 11. maddesine göre atamalarda öncelik sırası eğitim seviyesi en yüksekte en düşük olana doğru yapılmaktadır. Bu

nedenele ön lisans ve lise mezunlarının daha kısa sürede ataması gerçekleştirilirken, ilkokul ve ortaokul mezunlarının atama süresi bir yılı geçmiştir. Ayrıca lise ve daha yüksek eğitim seviyesindekiler KPSS sonucuna göre atanırken daha düşük eğitim seviyesine sahip olanlar kura ile atanmaktadırlar. Sınavla atananlar, girdikleri KPSS sonuçlarına göre kendi aralarında bir sıralama yapılarak atanmaktadırlar. Bu nedenle sınav sonucu düşük olup ilk senesinde atanamayan katılımcıların olduğu da görülmüştür.

Devlet korumasından ayrılmaları ve memur olarak atanmaları arasında geçen sürede barınma sorunu, aile yanına dönüldüğünde yaşanan sıkıntılar ve kurtuluş olarak evlenmeyi seçmiş olmaları görülmüştür. Bu evliliklerin bazıları ise boşanma ile sonuçlanmıştır. Boşanan genç kadınların çoğu evliliği bir kurtuluş yolu olarak gördüklerini, aile bağlarının zayıf olması ya da gidecek yerinin olmaması yüzünden ve aile sıcaklığına duyulan özlem gibi nedenlerle erken ve yanlış evlilikler yaptıklarını belirtmişlerdir. Yüceer (2012)'in çalışmasında da evlilik ile aile sıcaklığına duyulan özlemin ilişkili çıkması bu durumu destekler niteliktedir.

Bu çalışmanın bir diğer sonucuna göre koruma kararları kalkıp kurumdan ayrılan genç kadınların çoğunluğunun, aile bireylerinden birinin yanına ya da akrabalarına gittikleri görülmüştür. Ailesinin maddi desteğini alamasa da manevi desteğini alan genç kadınların kurum yaşamından bağımsız bir yaşama geçişi daha kolay atlattıkları sonucuna varılmıştır. Ancak aile ile kuvvetli bir bağ bulunmaması, ailenin onları kabul etmede isteksiz olması ya da evlendirmeye zorlama gibi olumsuz yaklaşımları bu genç kadınların başkalarına sığınmalarına ya da bir an önce evlenmelerine sebep olmuştur. Bu durum, başkalarına sığınan ya da hemen evlenenlerin bu kez de farklı sıkıntılar yaşamalarına sebebiyet vermiştir. Cashmore ve Paxman (2007)'nin çalışmasında da devlet korumasından ayrılıp aile, akraba ya da arkadaş desteği alanlar koruma altında olmadan yaşayacakları hayata geçişi daha kolay gerçekleştirmiştir. Bu yönüyle bu iki çalışma benzerlik göstermiştir. Ayrıca evliliği kurtuluş yolu olarak gören genç kadınların eğitim seviyeleri düşük çıkmıştır. Bu sonuçlardan anlaşılacağı üzere eğitim seviyesinin düşüklüğü, maddi ve manevi destek

çıkacak bir aile ya da yakının olmaması, devlet korumasından ayrılan genç kadınları yanlış ve erken yapılan evliliklere sürüklemiştir.

Bazı kurumlar gidecek yeri olmayan, yaşı dolmuş ve eğitimine devam etmeyen genç kızlara barınma ve ekonomik yardım sağladıkları ve hatta iş imkânı sağladıkları görülse de diğer başka kurumların bu duyarlılığı ve hassasiyeti göstermediği ve kurum bakımından bağımsız bir hayata geçerken evsiz kalma ya da erken ve yanlış evlilikler gibi problemlerle mücadele ettiği görülmüştür.

Bunun yanı sıra, devlet korumasında olduklarında ya da ayrıldıkları dönemde uğradıkları ön yargılı yaklaşımlar, dışlanmalar, etiketlenmeler devlet korumasına alınmış olmanın bir diğer olumsuz yanı olarak ortaya çıkmıştır. Devlet korumasındayken okulda diğer çocuklarla arasında ayrımcılık yapılmalarına, “yurtlu” olarak görüldükleri için her türlü kötülüğü, suçu işleyebilecek olan bireyler olarak görülmelerine neden olmuştur.

Dahası, devlet korumasından ayrılıp memur olduklarında ise bu gençlerin “torpilli”, “yurtlu” gibi etiketlendikleri, ön yargı ile yaklaşıldıkları, kötü gözle bakıldıkları, fazla iş yüklendikleri ve dışlandıkları görülmüştür. Afyonkarahisar ilinde yaşayan katılımcılara başta ön yargıyla yaklaşılmasına rağmen katılımcıların olumlu tutum ve davranışlarıyla bu ön yargıları kırmaları, iş hayatlarına kolay adapte olmalarını ve iş ortamında olumlu ilişkiler geliştirmelerini sağlamıştır. Ancak Ankara ilinde yaşayan katılımcıların birçoğu iş ortamlarında dışlanmaya, ön yargıyla yaklaşılmaya ve etiketlenmeye maruz kalmalarından dolayı iş hayatlarında ve iş arkadaşlarıyla problemler yaşamışlardır. Dolayısıyla, diğer insanların devlet korumasından ayrılanlara karşı sergiledikleri bu olumsuz tavır ve davranışlar bu gençlerin ruhsal ve sosyal yaşamlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Buna ek olarak, Ankara gibi büyük bir şehre memur olarak atanmanın kolay olmaması, insanların büyük emekler vererek buldukları konuma gelmeleri, 2828 sayılı SHK ile atanan gençlerin “torpilli” ya da “kolay yoldan” atananlar gözüyle bakılmasına neden olmuştur.

Devlet korumasından ayrılanlara karşı diğer insanlar, sonradan düşünceleri değişse bile ilk başta önyargılı olmuşlardır. Ancak bu çalışmada devlet korumasından ayrılan genç kadınlarının büyük bir çoğunluğu kurum bakımı deneyimlerini gizlemedikleri görülmüş ve bu yönüyle Öntaş (1998)'ın yaptığı çalışmasında da katılımcıların çoğunun bu deneyimi gizlememesi sonucuyla paralellik göstermiştir. Kurum bakımı hizmetinden yararlanmış olan ve bu deneyimini gizleyen genç kadınlar ise çocukken okulda öğretmenler tarafından ayrımcılığa uğramış olma, dışlanmış olma, kötü gözle bakılma korkusu, tacize uğrama korkusu gibi daha önce yaşadığı ya da yaşayabileceğini düşündüğü durumlar nedeniyle bu deneyimlerini gizlemişlerdir. Varol (2017)'un, Yazıcı (2013)'nın ve Akçay Elçin (2013)'in yaptıkları çalışmalarda da kurum bakımı deneyimini gizlemeye ön yargıyla karşılaşacakları, olumsuz tepki alacakları ve acınarak bakılacakları düşüncesinin etkili olduğu görülmüştür.

Devlet korumasından ayrılan gençlere yönelik ön yargıyla yaklaşma, dışlama ve etiketleme gibi olumsuz tutum ve davranışlar, bu gençlerin insanlara karşı güvensizlik duymasına sebebiyet vermiştir. Bu güvensizlik katılımcıların bir kısmında kaldıkları kurum dışında arkadaş edinmemelerine ya da arkadaş çevrelerinin hiç olmamasına neden olmuştur. Gerek devlet korumasındayken gerekse ayrıldıktan sonra yaşanan dışlanma ve ayrımcılıklar, önce diğer insanlara güvenememeye daha sonrasında ise sosyal hayatlarına olumsuz etkide bulunmasına neden olmuştur. Bunlara ek olarak, bir katılımcı kurumdan ayrıldığında dışarıdaki insanlar konusunda tecrübesiz olduğu için kolayca güven duyup hayal kırıklığı yaşamıştır. Bu hayal kırıklığının ise tüm insanlara karşı güvensiz olmasına neden olduğu görülmüştür.

Bu çalışmanın sonucunda, devlet korumasından ayrılıp memur olan kadınların genel olarak sosyalleşme ve topluma uyum sağlamada sorun yaşamadığı ortaya çıkmıştır. Ancak arkadaş çevresi olmayan, iş yerinde dışlanan, maddi olarak zor geçinen veya uzun süre çalışmak zorunda kalanların sosyal hayatları bulunmadığı görülmüştür. Sosyal hayatlarında problem yaşayan katılımcıların çoğunluğunun Ankara ilinde yaşıyor olması, büyük şehirlerde hayatın daha pahalı olmasından, başka şehirlerden Ankara'ya atanarak gelen gençlerin iş arkadaşlarıyla ve iş ortamlarında yaşadıkları

problemlerden dolayı yeni bir arkadaş çevresi edinememelerinden kaynaklandığı ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın bir diğer sonucuna göre devlet korumasından ayrılıp memur olan genç kadınlar aynı kurumda kalmış oldukları ancak memur olmayan ve onlara göre “kötü yolda hayat süren” arkadaşlarıyla iletişimlerini kesmişlerdir. Bu kişiler arasında, yaşam tarzında ve hayata dair yapılan tercihlerde farklılıklar oluşması bu iletişimin kesilmesine ve kurum dışından arkadaşlıklar edinilmesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra, yaşadığı ilden başka bir ile devlet memuru olarak atanmak zamanla aynı kurumda kalmış olduğu arkadaşlarıyla iletişimlerinin kopmasına sebep olan bir başka unsur olarak ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmanın sonucunda ortaya çıkan bir diğer önemli nokta ise kurum bakımındayken hayati sorumlulukları öğrenemedikleri ve kurum dışındaki hayata ayak uydurmada zorluk yaşadıklarıdır. Ancak bu durumun kurum bakımı sisteminin ev tipi bakıma dönüşmesiyle değişmiştir. Yetiştirme yurdundan sevgi evlerine/çocuk evlerine geçenler ev yaşamını ve hayati sorumlulukları öğrenebildiklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle, kurum bakımı sisteminde yapılan değişikliğin bu anlamda olumlu geri dönüşleri olduğu ve bu eksikliği giderdiği sonucuna varılmıştır.

Devlet korumasına alınmış olmanın olumsuz yönleri olarak bahsedilen diğer durumlar ise aile sevgisinden yoksun kalma ve kaldıkları kurumla ilgili özellikler olduğu görülmüştür. Kurum bakımından yararlanmanın hiçbir dezavantajını görmediğini belirten katılımcıların çoğu tek olumsuz yön olarak aile sıcaklığına duyulan özlem olarak bahsetmişlerdir.

Devlet koruması bakımındayken yaşadıkları olumsuz tecrübeleri ve kurumla ilgili olumsuzlukları da dile getiren katılımcılar ilk olarak farklı özellikteki birçok çocuğun bir ara olmasından bahsetmişlerdir. Suça ya da madde kullanımına bulaşmış veya kendine zarar verme eğilimi olan çocukların diğerlerini etkileme olasılığının bulunduğu ve bu nedenle koruma altına alınan çocuklardan “kötü”nün “iyi”yi olumsuz

yönde etkilediğini belirtilmiştir. Personellerinin ise bu konunun önlenmesi ve çözülmesinde yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın sonucuna göre kurum bakımının olumsuz yönü olarak belirtilen “şiddet görme”, Önder ve İnak (2018)’in da çalışmalarında belirtildiği gibi en çok kurumda kalan diğer çocukların zorbalığından kaynaklanmıştır. Yine bahsi geçen çalışmayla benzer olarak bu çalışmada da ikincil kaynak olarak kurumda çalışan personeller gösterilmiştir. Eski kurum bakımı hizmeti olan yetiştirme yurtlarında farklı yaşlarda çocukların bir arada bulunması, büyüklerin küçüklere ya da daha baskın karakterlerin diğerlerine şiddet uygulamasına neden olmuştur.

Aileden uzak olma, aile sevgisi görememe, kurumda çalışan personellerin ilgisizliği, çocukluktan yetişkinliklerine kadar geçen dönemde yaşadıkları dışlanma, ayrımcılıklar, etiketlenmeler, bazılarının personel veya kurumda kalan diğer gençler tarafından şiddet ya da baskıya maruz kalmış olmaları, kurumdaki diğer çocuklar yüzünden kötü davranışlar edinme, çocukluk travmaları gibi sebeplerin devlet korumasından ayrılan genç kadınların ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemiştir.

Çalışma, katılımcıların hem devlet korumasındayken hem de sonrasında yaşadıkları olumsuz deneyimlerinin yanı sıra devlet korumasına alınmış olmanın olumlu yönlerini ve katkılarını da ortaya çıkarmıştır. Çalışmanın sonucuna göre katılımcıların yurt hayatlarından genel olarak memnun oldukları görülmüştür. Aile yanında elde edemeyecekleri barınma, eğitim alabilme, sosyal aktiviteler sayesinde gezilere katılma, yeni yerler görme gibi imkânlara sahip olduklarını belirtmişlerdir. Demirbilek (2000)’in ve Yazıcı (2013)’nin çalışmasında da yetiştirme yurdunda kalan kız çocukları kaldıkları kurumdan hem arkadaşlık yönünden hem de eğitim ve barınma imkânı sağlanmasından dolayı memnun oldukları görülmüştür. Bu çalışmanın sonuçlarına göre katılımcıların çoğunluğu güvenli bir ortamda yaşama, eğitim, yeme-içme, sosyal aktivite gibi sağlanan hizmetlerle barınma açısından ve kurumda edilen arkadaşlıklar açısından devlet korumasında olmanın olumlu yön olarak ortaya çıkması Demirbilek’in ve Yazıcı’nın çalışması desteklemiştir.

Bir diğ er yandan, katılımcıların tümü memur olarak istihdam edilme haklarının devlet korumasında olmanın en önemli yanı olduğunu belirtmişlerdir. Varol (2017)'un çalışmasında da devlet memuru olarak istihdam edilme fırsatı devlet korumasında olmanın avantajı olarak belirtilmiştir. Bu çalışmada katılımcıların ifadelerinden yola çıkılarak, böyle bir fırsatın sağlanmaması durumunda devlet korumasından ayrılan gençlerin daha kötü koşullarda ve durumlarda olacağı görülmüştür. Bu nedenle devlet korumasından ayrılan gençlere sağlanan iş fırsatı hem sosyal ve ekonomik durumları hem de hayatlarını tek başlarına sürdürebilmeleri açısından büyük önem taşımıştır.

Devlet korumasından ayrılıp memur olarak atanmış genç kadınların maddi durumları genel olarak iyi ve yeterli olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak dikkat çeken sonuçlardan biri büyük şehirde ve küçük şehirde yaşamının yaşam standartları açısından farklılık göstermiş olmasıdır. Afyonkarahisar'da yaşamak, Ankara'da yaşamaktan daha ucuz olduğu için bu şehirde yaşayanların maddi durumları çok daha iyi olarak çıkmıştır. Bunun yanı sıra, Ankara'da yaşayan, eşi çalışmayan, aileyle yaşayan ama anne ve babası çalışmayan, tek ebeveyn olarak birden fazla çocuğa bakan genç kadınlar maddi anlamda büyük sıkıntı çekmişlerdir. Yine yapılan yanlış evlilik ve ailenin sorumsuzluğu bu genç kadınları ekonomik anlamda da problemler yaşamasına neden olmuştur.

Bu çalışmanın sonucunda devlet korumasından ayrılıp memur olmuş genç kadınların çoğunluğunun buldukları konumdan memnun oldukları ve bu memnuniyetlerinin memur olmuş olmalarından kaynaklandığı ortaya çıkmıştır. Memur olma avantajları devlet korumasından ayrılan kadınlara ekonomik anlamda avantaj sağlamasıyla beraber barınma ve daha iyi koşullarda yaşama fırsatı sunmuştur. Bulduğu konumundan memnun olan ancak daha iyisinin de olabileceğini belirtenler ise eğitim düzeylerini yeterli bulmamaktadırlar ve bazıları bu durumda kurum personellerinin yeterli teşvik ve yönlendirme yapmamasından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Bulduğu konumdan memnun olmayanlar ise iş ortamlarında yaşadıkları dışlanma gibi problemler, arkadaş çevresinden uzak olma, eşin çalışmıyor olmasıyla tek maaşla geçinme ya da tek ebeveyn olarak evini geçindirmeye çalışma, borç ödeme gibi sosyal ve ekonomik sıkıntılar dolayısıyla buldukları konumdan

memnuniyetsizliklerini belirtmişlerdir. Bu çalışmada ortaya çıkan önemli noktalardan biri de devlet korumasından ayrılıp memur olan genç kadınların her ne problem yaşarsa yaşasınlar memur olabildikleri için memnuniyet duyduklarını belirtmişlerdir. Bu genç kadınlar, devlet korumasına alınmış olmanın, şu anki hayatlarına ve buldukları konumlarına olumlu bir etkide bulunduğunu düşünmektedirler.

Devlet korumasından ayrılıp memur olan genç kadınların geleceğe karşı umutlu olmalarıyla, memur olarak bir gelire sahip olmaları ve bu iş neticesinde öz güven kazanmaları, daha iyisini yapacaklarına, kendilerini geliştirebileceklerine ve daha iyi bir konumda olacaklarına olan inançları birbiriyle ilişkili bulunmuştur. Bu nedenle, memur olmalarıyla birlikte ekonomik ve sosyal güvence edinmiş olan devlet korumasından ayrılmış genç kadınların geleceğe karşı daha umutlu oldukları görülmüştür.

Bu çalışmanın sonucunda devlet korumasında olup kurum bakımı hizmetinden yararlanmanın bir diğer olumlu katkısı olarak insanları ve hayatı tanımayı sağlaması olarak belirtilmiştir. Eski bakım hizmetlerinden olan yetiştirme yurtlarında kalmış olan katılımcılar çok farklı tipteki çocuk ve gençlerin bir arada bakılmasıyla ve yaşadıkları zorluklarla hayatı ve insanları tanıdıklarını belirtmişlerdir. Yine Varol (2017)'un çalışmasında da kurumun, çalışmanın katılımcıları tarafından “hayatı öğrendikleri yer” olarak tanımlanması bu sonucu desteklemiştir. Buna ek olarak, devlet korumasına alınmış olma sayesinde kendilerini savunmayı ve yaşadıkları zorluklarla mücadele ederken güçlü olmayı da öğrenmişlerdir.

4.2. Öneriler

Bu çalışma, bir yüksek lisans tezi olduğu için kısıtlı bir zamanda ve kısıtlı sayıda katılımcılarla görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Daha büyük sayılarda katılımcılarla gerçekleştirilen daha kapsamlı bir çalışma için bu çalışma bir temel oluşturma amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya konu olan mevzuların daha iyi anlaşılması ve daha etkili çözümler üretilmesi için daha büyük çaplı bir araştırmaya gerek vardır.

Ayrıca, katılımcıların büyük bir kısmı çocuk koruma hizmetleri kapsamında yetiştirme yurdu bakım hizmetinden yararlanmış bireyleri içermektedir. Çok fazla sayıda çocuğun bir arada barındığı koğuş tipi olan yetiştirme yurtlarından sevgi evleri/çocuk evleri sistemine geçilmesinin olumlu bir dönüşüm olduğu görülmüştür. Kurum bakımının olumsuzlukları olarak bahsedilen “farklı birçok çocuğun bir arada bulunması”, “büyüklerin küçüklere uyguladığı baskı ve şiddet”, “hayati sorumlulukları öğrenememe” gibi durumlar ortadan kaldırılarak, bu çocukların ev ortamlarında büyümeleri sağlanmış ve hayati sorumlulukları öğrenme, ev yönetimi, para yönetimi gibi konularda tecrübe sahibi olmalarına imkân tanınmıştır. Ancak gerek korunmaya ihtiyacı olan gençlere yönelik verilen bakım hizmetlerinden değişikliğin çıktıkları gerekse bu değişikliğin bu gençlerin devlet korumasından ayrıldıktan sonra bağımsız bir hayatta geçtikleri süreçten yetişkin oldukları sürece kadar yaşadıkları problemlere bir etkisi olup olmadığına dair daha geniş ölçekli çalışmalar yapılmalıdır.

Buna ek olarak, katılımcıların sunduğu önerilerde anlaşılacağı üzere, devlet korumasındayken kurum personellerinin tutum ve davranışları, doğru yönlendirmeye yapacakları rehberlik hizmetleri, gençlerin devlet korumasından ayrıldıktan sonraki yaşayacakları hayata hazırlanması büyük bir önem taşıdığı düşünülmüştür. Ailelerinden uzakta büyüyen bu gençlerin devlet korumasındayken kurum personelleri tarafından yeterli ilgi, sevgi ve şefkati görememesi, yeterli ve doğru yönlendirmeyi sağlayamaması, iyi bir rehber olamaması bu gençlerin hem ruhsal durumlarını hem de eğitim hayatlarını olumsuz yönde etkilemiştir.

Ayrıca, bazı gençlerin kurumdan kaçması ya da erken ve yanlış evlilikler yapması da yine kurum personellerinin ilgisizliğinden kaynaklandığı ortaya çıkmıştır. Katılımcıların kendi yaşadıkları deneyimler neticesinde devlet korumasında olan çocukların koruma sürelerinin reşit olunca bitmemesi gerektiğini, kurumda çalışan personellerin daha ilgili olması ve denetlenmesi gerektiğini, yaşları dolayısıyla koruma kararı kalkanların ve gidecek yerleri olmayanlara barınma olanağı sağlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara ve gençlere yönelik sağlanan bakım hizmetlerinde çalışan görevlilerin seçilmesinde ve denetlenmesinde

titizlik ve hassasiyet gösterilmesi ve kurumlarda uygulanan işleyişin titizlikle takip edilmesi gerekmektedir.

Kurumların korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik uyguladığı işleyiş birbirinden farklılık göstermiştir. Bazı kurumlarda bazı gençler, eğitimlerine devam etmelerine rağmen reşit oldukları için koruma kararları kaldırılmıştır. Bu durum gençlerin eğitimlerine devam edememesine, kalacak yer problemi yaşamasına ve erken yaşta evlilik yapmasına sebebiyet vermiştir. Ancak bazı kurumlarda ise koruma yaşı dolan ve eğitimine devam etmeyen fakat gidecek yeri olmayan gençlere barınma ve iş bulma fırsatları tanınmıştır. Bu tür farklılıkların oluşması, devlet korumasında olan çocuklar arasında fırsat eşitliğinin sağlanamamasına sebep olmuştur. O nedenle, her bir kurumda, çocukların aleyhine bir durum oluşmasında hukuki haklarını aramalarında yardımcı olacak ve koruma kararlarının hangi nedenler neticesinde kalktığını takip edecek ilgili sorumluların bulunması, oluşacak mağduriyetlerin önlenmesinde büyük önem taşımaktadır.

Katılımcılar, devlet memuru olup işe yerleşseler bile kontrol edilmeleri gerektiğine, devlet korumasındayken çocukların koruma kararı kalktıklarında nelerle karşılaşacaklarına dair bilgilendirilmelerine ve hayati sorumlulukların öğretilmesi gerektiğine dair önerilerde bulunmuşlardır. Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun, koruma kararı kalktıktan sonra belli periyotlarla durumlarının takip edildiği bilinmektedir. Ancak bu takipler belli bir süre sonra kesilmemeli ve özellikle devlet kurumuna memur olarak atanan gençlerin etiketlenme ve dışlanma problemlerine etkili çözümler getirilmesi gerekmektedir. Devletin, bu gençlere sağladığı memur olma hakkı onlar için şüphesiz çok büyük bir avantaj oluşturmaktadır. Ancak devlet memuru olamayan gençler için de özel sektörde istihdam edilmelerine yönelik teşvikler yapılması, bu gençlerin daha sağlıklı ve güvenli ortamlarda hayatlarını kurabilme imkânı sağlayacaktır.

Devlet korumasından ayrılan gençlerin eğitimleri düzeyleri yapılan önceki çalışmalarda ve bu çalışmada düşük çıkmıştır. Bunun önlenmesine yönelik atamalarda lisans mezunlarından başlanarak atama yapılacağı belirtilmiştir. Ancak koruma

altındaki bazı gençlerin memur olacaklarını bilmesiyle okumaya önem vermemeleri, kurumda çocukların eğitimleriyle ilgilenen sorumluların yeterli teşvik ve yönlendirmeyi yapamaması ve okullardaki eğitimcilerin de bu noktada yetersiz kalması bu çocukların eğitim seviyelerindeki düşüklüğe neden olmaktadır. Özellikle kız çocuklarının erken ve yanlış evlilikler yapmamasını ve kötü yola düşüp güvenli ve sağlıklı olmayan hayatlar sürmesini önlemek için eğitim de dâhil her konuda rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sağlanması önem arz etmektedir.

Buna ek olarak, devlet korumasından ayrılıp memur olmuş genç kadınlar şu anda devlet korumasında bulunan çocuk ve gençlere, kurumdan ayrıldıklarında iyi bir hayata sahip olmaları için kendilerinin de mücadele etmeleri gerektiğine, eğitimlerine devam etmeleri gerektiğine ve evliliği bir kurtuluş olarak görüp evlenmemeleri gerektiğine dair önerilerde bulunmuşlardır. Kendi yaşadıkları tecrübeler neticesinde devletin, korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik sağladığı barınma ve eğitim hakkının iyi kullanılmasını tavsiye etmişlerdir. Devlet korumasında bulunan çocukların, aynı tecrübeyi paylaşmış büyükleriyle bir araya getirilmesi, devlet korumasından ayrılmış olanların yaptığı hatalar veya verdiği doğru kararların çocuklara aktarılıp tecrübelerin paylaşılması, öğütler, tavsiyeler ve önerilerin sunulması, koruma altındaki çocuğun merak ettiği, geleceği konusunda tedirgin olduğu durumlarla ilgili sorular sorması, onların gelecekleri hakkında kaygı, belirsizlik ve korku hissini daha aza indirilmesine yardımcı olacaktır. Kendisiyle aynı tecrübeyi paylaşmış büyüklerinden aldıkları tavsiye ve öğütler bu çocukların koruma kararları kalktıktan sonraki hayatlarında daha başarılı olmaları açısından yararlı olacaktır.

Bunun yanı sıra, yine. Bunlara ek olarak çocuğun hayatı tanınmasında ve sosyalleşmesinde önemli rolü olan sosyal aktivitelerin artırılması gerektiğine dair de önerilerde bulunmuşlardır. Nitekim yapılan çalışmalarda da kurumlarda sosyal aktivitelerin artırılması bu gençlerin sosyalleşmesinde önemli bir yer tuttuğu görülmüştür. Webb vd. (2016) de devlet korumasında olan çocukların sosyal aktivitelerde bulunmalarının sosyalleşme becerilerini geliştirdiğini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra, bu çocukların gelecek konusunda kendilerine daha güvenli olduklarını ve sosyal ilişkilerde zorlanmadıklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla, devlet

korumasındayken verilecek olan sosyal aktivitelerde bulunma fırsatı bu çocukların koruma kararları kalktıktan sonra kuracakları hayatlarını olumlu yönde etkileyecektir.

KAYNAKLAR

- Akçay Elçin, Şule (2013). *Türkiye’de Korunmaya Muhtaç Çocukların İstihdamı Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Anghel, Roxana, Ruskin, Anglia ve Dima, Gabriela (2008). “Romania”. *Young People’s Transitions From Care to Adulthood: International Research and Practices*. Ed. Stein, M. ve Munro, R. E. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. 158-172.
- Ansell, Nicola (2005). *Children, Youth and Development*. New York: Routledge.
- Arnett, J. Jeffrey (1997). “Young People’s Conceptions of The Transition to Adulthood”. *Youth and Society* 1 (9): 3-23.
- Arnett, J. Jeffrey (1999). “Adolescent Storm and Stress, Reconsidered”. *American Psychologist* 5 (54): 317-326.
- Arnett, J. Jeffrey (2001). “Conceptions of the Transition to Adulthood: Perspectives From Adolescence Through Midlife” *Journal of Adult Development* 2 (8): 133-143.
- Aşık, Elif ve Eker, Fatma (2007). “Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Sorunları ve Başetmeleri”. *Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 16(1): 20-31.
- Baker, Claire (2017). *Care leavers’ Views On Their Transition to Adulthood: A Rapid Review of The Evidence*. England: Coram Voice.

- Bakırcı, Mustafa (2012). “Yetiştirme Yurdunda Kalan Çocukların Eğitim Problemleri-Değerler Eğitimi İle İlişkili Bir Değerlendirme”. *Dergipark, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi* 1 (14): 75-106.
- Berlin, Gordon, Furstenberg Jr. F. Frank ve Water, C. Mary (2010). “Transition to Adulthood: Introducing the Issues”. *The Future of Children* 1 (20): 3-18.
- Cameron, Claire (2016). “Leaving Care and Employment in Five European Countries: An Undocumented Problem?”. *SOS Children’s Village International*.
- Cashmore, Judy ve Mendes, Philip (2008). “Australia”. *Young People’s Transitions From Care to Adulthood: International Research and Practices*. Ed. Stein, M. ve Munro, R. E. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. 23-35.
- Cashmore, Judy ve Paxman, Marina (2007). *Longitudinal Study of Wards Leaving Care: Four to Five Years On*. Sydney: University of New South Wales.
- Coté, E. James (2002). “The Role of Identity Capital in the Transition to Adulthood: The Individualization Thesis Examined”. *Journal of Youth Studies* 2 (5):117-134.
- Coté, E. James ve Bynner, M. John (2008). “Changes in The Transition to Adulthood in The UK and Canada: The Role of Structure and Agency in Emerging Adulthood”. *Journal of Youth Studies* 3 (11): 251-268.
- Courtney, E. Mark ve Heuring, D. Hughes (2005).”The Transition to Adulthood for Youth “Aging Out” of The Foster Care System”. *ON YOUR OWN WITHOUT A NET: The transition to Adulthood for Vulnerable Population*. Ed. D: W. Osgood vd. Chicago: University of Chicago Press. 27-67.
- Courtney, E. Mark (2008). “United States”. *Young People’s Transitions From Care to Adulthood: International Research and Practices*. Ed. Stein, M. ve Munro, R. E. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. 225-238.

- Creswell, W. John (2016). *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. Çev. Selçuk Beşir Demir. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Çoşkunsever, Asude (2016). “Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Dini Başa Çıkma: Bursa ve Şanlıurfa Yetiştirme Yurtları Örneği”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25: 97-124.
- Danziger, Sheldon ve Ratner, David (2010). “Transitions to Adulthood: Labor Market Outcomes and the Transition to Adulthood”. *The Future of Children* 1 (20): 133-158.
- Demirbilek, Sevda (2000). “Korunmaya Muhtaç Gençlerin Toplum Kazandırılmasında Yetiştirme Yurtları”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2 (15): 137-152.
- Dumaret, A. Camille (2008). “France”. *Young People’s Transitions From Care to Adulthood: International Research and Practices*. Ed. Stein, M. ve Munro, R. E. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. 49-63.
- Enneli, Pınar; Enneli, H. Çağlar (2016). “Reinforcement and Erosion of Traditional Gender Roles Among Young People in a Poor Metropolitan Area of Turkey”. *Journal of Youth Studies*, 20 (3): 349-365.
- Flynn, J. Robert ve Vincent, David (2008). “Canada”. *Young People’s Transitions From Care to Adulthood: International Research and Practices*. Ed. Stein, M. ve Munro, R. E. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. 36-48.
- Foster, E. Micheal ve Gifford, J. Elizabeth (2004). “Challenges in the Transition to Adulthood for Youth in Foster Care, Juvenile Justice, and Special Education”. *Network on Transitions to Adulthood Policy Brief* 15.
- Furstenberg Jr., Frank F. (2010). “Transition to Adulthood: On a New Schedule: Transitions to Adult and Family Change”. *The Future of Children* 1 (20): 67-88.

- Gabriel, Thomas ve Stohler, Renate (2008). "Switzerland". *Young People's Transitions From Care to Adulthood: International Research and Practices*. Ed. Stein, M. ve Munro, R. E. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. 197-208.
- Gayet, Cecillia ve Juarez, Fatima (2015). "Transitions to Adulthood in Developing Countries". *Annual Review of Sociology*, doi: 10.1146/annurev-soc-052914-085540.
- Gilligan, Robbie (2008). "Ireland". *Young People's Transitions From Care to Adulthood: International Research and Practices*. Ed. Stein, M. ve Munro, R. E. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. 102-114.
- Glesne, Corrine (2013). *Nitel Araştırmaya Giriş*. Çev. Pelin Yalçınoğlu ve Ali Ersoy. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Greeson, K. P. Johanna (2013). "Foster Youth and the Transition to Adulthood: The Theoretical and Conceptual Basis for Natural Mentoring". *Emerging Adulthood* 1 (1): 40-51.
- Herczog, Maria (2008). "Hungary". *Young People's Transitions From Care to Adulthood: International Research and Practices*. Ed. Stein, M. ve Munro, R. E. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. 79-89.
- Höjer, Ingrid (2008). "Sweden". *Young People's Transitions From Care to Adulthood: International Research and Practices*. Ed. Stein, M. ve Munro, R. E. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. 185-196.
- Ibrahim, W. Rawan (2008). "Jordan". *Young People's Transitions From Care to Adulthood: International Research and Practices*. Ed. Stein, M. ve Munro, R. E. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. 115-131.
- Jorge F. del Valle (2008). "Spain". *Young People's Transitions From Care to Adulthood: International Research and Practices*. Ed. Stein, M. ve Munro, R. E. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. 173-184.

- Karadağ Çaman, Özge ve Özcebe, Hilal (2011). “Ankara’da Yetiştirme Yurtlarında Yaşayan Ergenler: Ruhsal Belirtileri, Fiziksel Etkinlik Düzeyi ve İlişkili Etkenler”. *Türk Psikiyatri Dergisi*22(2): 93-103.
- Kesen, N. Feyzal, Karakuş, Özlem ve Deniz, M. Engin (2012). “Yetiştirme Yurtlarında Kalan Çocukların Kuruluşa Geliş Nedenlerinin İncelenmesi”. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi* 23 (1): 121-130.
- Knorth, J. Erik; Knot-Dickscheit, Jana ve Strijker, Johan (2008). “The Netherlands”. *Young People’s Transitions From Care to Adulthood: International Research and Practices*. Ed. Stein, M. ve Munro, R. E. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. 132-146.
- Köngeter, Stefan; Schöer, Wolfgang ve Zeller, Maren (2008). “Germany”. *Young People’s Transitions From Care to Adulthood: International Research and Practices*. Ed. Stein, M. ve Munro, R. E. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. 64-78.
- Kutlu, Mustafa (2005). “Yetiştirme Yurdu Yaşantısı Geçiren Lise Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri”. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 24 (3): 89-109.
- Madhavan, Sangeetha (2006). “Racial Differences in Transition to Adulthood in South Africa”. *Dept. of African-American Studies and Maryland Population Research Center*: 1-40.
- Mannay, Dawn vd. (2016). “Exploring the educational experiences and aspirations of Looked After Children and Young People (LACY) in Wales”. *CASCADE Research Briefing*, 7.
- Marini, M. Margeret (1978). “The Transition to Adulthood: Sex Differences in Educational Attainment and Age at Marriage”. *American Sociological Review* 4 (43): 483-507.

- Meleis, A. Ibrahim (2010). *Transition Theory: Middle Range and Situation-Specific Theories in Nursing Research and Practice*. New York: Springer Publishing.
- Meltzer, Howard vd. (2008). “A thirty-year Prospective Study of Children in Residential Care in the 1970s “. *Scottish Journal of Residential Child Care* 1 (7): 1-6.
- Ocakcı, Ayşe ve Kürtüncü, Meltem (2004). “Çocuk Yuvasında Yaşayan 9-13 Yaş Grubu Çocuklarda Depresyon ve Benlik Kavramı Düzeylerinin Belirlenmesi”. *Journal of Educational Sciences and Practices*3(5): 75-86.
- Osgood D. Wayne vd. (2005). “Introduction: Why Focus on the Transition to Adulthood for Vulnerable Population1. *ON YOUR OWN WITHOUT A NET: The transition to Adulthood for VulnerablePopulation*. Ed. D: W. Osgood vd. Chicago: University of Chicago Press. 1-26.
- Osgood, D. Wayne; Foster E. Michael ve Courtney E. Mark (2010). “Transitions to Adulthood: Vulnerable Populations and the Transition to Adulthood”. *The Future of Children* 1 (20): 209-229.
- Öcal, Adem ve Kemer kaya, Güven (2011). “Yetiştirme Yurdunda Kalmış Yetişkinlerin Devlet ve Vatandaşlık Algıları Üzerine Nitel Bir Araştırma”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 30: 63-82.
- Öcal, Adem ve Kemer kaya, Güven (2014). “Yetiştirme Yurtlarında Kalan 6. - 8. Sınıf Öğrencilerinin Sosyalleşme Becerilerinin İncelenmesi”. *K. Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi* 23 (4): 1567-1584.
- Öcal, Adem, Kemer kaya, Güven ve Arastaman, Gökhan (2013). “Yetiştirme Yurtlarında Kalan Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Dışlanmışlık Algısı”. *Turkish Journal of Education* 1 (2): 49-56.

- Öder, Mehmet Seyman ve İnak, Abdulkadir (2018). “ Geçmişte Kurum Bakım Bakımı Hizmeti Alanların Şiddet Görme Durumları ve Bakım Hizmeti Algıları: Bingöl Örneği”. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, doi: 10.29029/busbed.395402
- Öntaş, Özlem (1998). *Kurum Bakımı Deneyimi Olan Genç Yetişkinlerin Sosyal Destek Sistemleri ve Ruh Sağlığı Durumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, Meral ve Ünal, Vehbi (2015). “Yetiştirme Yurdundan Ayrılanların Sosyalleşme ve Toplumla Bütünleşme Durumları (Sivas Örneği)”*C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 16 (1): 119-134.
- Petrogiannis, Kostantinos (2011). “Conceptions of the transition to adulthood in a sample of Greek higher education students”.*International Journal of Psychology and Psychological Therapy* 1 (11): 121-137.
- Quinn, Neil vd. (2017). “*Moving Forward: Towards a rightsbased paradigm for young people transitioning out of care*”. *International Social Work* 1(60): 140-155.
- Rumbaut, G. Rubén ve Komaie, Golnaz (2010). “Transitions to Adulthood: Immigration and Adult Transitions”. *The Future of Children* 1 (20): 43-66.
- Sağlam, Elif (2014). *Yetiştirme Yurdunda Büyüyen Genç Yetişkinlerin Bazı Psikolojik Özelliklerinin Ailesi Yanında Büyüyen Bireylerle Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Schulenberg, E. John; Sameroff, J. Arnold ve Chicchetti, Dante (2004). “The Transition To Adulthood as a Critical Juncture in The Course of Psychopathology and Mental Health”. *Development and Psychopathology* doi: of Psychopathologydoi:10.1017/S0954579404040015.

- Schwartz J. Seth; Coté E. James ve Arnett, J. Jeffrey (2005). "IDENTITY AND AGENCY IN EMERGING ADULTHOOD: Two Developmental Routes in the Individualization Process". *Youth and Society* 2 (37): 201-229.
- Settersen Jr., A. Richard ve Ray, Barbara (2010). "Transitions to Adulthood: What's Going on with Young People Today? The Long and Twisting Path to Adulthood". *The Future of Children* 1 (20): 19-42.
- Stein, Mike ve Verweijen-Slammescu, Raluca (2012). Care Ends: Lessons from young people on leaving care in Albania, the Czech Republic, Finland, and Poland Peer Research. Innsbruck: SOS Children Village International.
- Stein, Mike ve Wade, Jim (2000). *Helping Care Leavers: Problems and Strategic Responses*. London: Department of Health.
- Stein, Mike ve Munro, R. Emily. (Eds). 2008. *Young People's Transitions from Care to Adulthood: International Research and Practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Storo, Jan (2008). "Norway". *Young People's Transitions From Care to Adulthood: International Research and Practices*. Ed. Stein, M. ve Munro, R. E. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. 147-157.
- Sulimani-Aidan, Yafit (2016). "Future Expectations as a Source of Resilience among Young People Leaving Care". *The British Journal of Social Work*, bcw077, 1-17.
- Şahin, Gülçilem ve Sürücü, Abdullah (2011). "Yetiştirme Yurtlarında Yaşayan Ergenlerde Bağlanma ve Kimlik". *e-Journal of New World Sciences Academy* 6(1): 1318-1334.
- Şimşek, Hasan ve Yıldırım, Ali (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

- Şimşek, Zeynep; Erol, Neşe; Öztop, Didem ve Özer Özcan, Özlem (2008). “Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örnekleme Karşılaştırmalı Bir Araştırma”. *Türk Psikiyatri Dergisi*19(3): 234-246.
- Üstün, Belgin (2008). *Yetiştirme Yurdu Deneyimi Olan Genç Yetişkinlerin Çocuklarının Duygusal ve Davranışsal Sorunları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Varol, Bedrettin (2017). *Kurum Bakımı Deneyimi Olan Yetişkinlerin İş Yaşamına Uyumluluğu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Wade, Jim (2008). “United Kingdom”. *Young People’s Transitions From Care to Adulthood: International Research and Practices*. Ed. Stein, M. ve Munro, R. E. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. 209-224.
- Webb, Lucy (2017). “Personal Resilience and Identity Capital Among Young People Leaving Care: Enhancing Identity Formation and Life Chances Through Involvement in Volunteering and Social Action”. *Journal of Youth Studies*20(7), 889-903.
- Yalçın, Arslan (2011). *Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Korunmaya Muhtaç Çocukların Gelecek Kaygılarının İncelenmesi (Afyonkarahisar Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaşar, Öznur ve Dağdelen, Nihal (2013). “Korunmaya Muhtaç Çocukların Yetiştirilmesinde Çocuk Yurtlarından Çocuk evlerine Geçişin, Çocukların Sosyo-Kültürel ve Psikolojik Gelişimlerine Etkisi Üzerine Bir Çalışma: Isparta Örneği”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18: 199-221.

- Yazıcı, Ergün (2012). “Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18 (9): 499-525.
- Yazıcı, Ergün (2013). “Sosyal Koruma Bağlamında Yetiştirme Yurtlarından Yararlanmış Bireylerle İlgili Bir Araştırma”. *VII. Sosyal İnsan Hakları Uluslararası Sempozyumu*: 397-418.
- Yazıcı, Ergün (2014). “Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2 (4): 247-270.
- Yolcuoğlu, İsmet Galip (2009). “Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi”. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi* 5 (18): 43-57.
- Yurteri Tiryaki, Aybüke ve Baran, Gülen (2015). “Kurum Bakımı Deneyimi Olan Kadınların Çocukluk Dönemi Kurum Yaşantıları: Nitel Bir Çalışma”. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 1 (26): 23-44.
- Yüceer, Tuba (2012). *Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Evlilik Uyumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yüksel, Zeynep ve Öncü, Bedriye (2016). “Geçmişte Kurum Bakımında Kalmış Bireylerin Kurum Bakımı Deneyimlerine İlişkin Özellikleri ve Bağlanma Biçimlerinin İncelenmesi”. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 27 (2): 63-77.

İnternet Kaynakları

- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2017). “Koşuş Tipi Yetiştirme Yurtları Tarih Oluyor”, (<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/haberler/kogus-tipi-yetistirme-yurtlari-tarih-oluyor>, 29 Mart 2018’de erişildi).

- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2019). “Evlat Edinme Hizmeti”, (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/evlat-edinme-hizmeti/>, 10 Nisan 2019).
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (<https://ailevecalisma.gov.tr/chgm/>, 10 Nisan 2019’da erişildi).
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2019). “Sosyal Hizmetler Kanunu Kapsamında Tanınan İstihdam Hakkının Kullanımına İlişkin Yönetmelik”, (<https://ailevecalisma.gov.tr/chgm/mevzuat/yonetmelikler/>, 12 Mayıs 2019)
- Hayat Sende Derneği (2018). “Korumadan Ayrılan Bireylerin İstihdam Olanaklarının Değerlendirilmesi Çalışmayı Sonuç Raporu”, (<http://www.hayatsende.org/uploads/2018/4/17/bd8e174692bd1481ee1a7d4cea2cba48.pdf>, 8 Nisan 2019’da erişildi).
- Hürriyet Gazetesi (2015). “Canan’ı Boşandığı Eşinin Kardeşi Bıçaklayarak Öldürdü”, (<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/canani-bosandigi-esinin-kardesi-bicaklayarak-oldurdu-29268957>, 13 Nisan 2019’da erişildi).
- Mulheir, Georgette (2012). “The Tragedy of Orphanages”, Tedx, London (<https://www.youtube.com/watch?v=xzT6iH2CX4k>, 10 Nisan 2019’da erişildi).
- Ruvinsky, Vladimir ve Izmaylova, Sofya (2014). “Life After the Orphanages”, https://www.rbth.com/society/2014/06/01/life_after_the_orphanage_37077.html, 21 Mart 2019’da erişildi)
- SOS Children Villages International. “General Information on Egypt”, (<https://www.sos-childrensvillages.org/where-we-help/africa/egypt>, 20 Mart 2019’da erişildi)
- Türkiye İstatistik Kurumu (2017). “Eğitim İstatistikleri”, (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018, 20 Mayıs 2019’da erişildi).

Kanunlar ve Yönetmelikler

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989).

Çocuk Koruma Kanunu (3 Temmuz 2005). *TC Resmi Gazete*, 5395/25876.

Çocuk ve Gençlik Merkezi Yönetmeliği (30 Eylül 2001). *TC Resmi Gazete*, 25167.

Korunmaya Muhtaç Çocukların İşe Yerleştirilmesine İlişkin Tüzük (2 Mart 1995). *TC Resmi Gazete*, 2828/22218.

Koruyucu Aile Yönetmeliği (14 Aralık 2012). *TC Resmi Gazete*, 28497.

Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Eden Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük (15 Mart 2009). *TC Resmi Gazete*, 4721/27170.

Sosyal Hizmet Kanunu (27 Mayıs 1983). *TC Resmi Gazete*, 2828/18059.

Sosyal Hizmet Kanunu Kapsamında İstihdam Hakkının Kullanımına İlişkin Yönetmelik (20 Kasım 2018). *TC Resmi Gazete*, 30601.

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik (3 Mart 2015). *TC Resmi Gazete*, 29284.

Türk Medeni Kanunu (8 Aralık 2001). *TC Resmi Gazete*, 4721/24607.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982).

EKLER

Ek 1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU TEMALARI

ÇALIŞMANIN ADI: DEVLET KORUMASINDAN SONRA MEMUR OLARAK İSTİHDAM EDİLEN GENÇ KADINLAR: AFYONKARAHİSAR VE ANKARA ÖRNEĞİ

1. SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLER

- Yaş:
- Eğitim:
- İstihdam:
- Medeni Hal:
- Şu Anda İçinde Bulunduğu Maddi Ve Fiziksel Koşullar:

2. DEVLET KORUMASINDA HAYAT

- Korunma Altına Alınma Yaşı
- Korunma Altına Alınma Nedeni
- Korunma Altında Kalma Süresi
- Korunma Altındayken Kaç Farklı Yuva/Yurt Değiştirdiği:
- Yurt Hayatının Olumlu Ve/Veya Olumsuz Unsurları
- Yurt Hayatının Kendisine Kattığı Olumlu Ve/Veya Olumsuz Yanları

3. DEVLET KORUMASINDAN SONRA HAYAT

4. BUGÜNKÜ HAYAT

- Maddi Koşullar
- Arkadaş İlişkileri
 - Yakın Arkadaş İle İlişkiler
 - İş Arkadaşları İle İlişkiler
 - Yetiştirme Yurdundan Arkadaşları İle İlişkiler
 - Yetiştirme Yurdu Dışındaki Arkadaşları İle İlişkiler
- Sosyal Yaşam

5. TUTUMLARI VE BEKLENTİLERİ

- Kendini Şuanda Ekonomik Açıdan Nerede Görüyor?
- Bulunduğu Konumu İyi Olarak Değerlendiriyor mu?
- Bu Konumda Olmasında Yurdun Etkisinin Olduğunu Düşünüyor Mu?
- Bundan Beş Yıl Sonra Hayatında Nelerin Değişeceğini Düşünüyor Ve Kendini Ekonomik ve Sosyal Açıdan Nerede Görüyor?
- Bundan On Yıl Sonra Hayatında Nelerin Değişeceğini Düşünüyor Ve Kendini Ekonomik ve Sosyal Açıdan Nerede Görüyor?

6. ÖNERİLERİ

- Kendisiyle Aynı Tecrübeyi Paylaşan İnsanların Hayatlarını İyileştirmek İçin Önerileri Nedir?
- Kendisiyle Aynı Tecrübeyi Paylaşan İnsanların Hayatlarını İyileştirmek İçin Neler Yapılması Gerektiğini Düşünüyor?

NOT: BU FORMDAKİ SORULAR İÇİN MÜLAKAT ESNASINDA SIRA GÖZETİLMEMEYECİKTİR. BİREYLERLE YAPILAN BİREBİR GÖRÜŞMELER ESNASINDA BU TEMALARIN CEVAPLARI ALINACAKTIR.

Ek 2: Katılımcılar Hakkında Bilgiler

Arzu, 21 yaşında, evli, ortaokul mezunu ve 14 yaşında maddi durum yetersizliği dolayısıyla devlet korumasına alınmış ve 3 yıl devlet korumasında kaldıktan sonra annesi kendisini yanına almıştır. Eşiyle herhangi bir zorunluluk hissetmeksizin severek evlenmiştir. Annesinin yanına alındığı süreçten memur olarak atanana kadar turizm ve giyim sektörü gibi farklı sektörlerde çalışmış ve hiçbir olumsuzlukla karşılaşmamıştır. Ailesiyle, eşiyle ve arkadaşlarıyla ilişkileri iyidir. Zamanında devlet korumasına alınmış olmanın şimdiki yaşam şartlarının olumlu olmasında büyük katkısı olduğunu düşünmüştür.

Cansu, 28 yaşında, bekâr (nişanlı), ön lisans mezunu ve bebekken maddi durum yetersizliği nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. Ön lisans eğitimi de dahil 22 sene boyunca devlet korumasında kalmış olup, bu deneyiminin kendisine sağladığı katkıları iş sahibi olabilme ve kendini savunabilme yetisi kazanma olarak belirtmiştir. Koruma kararı kalktıktan sonra ablasıyla birlikte yaşamaya başlamış ve memur olarak ataması yapılanaya kadar giyim sektöründe çalışmış ve bu süreçte hiçbir olumsuzluk yaşamamıştır. Görüşmenin yapıldığı zaman diliminde nişanlı olup, nişanlısıyla hiçbir zorunluluk hissetmeksizin severek evleneceğini belirtmiştir. Bulduğu konumunu iyi olarak değerlendirmiş ve geleceğe karşı umutlu bir tutum sergilemiştir. Devlet korumasında birlikte büyüdüğü arkadaşlarıyla irtibatı “kötü bir hayat” sürüyor olmaları nedeniyle kesmiştir.

Yağmur, 24 yaşında, boşanmış, ortaokul mezunu ve 3 yaşında anne babasının boşanması nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. 18 yaşına kadar devlet korumasında kalmış ve lise eğitimine devam ederken reşit olması dolayısıyla koruma kararı kaldırılmıştır. Bu nedenle de eğitimine devam edememiştir. Koruma kararının kalkmasıyla birlikte ablasının yanında kalmaya başlamış ve 1 hafta sonra da yeni tanıştığı biriyle evlenmiştir. Yaptığı evliliği çaresizlikten ve bir kurtuluş yolu olarak görmüştür. Ancak evliliği süresince kayınvalidesi ile birlikte yaşamış, eşi ve eşinin ailesi tarafından baskı görmüştür. Memur olarak atanana kadar evli kalmış ve atandıktan

sonra boşanmıştır. Babasıyla görüşmüyor olup, annesini 21 yaşında tanımıştır. Aile bireylerinden sadece ablaları ile görüştüğünü belirtmiştir.

Esmâ, 22 yaşında, evli, ortaokul mezunu ve 14 yaşında cinsel istismara uğramış olma nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. 18 yaşına kadar devlet koruması altında kalmıştır. Devlet korumasına alınmış olmanın en büyük katkısını iş sahibi olabilme olarak görmekle birlikte, kaldığı kurumdaki bazı gençlere özenerek sigara başladığını ve kendine fiziksel açıdan yaralayacak eylemlerde (kolunu kesici aletlerle çizme/kesme) bulunduğunu söylemiştir. Devlet korumasından ayrıldıktan sonra kurumda kalırken arkadaşlık ettiği ve daha sonra evlendiği eşiyile yaşamaya başlamıştır. Çocuklukta yaşadığı cinsel istismar olayı dolayısıyla psikolojik olarak olumsuz etkilendiğini, dışarıya tek başına çıkamadığını ve bu süreçte eşinin ve eşinin ailesinin çok destek olduğunu ifade etmiştir. Aile bireylerinden sadece anneye görüşen Esmâ, babasıyla görüşmemektedir.

Serap, 22 yaşında, bekâr, lise mezunu ve 13 yaşında anne ve babasının boşanması nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. Reşit olması dolayısıyla koruma kararı kalkınca annesiyle yaşamış ve iş bulmuştur. Çalıştığı bu süreçte 2 kez KPSS'ye girmiş ve 2. girişinde atanmıştır. Devlet korumasında geçirdiği süreçte ailesinden uzak kalmış olmasında dışında hiçbir sorun yaşamadığını ve şu anda düzenli bir işinin olmasıyla birlikte ev sahibi olabilmesini, ekonomik açıdan iyi bir konumda olabilmesini zamanında devlet korumasına alınmış olmasıyla bağdaştırmaktadır. Devlet korumasından ayrıldıktan sonra yanına gidebileceği bir annesi olması dolayısıyla sorun yaşamamıştır.

Gamze, 25 yaşında, bekâr, ön lisans mezunu ve 10 yaşında annesinin vefat etmesi dolayısıyla devlet korumasına alınmıştır. Devlet korumasında ön lisans eğitimi de dahil 10 yıl kalmıştır. Koruma kararı kalktıktan sonra üniversitesinde aynı yurttta kaldığı arkadaşlarıyla eve çıkmış ve hemen bir işe girmek durumunda kalmıştır. Ön lisans mezunu olarak kafe ya da petrol ofisi gibi yerlerde çalışmış ve bu çalıştığı yerlerde fazla iş yükü verilmesinden ve kendine uygun görmemesinden dolayı girdiği işler kısa süreli olmuştur. Devlet korumasında olduğu dönemler, kaldığı kurumda akran zorbalığına ve

bazı çocukların kayırıldığına şahit olmuştur. Ayrıca, devlet korumasında olanlara karşı hep ön yargı olduğunu belirtmiştir. Kurum personellerinin ilgisiz ve sevgisizliğine maruz kalmıştır. İlkokuldayken öğretmenleri tarafından, aile yanında kalan çocuklara karşı daha affedici, olumlu ve ayrımcı davranılmıştır. Kendisi gibi devlet korumasında olan kız kardeşi lise eğitimine devam ederken koruma kararı kaldırılmış ve kardeşini yanına almak zorunda kalmıştır. Devlet korumasına alınması sayesinde memur olabilmiş ve kendi ayakları üzerinde durmayı başarmıştır. Kurumdan ayrıldığında insanlar hakkında tecrübesiz olduğu için kolayca güven duymuş ve hayal kırıklığına uğramıştır. Bu güvensizlik de kendisini dışarıya karşı kapatmasına ve tüm insanlara karşı güvensizleşmesine sebep olmuştur. Bu durum insanlarla iletişimini olumsuz etkilemeye ek olarak geleceği konusunda karamsarlık ve belirsizlik yaşamasına neden olmuştur.

Gonca, 20 yaşında, bekâr, lise mezunu ve 12 yaşında annesinin vefat etmesi nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. Devlet koruma kararı 18 yaşına kadar devam etse de 2 ay kurum bakımından yararlanmış ve daha sonra aile yanında bakım hizmeti kapsamında babası tarafından alınmıştır. Lise eğitimini tamamladıktan sonra 1-1,5 yıl ailesinin işletmecisini tanıdığı bir pastanede çalışmış ve daha sonra memur olarak atanmıştır. Devlet koruması aile yanında devam ettiği için hayatının hiçbir sürecinde bu deneyimiyle ilgili bir sorun yaşamamıştır. Şu anda ağabeyiyle birlikte yaşaması dolayısıyla sosyal ve ekonomik açıdan iyi durumda olmakla beraber geleceğe yönelik hedefleri bulunmaktadır.

Zehra, 23 yaşında, bekâr, lise mezunu ve 15 yaşında anne-babasının boşanması nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. 18 yaşına kadar devlet korumasında kalmıştır. Devlet korumasına alınması sayesinde aile yanında bulamayacağı şartlarda yaşadığını ve memur olabildiğini belirtmiştir. Devlet korumasından ayrıldıktan sonra ilk olarak annesinin yanına gitmiş ve annesi tarafından evlilik baskılarına maruz bırakılmıştır. Bu baskılara dayanamayıp annesinin yanından kaçmış ve bir tanıdığına yanına yerleşmiştir. Zamanla burada da problem yaşamış ve gidecek yeri olmadığı için önceden kaldığı kurumdaki müdür ve öğretmenlere durumunu anlatmıştır. Müdür ve öğretmenleri kendisine yardımcı olmuş ve bir özel yurda yerleştirilmiştir. Aynı zamanda

maddi açıdan destek olması için SED yardımı verilmiştir. Babasının vefat etmesinden sonra kendisine kalan miras sayesinde kendisine bir ev almıştır. Memur olarak atanana kadar özel sektörlerde çalışmakla birlikte SED yardımı alarak geçimini sağlamıştır. Memur olduktan sonra ekonomik olarak daha rahatlamış ve kendisi gibi devlet korumasında olan kardeşini koruyucu ailesi olarak yanına almıştır.

Şermin, 24 yaşında, bekâr, ön lisans mezunu ve 7 yaşında annesinin evi terk etmesi ve babasının yeniden evlenmesi nedeniyle kardeşiyle birlikte devlet korumasına alınmıştır. Koruma kararı 18 yaşında, lise eğitimi devam ederken kaldırılmış ve babasının yanına gitmiştir. Eğitiminin devam etmesi dolayısıyla koruma kararının uzatılması için uğraşmış ancak konuya yetkili kişilerin ilgisizliği yüzünden lise eğitimini kendi çabalarıyla bitirmiştir. Üniversite sınavına girip iyi puan aldığı halde koruma kararı kalktığı için memur olarak atanmayı tercih etmiştir. Memur olduktan sonra yeniden üniversite sınavına girmiş ve eğitimine kendi imkânlarıyla şu anda devam etmektedir. Memur olarak atanana kadar ailesinin de maddi sıkıntılar içinde olması nedeniyle amcasının yanında bir süre çalışmıştır. Kurumdaki öğretmenlerinin yanlış yönlendirmesi ve sosyal hizmetlerin mağduriyetini giderememesi, koruma kararının haksız yere kaldırılmasına ve bu yüzden mağdur olmasına neden olmuştur. Bunlara ek olarak, devlet korumasına alınmış olan erkek kardeşinin kurumda gördüğü ilgisizlik ve şiddet yüzünden madde kullanmaya başladığını ve bu duruma yönelik kurumun yeterince ilgilenmediğini de belirtmiştir.

Seda, 25 yaşında, evli, ön lisans mezunu ve 7 yaşında babasının vefat etmesi ve annesinin yeniden evlenmesi nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. Ön lisans eğitimi de dâhil 15 sene boyunca devlet koruması altında kalmıştır. Memur olarak atanana annesinin yanında kalmış ve üniversitede tanıştığı eşiyile evlenmiştir. Bu süreçte hiçbir zorluk yaşamamıştır. Gerek eğitimini maddi zorluk yaşamadan tamamlaması gerekse iş sahibi olarak şu anki konumuna sahip olması açısından devlet korumasında olmanın avantajını hep hissetmiştir. Nitekim aile sıcaklığından uzak kalmak dışında devlet korumasına alınmanın sosyal hayatında hiçbir olumsuz yanı olmadığını belirtmiştir.

Hacer, 26 yaşında, boşanma aşamasında, ortaokul mezunu ve 10 yaşında anne-babasının boşanması nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. Lise eğitimine devam etmemesine rağmen 18 yaşına kadar devlet koruma kararı devam etmiştir. Eğitimine devam etmediği dönemde kaldığı kuruma işe girip çalışmak istediğini belirtmiş ve kurum kendisine iş bulmuştur. Çalıştığı işlerde herhangi bir sorunla karşılaşmamış ve yaşı dolup kaldığı kurumdan ayrılmıştır. Kurumdan ayrıldığında hali hazırda işi bulunmakla beraber ablasıyla birlikte yaşamaya başlamışlardır. Daha sonrasında memur olarak atanıp sevdiği kişiyle evlenmiştir. Ancak evliliğinde yaşadığı sorunlar dolayısıyla boşanmaya karar vermiştir.

Özlem, 28 yaşında, evli, ortaokul mezunu ve 13 yaşında anne-babasının boşanması nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. 18 yaşına geldiğinde okulu bırakmış ve devlet korumasından ayrılmıştır. Ayrıldıktan sonra birkaç gün ailesinin yanında kalmış ve sonra hemen evlenmiştir. İki evlilik yapmış olan Özlem, yaptığı ilk evliliği zorunluluktan yapmıştır. Eski eşinin bir iş sahibi olmaması, evlilik sorumluluklarını yerine getirmemesi nedeniyle boşanmıştır. Boşanmış bir kadın olarak iş hayatında ve sosyal hayatında kötü muamelelerle karşılaşacağını düşünerek ikinci evliliğini yapmıştır. Bu nedenle her iki evliliği de kendini mecbur hissettiği için gerçekleştirmiştir. Bunun yanı sıra aile sıcaklığına ve ortamına duyduğu özlem de her iki evliliği yapmasında etkili olmuştur.

Suna, 23 yaşında, boşanmış, ortaokul mezunu ve 10 yaşında ailesinin ihmali nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. Yaşı reşit olunca devlet korumasından ayrılmış ve babaannesinin yanına gitmiştir. Lise eğitimine devam etmediği için kaldığı kurumda da çeşitli işlerde çalışan Suna, kurumdan ayrıldıktan sonra da memur olarak atanana kadar özel sektörde çalışmıştır. Çalışma deneyimlerinde ezilmiş, fazla iş yükü verilmiş ve tacize uğramıştır. Tüm bunlardan kurtulmak için, bir kurtuluş yolu olarak evlenmeyi seçmiştir. Memur olduktan sonra maddi açıdan rahata kavuşmuş olsa da çalıştığı kurumdaki diğer insanlar tarafından “torpilli” olarak etiketlenmiş ve dışlanmıştır. Bunun yanı sıra, devlet korumasından ayrılmış olması nedeniyle iş yerinde devamlı olarak ön yargıyla bakılmaya maruz kalmıştır.

Ayça, 23 yaşında, bekâr, ortaokul mezunu ve 12 yaşında anne-babasının boşanması nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. 18 yaşına gelince gidecek yeri olmamasına rağmen koruma kararı kaldırılmış ve kurumdan çıkartılmıştır. Kurumdan ayrılır ayrılmaz bir alışveriş merkezinde dondurma satıcılığı işine girmiştir. Bu süreçte gideceği bir yer olmadığı için otogarda daha sonrasında hastanenin acil servisindeki koltuklarında gecelemiştir. Daha sonra çalıştığı iş yerinden avans alarak boş bir ev tutmuştur. Eşya alacak parası olmadığı için bir süre eşyasız olarak yaşamıştır. Daha sonra bir arkadaşının yanına taşınmasıyla eve birlikte eşya almıştır. Memur olarak atanana kadar kirasını ve faturalarını ödemekte zorlanmıştır. Kurayla ataması belli olunca güvenlik soruşturmasının sonucunu beklemeden Ankara'ya gelen Ayça, bu soruşturmanın 1 yıl sürmesi nedeniyle başka bir maddi zorluk içerisine girmiştir. Kurum bakımındayken gördüğü şiddet, okuduğu okuldaki öğretmenlerin aşağılamaları, arkadaşları tarafından hor görülme ve dışlanma, aile sevgisizliği gibi nedenler psikolojisini olumsuz yönde etkilemiş ve insanlarla güvene dayalı ilişkiler kurmasını engellemiştir.

Şenay, 24 yaşında, lise mezunu, bekâr ve 7 yaşında annesini vefat etmesi nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. Lise eğitimine devam etmesine rağmen yaş nedeniyle koruma kararı kaldırıp kurumla ilişkisi kesilmiştir. Ablasının yanına giden Şenay, daha sonra Ankara'ya gelerek aynı kurumda kaldığı arkadaşlarının yanına yerleşmiş ve özel sektörde birçok işte çalışmıştır. Daha sonrasında memur olarak atanmıştır. Bu süreçte dışarıdaki yaşama ayak uydurmakta ve parasını yönetmekte zorluk yaşamıştır. Ancak zamanla tüm bunları kendi mücadele ederek atlatmış ve öğrenmiştir.

Birgül, 20 yaşında, ortaokul mezunu, bekâr ve 10 yaşında anne-babasının boşanması ve annesinin yeniden evlenmesi nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. 15 yaşına geldiğinde annesi ve üvey babası kendisini yanına almış, aile yanında bakım adı altında devlet koruma kararı 18 yaşına kadar devam etmiştir. Eğitimine devam etmeyerek üvey babasının açtığı lokantada çalışmaya başlamıştır. Daha sonra yine ailesi ile birlikte geri dönüşüm işçiliği yapmışlardır. Maddi sıkıntılar nedeniyle ailesi tarafından eğitimine devam ettirilmeyip hem çalıştırılmış hem de çocuğun korunmasına yönelik destek parası alınmıştır. Daha sonrasında memur olarak atanan Birgül, atandığı

kurumdaki insanların dışlamasına, “torpilli” olarak etiketlemelerine ve hor görmelerine maruz kalmıştır. Çalıştığı kurumda fazla iş yükü verilerek en ufak hatasında hakkında tutanak tutulmasıyla tehdit edilmiştir. Kendisinin bu insanlar tarafından istifa ettirilmeye zorlandığını, kurayla geldikleri için çekemediklerini ve bu yüzden gitmesi için her türlü işkenceyi yaptıklarını düşünmüştür. Tüm bu zorlukları yaşarken yetkili kimsenin onu ve onunla aynı mağduriyeti yaşayan diğer insanların problemlerini dinlemediğinden yakınmıştır.

Zeynep, 29 yaşında, lise mezunu, boşanmış ve 3 aylıkken anne-babasının ayrılması nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. 7 yaşında annesi yanına almış ve koruma kararı 18 yaşına kadar devam etmiştir. İlk işine 17 yaşında girmiş ve çalıştığı işlerde hiçbir sorunla karşılaşmamıştır. Kurumda kaldığı süreçte aile sıcaklığına duyduğu özlem dolayısıyla 21 yaşında evlenmiştir. Ancak eşi ve eşinin ailesi tarafından kurum bakımında kalmış olması ve anne-babasının boşanmış olması yüzünden aile hayatını bilmemekle suçlanmış, bu durum hep yüzüne vurulmuştur. O nedenle de evliliği boşanmayla sonuçlanmıştır. Sosyal hayatında ve iş hayatında devlet korumasına alınmış olmanın hiçbir dezavantajını yaşamamış olmakla birlikte iş sahibi olabilmesi açısından avantajını yaşadığını düşünmüştür.

Çağla, 24 yaşında, ilkokul mezunu, boşanmış ve 3 yaşında annesinin evi terk etmesi nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. 11 yaşında annesi kurumdan yanına almış ve koruma kararı 18 yaşına kadar devam etmiştir. Memur olarak atanana kadar giyim sektöründe ve güvenlikçi olarak çalışmıştır. Aile ortamına duyduğu özlem nedeniyle kendisinden yaşça büyük biriyle evlenmiştir. Eski eşinin ailesi tarafından devlet korumasına alınma deneyimi yüzüne vurulmuş ve hor görülmüştür. Bu nedenle evliliği bitmiştir. Memur olarak atandıktan sonra ise iş ortamında fazla iş yükü verilmiş ve amirleri tarafından kötü davranılmıştır. Devlet koruması dolayısıyla atandığı için dışlanıp, ezilmiştir.

Hasret, 22 yaşında, ortaokul mezunu, evli ve 15 yaşında babasının vefat etmesi nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. 18 yaşında devlet korumasından ayrılmış ve annesinin yanına gitmiştir. Annesi kendisi istememiş ve ona bakmayı reddetmiştir. Bu

nedenle evden ayrılmış ve bir arkadaşının yanına sığınmıştır. Daha sonra, neredeyse kendisinden 30 yaş büyük olan eşiyle tanışıp, evlenmiştir. Eşi kendisine sahip çıkmış ve kendisinin memur olmasına ön ayak olmuştur. Aralarındaki yaş farkına rağmen eşiyle çok mutlu olduğunu ve onun kendinden büyük olmasının bir önemi olmadığını belirtmiştir. Memur olduktan sonra kendisini evden kovana annesi arar sorar olmuş ancak Hasret annesiyle görüşmeyi reddetmiştir.

Hicran, 22 yaşında, ortaokul mezunu, evli ve 11 yaşında maddi durum yetersizliği nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. 18 yaşına girdiğinde kurumdan ayrılmış ve ailesiyle yaşamaya başlamıştır. Devlet korumasında olması iş ve sosyal hayatında bir dezavantaj yaratmamış aksine iş sağlaması olanağı ile avantaj sağlamıştır. Aile ortamına duyduğu özlem nedeniyle evlendiğini ancak bu evliliğin erken yaşta gerçekleştiğini düşünmüştür. Her şeye rağmen ekonomik ve sosyal açıdan hayatında bir problem olmadığını belirtmiştir.

Elif, 29 yaşında, ortaokul mezunu, boşanmış ve 8 yaşında babası vefat ettikten sonra annesinin yeniden evlenmesi ve üvey babasının kendisini ve kardeşlerini istememesi yüzünden devlet korumasına alınmıştır. Yaşı dolmadan önce 15 yaşında kurumdan kaçmasıyla koruma kararı kaldırılmıştır. Çocuk yuvasından yetiştirme yurduna geçtiğinde kendinden büyüklerin olumsuz davranışlarından ve yurt ortamından rahatsız olmuş bu nedenle bir düğünde tanıştığı eski eşiyle 15 yaşında nişanlanıp 16 yaşında evlenmiştir. Bu evliliği yurt ortamından kurtuluş olarak görmüş ancak evliliği boyunca şiddete ve baskıya maruz kalmıştır. Daha sonrasında boşanmış ve memur olarak atanmıştır. İlk atandığı dönemlerde kurumda kalmış olması nedeniyle iş arkadaşları ve amirleri tarafından ezilmiş ve dışlanmıştır. Çalıştığı kurumda kendisi gibi devlet korumasından ayrılmış kişilere ön yargıyla bakıldığına ve kötü davranıldığına şahit olmuştur. Boşandığı kocası kendisini borca soktuğu için 2 çocuğu ile maddi zorluklar yaşamış ve bu yüzden ek işler yapmışlardır.

Sinem, 29 yaşında, lisans mezunu, bekâr ve 9 yaşında anne-babasının boşanması nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. 18 yaşını doldurmasıyla devlet korumasından ayrılmış ve annesinin yanına gitmiştir. Memur olarak atanana kadar bir fırında ve bir

emlakçının yanında çalışmıştır. Başına kötü bir şey gelir düşüncesiyle çalıştığı yerlerde devlet korumasına alınma deneyimini gizlemiştir. Lisans eğitimini kendi çabalarıyla tamamlamıştır. Şu anda kendi satın aldığı evde yaşıyor olup, sosyal ve ekonomik yaşantısında herhangi bir problem yaşamamıştır.

Derya, 28 yaşında, ön lisans mezunu, evli ve 11 yaşında anne-babasının boşanması nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. Ön lisans eğitimi dâhil olmak üzere 21 yaşına kadar devlet korumasında kalmıştır. Aldığı eğitimleri ve sertifikaları devlet korumasında olmuş olması sayesinde gerçekleştirmiştir. Ailesinin yanında sahip olamayacağı imkânları sahip olmuş ve ataması gerçekleşene kadar kurum bakımından yararlanmıştır. Sosyal ve ekonomik hayatında herhangi bir sorun yaşamamıştır.

Öznur, 21 yaşında, ortaokul mezunu, evli ve 10 yaşında anne ve babasının ayrılması nedeniyle devlet korumasına alınmıştır. 15 yaşındayken annesi ağabeyini ve kendisini kurumdan almış ve ikisi de reşit olana kadar devlet koruma kararı devam etmiştir. Lise eğitimine devam etmeyerek çeşitli işlerde çalışmak zorunda kalmıştır. Ağabeyi ve kendisinin memur olmasından sonra hiç görüşmedikleri babaları kendilerini arayıp sorar olmuş ve annesiyle tekrar birleşmişlerdir. Ancak annesi ve babası çalışmayan Öznur ağabeyiyle birlikte aileyi geçindirmiştir. Aynı zamanda ağabeyinin madde bağımlısı olmasıyla da tek başına mücadele etmek durumunda kalmıştır. İş yerinde ise “torpilli” olarak etiketlenmiş, fazla iş yükü verilmiş, hor görülmüş ve ezilmiştir. Tüm bu yaşadıklarından dolayı psikolojisi olumsuz etkilenmiş ve koruma kararı kalkınca yetkili kimsenin kendileriyle ilgilenmediğinden yakınmıştır.

Şükran, 29 yaşında, evli, ilkokul mezunu ve 13 yaşında babasının annesini 16 yerinden bıçaklaması yüzünden devlet korumasına alınmıştır. 14 yaşında kurumdan ayrılan Şükran, sürekli olarak yurttan kaçmış ve en sonun eşiyle evlenerek kurumla ilişkisini tamamen kesmiştir. Bu evliliği çocukluk akıyla ailesinin kendisine sahip çıkmamasıyla gerçekleştirmiş ve şu anda pişman olduğunu belirtmiştir. 4 çocuğu olan, eşi çalışmayan ve maddi zorluklar yaşayan Şükran, 2 çocuğuna kendisi, 1 çocuğuna eltisi ve diğer 1 çocuğuna da kayınvalidesi bakmaktadır. Çalışmayan sorumsuz eşiyle

boşanmak istemiş ancak kayınvalidesi ve kayınının desteğini kaybetmemek için boşanmamıştır. Arkasında kimsenin olmaması kendisini bu zor hayata itmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Tuğçe Demet UĞUR

Doğum Tarihi : 29.05.1991

Doğum Yeri : Afyonkarahisar

Medeni Hali : Evli

Eğitim Durumu : 2017-... **Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans**

2014-2016 **Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitimde İnsan Kaynakları Geliştirme Yüksek Lisans Eğitimi (İngilizce, Tezsiz)**

2009-2014 **Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Lisans Eğitimi (İngilizce)**

2005-2009 **Afyon Milli Piyango Anadolu Lisesi (Afyonkarahisar)**

Yabancı Diller : İngilizce

YÖKDİL: 91,25

Deneyimler : **Proje Sorumlusu ve Dış Ticaret Asistanı**

Kırşehir Ticaret ve Sanayi Odası

01.12.2016-03.03.2017 | Kırşehir- Türkiye

İnsan Kaynakları Stajyeri

SAYIN A.Ş.

11.07.2016-05.08.2016 | Afyonkarahisar - Türkiye

Gönüllü Stajyer (Sosyolog)

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

06.2013 - 07.2013 | Ankara - Türkiye

Gönüllü Stajyer (Sosyolog)

Kültür ve Turizm Bakanlığı

06.2012 - 07.2012 | Ankara - Türkiye

Katılan Eğitim ve Seminerler

01/2013 ADM Ankara Aile Danışmanlığı Kursu

11/2014 Psychological First Aid – The National Child

Traumatic Stress Network

Yetkinlikler**Bilgisayar Bilgileri**

MS Office

SPSS